

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIIJA, KI ŠE IZHAIJA

PLANINSKI

U E S T N I K

12
2024

TEMA MESECA

**Kanin, pogorje
rekordov**

Z NAMI NA POT

Naravni park Blidinje

4,40 €

TURNO SMUČANJE, Tone Golnar

Vsi ljubitelji turnega smučanja in tudi tisti, ki se tega športa šele lotevate, boste v priročniku našli številne koristne teme in napotke:

- predstavitev opreme in oblačil za turno smučanje,
- tehniko in taktiko turnega smučanja,
- varnost gibanja v obstoječih snežnih razmerah,
- orientacijo v gorah v snežnih razmerah,
- napotke za izbiro turnosmučarskega cilja, primerne nivoju smučarskega znanja,
- prvo pomoč na turni smuki,
- obogateno besedilo z nazornimi fotografijami, skicami in tabelami.

Format: 160 x 240 mm; 224 strani, integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 1. 2025 do 31. 1. 2025 lahko priročnik kupite po akcijski ceni s 40-odstotnim popustom: 17,94 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

MODERNE VEČRAZTEŽAJNE SMERI, Andrej Grmovšek, Viktor Relja

V planinski trgovini je ponovno na voljo plezalni vodnik *Moderne večraztežajne smeri*, tretja dopolnjena in razširjena izdaja.

V plezalnem vodniku predstavljamo:

- Več kot 300 smeri modernih večraztežajnih smeri v 69 slovenskih stenah.
- Vrste na fotografijah sten in skice kompleksnejših smeri.
- S svedrovci popolnoma opremljene smeri; moderne smeri, v katerih ni potrebno dodatno zabijanje klinov, potrebna pa so premična varovala; s svedrovci preopremljene klasične smeri.
- Pregledne zemljevide z bistvenimi informacijami, koordinate izhodišč in vstopov v smeri s kodami QR.

Format: 160 x 240 mm; 224 strani, integralna šivana vezava

CENA: 34,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA

Peter Šilak, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAWSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR,oletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Triglav v zimski preobleki.

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Obračamo nov list

Za nami je knjižni sejem, praznik knjige. Je tudi praznik revije, saj velja za knjižni medij. Po obisku sodeč ljudje še vedno veliko berejo, a kot kažejo nekatere naklade, niso ravno vneti kupci knjig. Posebno mi je bilo všeč, da so v dopoldanskem času vodili na ogled knjig otroke in šolarje. Zgodaj je treba začeti z ljubeznijo do knjig. Po jutru se dan pozna. Velika zmagovalka sejma in knjiga leta je *Svetišča narave*, pogovor z avtorico Ireno Cerar boste našli v tej številki.

O tem, v katero smer gre založniška produkcija, so na okroglih mizah veliko govorili tako teoretiki kot tudi praktiki. Predvsem slednji so me prepričali – manj pa tisti z veliko državnimi podporami in tudi drugimi prijemi, ki nas, male založnike, včasih stisnejo v kot. Tudi dobesedno. Če ste videli stojnice velikih založnikov, ste morda pomislili, da bi se okoli njih lahko vozil s kolesom, ker so zavzemali toliko prostora – nas male pa mnogi niti našli niso. Vsaj tako so se pritoževali obiskovalci. Hja, knjiga za nekatere predstavlja bolj tržno blago kot pa kulturno ali vzgojno vrednost. V katero smer gre področje jezika, je bilo prav tako dobro vidno, saj angleška ponudba ni bila več tako redka kot pred leti.

Pa pustimo to, na kar ne moremo prav veliko vplivati. Dejstvo je, da se knjižni trg hitro spreminja, kar je veljalo pred petimi leti, ne velja več zanesljivo, zagotovo pa ne tisto, kar je bilo pred desetimi. Spremembe so torej nujne in potrebne, sicer te trg odrine v zgodovino. Naš ljubi *Planinski vestnik*, ki bi moral biti spomeniško zaščiten, saj je najstarejša slovenska revija, ki še izhaja (pripravljamo se na okroglo obletnico: februarja 2025 bo 130. leto od prvega izida, obenem pa bo to 125. letnik izhajanja), je v teh turbulentnih časih raznovrstnih novih medijev vedno bolj ob strani. Konec leta se namreč množijo odpovedi naročnine, kar nas skrbi. Če je bil poglavitni razlog za odpoved še pred leti pomanjkanje sredstev, ki je bralce prisililo k varčevanju, je v teh časih povsem drugače – zdaj nam bralci pišejo, da težko najdejo čas za branje. Vsaj na tiskanem mediju, si mislim.

Zato trendom v novih medijih branja sledi tudi naš izdajatelj, Planinska zveza Slovenije, tako da uvaja e-revijo, ki omogoča branje na telefonu, tablici ali računalniku. Tak izvod smo pred leti sicer že izdajali, a se takrat stvar ni prijala. Zdaj je drugače. Računamo, da bo med novimi naročniki tudi kdo iz mlajše generacije. Digitalna različica namreč vključuje številne funkcionalnosti, ki prilagodijo izkušnjo posamezniku. Do konca januarja 2025 se boste morali naročniki odločiti, če bi prešli na e-naročnino, ali pa boste morda izkoristili ugodno kombinacijo obeh, tiskane in e-naročnine. Preizkusna možnost omogoča uporabnikom, da odkrijete prednosti digitalnega dostopa in sami presodite, katera oblika branja vam najbolj ustreza. V januarski številki sledi še več informacij o spletnem obrazcu za e-naročnino. Popusti za člane planinskih društev bodo za vse vrste naročnin še vedno veljali.

Prispeli smo do konca leta. Za nas je bilo bogato in pestro, napolnjeno z množico zanimivih člankov, za katere smo se močno trudili. Upamo, da so vam nudili dovolj vpogleda v gorski svet in vas navduševali. Zdaj je čas, da nas podprete, da nam stojite ob strani, da nas ne zapustite – uredništva in izdajatelja, ki se z našimi predhodniki za vas trudimo skoraj 130 let.

Vladimir Habjan

4

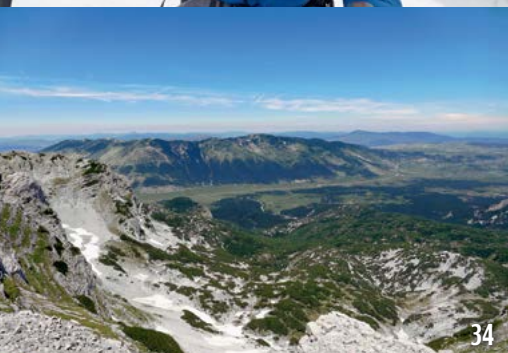
20

26

29

34

41

UVODNIK

1 Obračamo nov list

Vladimir Habjan

KANIN

4 Pogorje rekordov

Marko Berginc

INTERVJU

20 Pogovor z Ireno Cerar

Mojca Volkar Trobevšek

GORSKO REŠEVANJE

26 Ujeta v steni

Tadej Trobevšek

INTERVJU

29 Pogovor z Urhom Primožičem

Alenka Frantar

Z NAMI NA POT

34 Naravni park Blidinje

Mira Hladnik

PLANINČKOV KOTIČEK

41 Tudi dimnik lahko postane dom

Kristina Menih

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

44

48

52

56

53

62

TREKING

44 Po malo znanem Tadžikistanu

Massimo Cappuccio
Prevod Mire Steinbuch

INTERJUJ

48 Pogovor s Tomom Uirkom in Iztokom Tomazinom

Mojca Volkar Trobevšek

OBLETNICA

52 Podrediti telo svojemu duhu in volji

Žarko Rovšček

ZGODOVINA

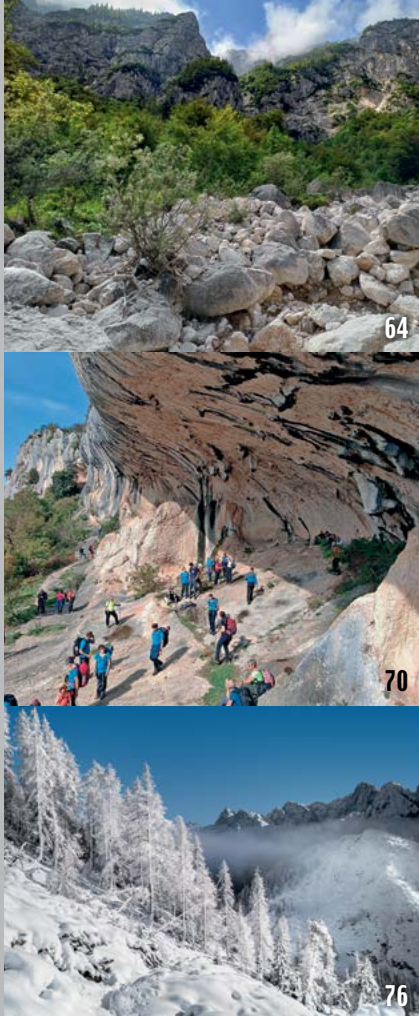
56 Večni krog

Žarko Rovšček

LITERATURA

59 Želja pomagati že 25 let

Mire Steinbuch

STRIP

60 Kocbekov dom na Korošici

Urška Godec,
Matjaž Bertoncelj

ŽIVETI GORE

62 Festival zgodb, ki jih pišejo gore

Peter Mikša

MINIATURA

64 Kurja dolina

Marko Matjašič

66 LITERATURA

70 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Podprite nastanek dokumentarnega filma o *Planinskem vestniku*

V uredništvu *Planinskega vestnika* si šteujemo v čast, da ustvarjamo najstarejšo slovensko revijo, ki še izhaja. Nadaljevati delo eminentnih urednikov, ki so v preteklosti srečno previharili burna obdobja zgodovine, in se postaviti v vrsto piscev, med katerimi so mnoga velika imena slovenskega gorništvu, je res nekaj posebnega.

Planinski vestnik že 130 let razveseljuje ljubitelje gora – in ta jubilej želimo obeležiti z dokumentarnim filmom, v katerem bo osrednji lik prav naša revija. Nastanek filma bo z denarnimi sredstvi delno podprla Planinska zveza Slovenije. Vi, dragi bralci, pa se lahko v zgodovino zapišete kot podporniki revije, ki je nesporno del naše gorniške in narodove kulturne dediščine, tako da ji za darilo ob obletnici namenite finančni prispevek po svoji meri. Z zbranimi donacijami bomo pokrili preostale stroške snemanja dokumentarca.

Svoj prispevek lahko nakažete na
TRR SI56 6100 0001 6522 551
Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, 1000 Ljubljana
z namenom "Prispevek za PV-dokumentarec".

Za vašo podporo se vam bomo zahvalili z objavo vašega imena v reviji in v odjavni špici filma.

Marko Berginc

Pogorje rekordov

O Kaninu tako in drugače ter o tem, da so tam tudi kače

"Magla svuda, magla oko nas ...!" Refren znamenite pesmi Josipe Lisac je bil kot nalašč za tisti zgodnji poletni popoldan tam zgoraj na Kaninskih podih, ko so težki oblaki in megle sredi dneva ugasnili luč in pokrajino zavili v polmrak, temperaturo pa močno približali ledišču.

Prav zavidal sem dirkalnim konjem, ker jim njihove plašnice omogočajo vsaj dober enosmerni pogled, moj pogled v 360-stopinjskem krogu pa je segal le malenkost dlje od iztegnjene roke in je bil lahko sever tako spredaj kot zadaj, levo ali desno ... Brezciljno pohajkovanje po laštih med Babanskim skednjem in Laško Planjo je že samo po sebi orientacijsko precej zahtevno, saj korak pogosto vodijo Murphyjevi zakoni. Najbolj obetavno in po občutku najlažjo smer hoje zagotovo prekine neprehodno brezno s povratno zanko na izhodiščno točko ali na neoznačen obvoz prek sosednjih slemen v nove

¹ Megla povsod okoli nas.

globeli in grape, kjer zorni kot zajemata zgolj belina razbrazdanih sten in modrina neba nad njimi. Tukaj te le intuicija vodi naprej do naslednjega brezimnega vrha z upanjem, da je za njim neka skala, domača že iz preteklih odpotovanj, če lahko parafraziram pred desetletjem umrlega kantavtorja Tomaža Pengova. Ko pa te zagrneta nizka oblačnost in megla, zaščitna znaka Kaninskega pogorja, je modro upoštevati nasvet prijatelja Milana: *"Najbujš, de sedneš kar douka, an čakaš, an se samo troštaš, de se mgle usaj tkajviš razkedjo, de duboš kajšn orjentir."* (Najbolje, da se usedeš in čakaš in upaš, da se megle razkadijo vsaj toliko, da najdeš kakšno točko, po kateri se lahko orientiraš).

Kanin nad
Bovško kotlino
Foto
Peter Strgar

*Južni del Kaninskih
podov in njihov
"stražar"; zadaj oba
Babanska skednja
in Kobariški Stol
Foto Peter Gedei*

*Sončni vzhod na
Velikem Babanskem
skednju, 2117 m,
levo Skutnik
in desno Vrh
Laške Planje
Foto Marko Berginc*

Potrpežljivost je božja mast in v takšnih razmerah (pre)hitre odločitve navadno ne prinesejo ničesar dobrega. Če ni hujšega, bom pač počakal, saj je zmeraj lahko še slabše. Vsaj dežuje ne, pomislim, ko že začenja iz oblakov rostiti. Hvala, gospod Murphy, raje se ne bom tolažil s tem, da ne grmi, ker že vem, kaj bi sledilo. Bolje, da se zavijem v šotorko in upam, da bo Milanova taktika čim prej delovala ...

"Gremo na Kanin!"

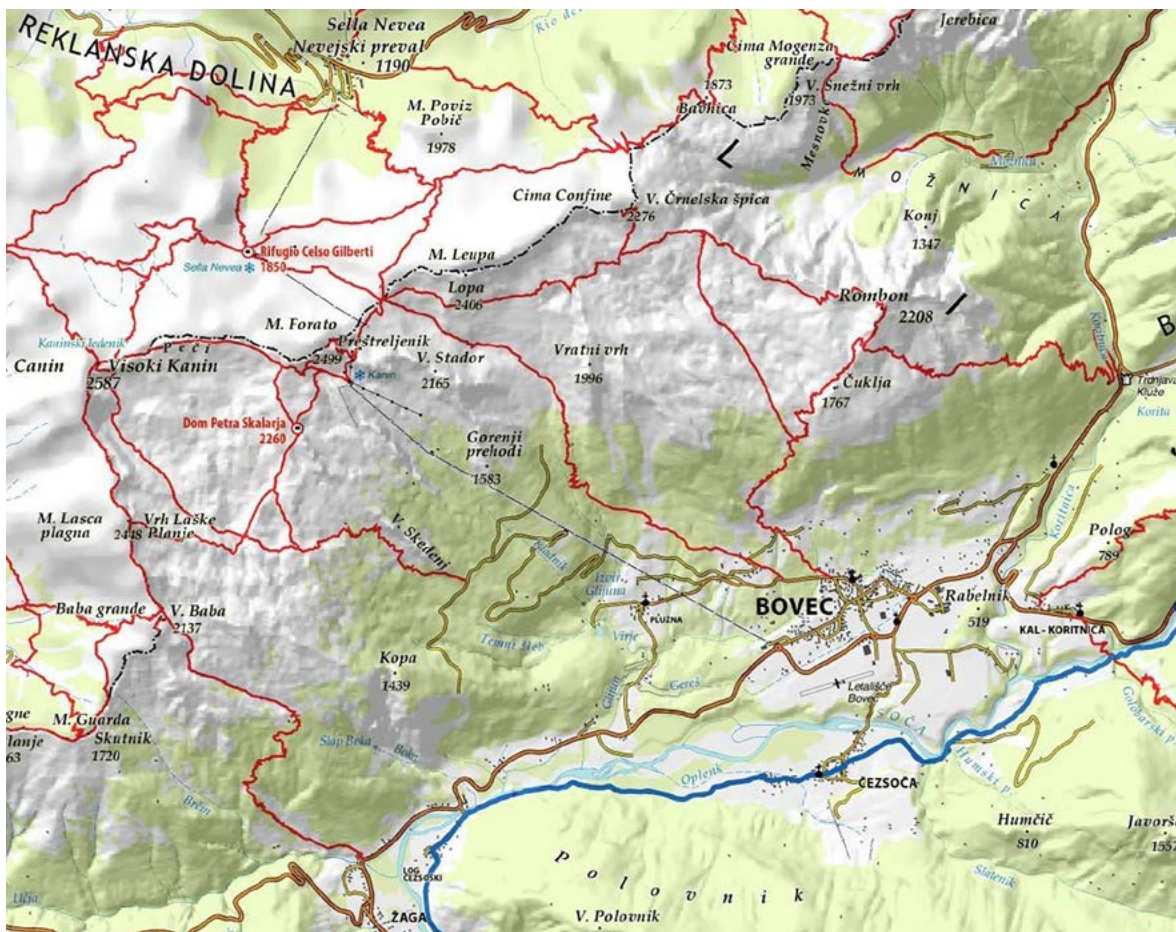
Tri besede, ki so bile dolga desetletja vsem obsoškim Primorcem gorvodno od Nove Gorice sinonim za odhod na smučanje v višave nad Bovško kotlino, bodo, kot na žalost kaže, (p)ostale del zgodovine.

A prav ta stavek odpira vprašanje, kaj sploh razumemo pod imenom Kanin? Smučišče? Vrh Visokega Kanina? Kaninske pode? Ali kar celotno Kaninsko pogorje med rekama Učjo do Možnico?

Čeprav se večina tematike v članku nanaša na zahodni del s Kaninskimi podi, je treba, v izogib nejasnostim, poznati geografsko opredelitev območja, ki jo je podal izvrsten poznavalec in raziskovalec Kanina, geograf dr. Jurij Kunaver, od lani tudi častni občan Občine Bovec: "Pogorje je dolgo približno deset in na slovenski strani široko 4 kilometre, zajema Kaninske in Prestreljeniške pode ter planoto Goričica. Na vzhodu ga omejuje Rombon, katerega grebensi masiv se nadaljuje prek Črnelske špice in Velike Lope, se spusti na Prevalo ter znova dvigne na Prestreljenik in preko Srednjega Vršiča preide na Visoki Kanin, se nadaljuje v smeri juga čez Vrh Laške Planje, Vrh Žlebi in obeh Bab, nakar objame skrajni zahodni del Rezjanske doline, saj zavije zahodno proti Skutniku in se preko Vrhja Planje položi do mejnega prehoda Učja." S tem smo strokovno umestili in zamejili Kaninsko pogorje na zemljevidu Slovenije, a z besedo "Kanin" bo v vsakodnevni debatah še vedno lahko zajet samo kakšen ožji del pogorja – odvisno od dojemanja vsakokratnega govorca. Zato niti ni napačno sklepanje, da je bovško smučišče dejansko na samem Kaninu, čeprav je najvišji vrh Visoki Kanin, v kopnih razmerah dobri 2 uri hoje zahodno od smučišča oziroma končne D-postaje nekdanj delujoče krožno kabinske žičnice. Ta se na nekdanjem najvišjem slovenskem smučišču zaustavi na 2200 metrih nad morjem sredi Prestreljeniških podov in točno pod vrhom Prestre-

Pregledni
zemljevid
Kaninskega
pogorja
Vir Geodetska
družba

ljenika (2499 m), bolj znanega po svojem naravnem oknu, ležečem nekoliko zahodneje. Vanj lahko enostavno dostopno kar prek melišč iz D-postaje ali po enostavni, družinam namenjeni ferati, ki se odcepi z

markirane poti, ki vodi s Sedla na vrh Prestreljenika. Nekaj manj kot pol ure nam bo vzelo večinoma vodoravno prečenje njegovih južnih polic, da dosežemo že iz doline vidno, 10 x 8 metrov široko odprtino v

Vrh Prestreljenika z oknom z južne strani; po izraziti polici desno in v višini okna vodi družinska ferata, ki se začne pri postaji sedežnice na Sedlu, 2284 m.

Foto Marko Berginc

grebenu z razgledom na italijansko, senčno stran pogorja, kjer so zadnji ostanki Kaninskega ledenika. Prav Kaninski podi, ki se začenjajo zahodno od Prestreljenika, so idealen kraj za zbiralce vrhov in rekordov obenem – tukaj je namreč največja gostota dvatisočakov v Sloveniji, ki jih lahko osvojimo v enem dnevu! Čisto vsi vrhovi na tej visokogorski planoti so višji od dva tisoč metrov, primat kot 12. najvišja slovenska gora ima prav Visoki Kanin (2587 m). Njegov "bratec", Mali Kanin (2571 m), ki leži dobre četrt ure hoje zahodneje, je le eno višinsko mesto za njim, a se kiti s prav posebnim rekordom, o katerem bo še tekla beseda.

Razočarani boste samo zbiralci žigov in vestni beležniki gorskih podvigov – prvi, ker ni žiga niti na vrhu Visokega Kanina, kaj šele kje drugje, slednji pa, ker večina vrhov sploh ni označenih na zemljevidih, le redki so poimenovani, zahtevna orientacija na kraških podih pa še dodatno poskrbi, da boste le stežka vedeli, s katerega vrha ste pošiljali *selfije*.

Ostanki zahodnega dela nekdanjega Kaninskega ledenika na italijanski strani Visokega Kanina (desno v ozadju). Nekdanje razsežnosti enotnega ledenika, ki je danes razkosan na več delov, kaže svetlejša obarvana skalna podlaga.
Foto Miha Pavšek

Dobra novica za biologe in slaba za zagrizene planince

Če je še pred kratkim veljalo prepričanje, da smo hribolazci nad 2000 metri varni pred nepričakovanimi srečanji z našimi strupenjačami, pa so ga novejša, s fotografijami podkrepljena opažanja precej omajala. V zadnjih 15 letih je bilo fotografiranih in natančno lociranih kar nekaj naših strupenih kač celo nad dva tisoč metri nad morjem.

Trenutni rekord na Kaninskem pogorju si lasti najdba 8. julija 2023, in to na kar 2570 metrih nadmorske višine. Tistega prijetnega dopoldneva je bilo na tamkajšnjih podih še kar nekaj snežišč, meja meglic pa na okrog

2200 metrih. Višje so razvajali kožo sončni žarki in le redke sapice so nama prišle kot naročene, da ni bilo že pretoplo. Nama? Ja, meni in simpatičnemu, precej neaktivnemu, okrog 40 cm dolgemu navadnemu gadu (latinsko *Vipera berus*). Dokaj zgodnja ura, ko tedaj še delujoča kaninska žičnica še ni "izbruhala" svojih potnikov – pohodnikov, je botrovala prav meditativni tišini, ki je ob prijetnih temperaturah zvalila kačo na prosto. Ker se je gad sončil na travnati zaplati tik poleg najvišje točke Malega Kanina, markirane z mejnim kamnom, je bilo rekordno nadmorsko višino enostavno natančno določiti.

Navadni gad sicer živi v večjem delu severne Evrope in Velike Britanije, najdemo pa ga lahko tudi v zahodni in osrednji Evropi, na Balkanu; razširil se je celo do ruskega otoka Sahalin, severne Mongolije in severozahoda Kitajske. V Alpah ga najdemo običajno med 1500 in 2400 metri, zelo redko tudi višje, a ga lahko razglasimo za najboljšega "planinca" med strupenja-

Višinski rekordi strupenjač v Evropi in Sloveniji

V Italiji so navadnega gada opazili na 2958 metrih, na vrhu Sassopiatto, v Švici je višinski rekord 2700 metrov, v Avstriji pa na 2420 metrih.

Najvišje dokumentirane najdbe strupenjač v Sloveniji:

Navadni gad (*Vipera berus*): Mali Kanin, 2570 m, Travnik, 2245 m, Viševnik, 1928 m, Mali vrh /Belščica, 1886 m

Modras (*Vipera ammodytes*): Debeli vrh, 1780 m

Laški gad (*Vipera Aspis*): Breginjski Stol, 1265 m

Navadni gad na rekordni nadmorski višini

Foto Marko Berginc

Sodelujte pri beleženju kač po gorah

Herpetološko društvo zbira podatke o razširjenosti kač v Sloveniji. Bazo sistematsko dopolnjujejo zadnjih 20 let, toda v visokogorju v občutno manjši meri. Zato pozivajo obiskovalce gora, da z njimi delijo fotografije kač iz težje dostopnih terenov, saj tako prispevajo k popolnejši sliki razširjenosti vrst po Sloveniji. Poleg fotografije je treba navesti čim natančnejšo lokacijo, datum in čas posnetka oziroma opažanja ter osnovne vremenske razmere. Podatke jim lahko pošljete na info@herpetolosko-drustvo.si oz. jih pokličete na 070 171 414. V sklopu društva deluje tudi KAČOFON (040 322 449), kjer je možno pridobiti informacije o opaženih kačah v Sloveniji ter nasvete, kako postopati, če se kača pojavi v bližini domovanj oziroma zaide v objekt.

čami. Do kaninskega rekorda je primat prav tako držal navadni gad, opažen na Travniku 2245 metrov visoko. Tudi med ostalimi višinskimi rekordi nad 1800 metri so sami gadi, modras je dokazano priplezal le do višine 1780 metrov (Debeli vrh).

Na tem seznamu bi lahko bila tudi ameriška turistka, ki naj bi jo leta 2019 pri koči na Doliču (2151 m) ugriznil navadni gad – če bi ga seveda najprej fotografirala in mu šele nato izkazovala naklonjenost. Želela naj bi ga namreč pobožati, saj je menila, da v Sloveniji ni strupenih kač. Pomanjkljivo informiranost je plačala z bolečo in otečeno roko, a bila hkrati nagrajena z brezplačnim panoramskim poletom – GRS-jevci so jo namreč s helikopterjem spravili vse do ljubljanskega UKC.

Čeprav se kače bojijo človeka in se mu skušajo umakniti, če jih le ne presenetimo med sončenjem ali prehranjevanjem, je strah pred kačami vseprisoten in neredko vodi do paničnih reakcij, celo pokončanja teh zavarovanih in za naravno ravnovesje zelo koristnih plazilcev. Med žrtvami so večinoma naše stru-

pene kače, a neredko tudi ostale, od gožev in beloušk dalje. Še najpogosteje se med njimi znajde smokulja, ki jo pogosto srečamo tudi višje v gorah, saj jo zaradi hrbtne vzorca – cikcakaste verige številni zamenjujejo za navadnega gada. Ta je, poleg laškega gada in modrasa, del triperesne deteljice "VIP"-kluba slovenskih strupenjač.

Za mnoge bo verjetno presenečenje podatke, da imamo v Sloveniji poleg naštetih tudi delno strupeno mačjeoko kačo (*Telescopus fallax*), a živi le v slovenskem Primorju in nima tako dovršenega in izpopolnjenega strupnega aparata kot kače iz družine gadov. Strupnike ima nameščene v zadnjem delu ustne votline in zastrupi plen šele med požiranjem, zato ta vrsta človeku ni nevarna. Je pa nevaren strup modrasa, ki, kot so zapisali v knjižici *Dvoživke in plazilci visokogorja Slovenije* (Center za kartografijo, 2019), "vsebuje nevrotoksične, proteolitične in hemotoksične komponente ter koagulate krvi. Ugriz povzroči lokalno oteklino, močno bolečino, pospešeno bitje srca in slabost, vendar je kljub temu redko smrten. Ker je strup modrasa zelo kompleksen, se ga uporablja za izdelovanje protistrupa za vse evropske strupene kače."

Po strupenosti mu sledi laški gad, ki je bolj agresiven od navadnega pa tudi njegov ugriz ima lahko hujše posledice. V obeh primerih čakajo žrtev vsaj lokalne otekline in bolečina, lahko tudi nekroza (razpad tkiva) in poškodbe krvnožilnega sistema, a – razen v izjemnih primerih – ni smrtno nevaren.

Kako ločimo strupene od nestrupenih kač?

Strupenjače prepoznamo po čokatem telesu ter kratkem repu, ki se jasno loči od trupa, saj se hitro zoži, medtem ko pri nestrupenih kačah rep neopazno prehaja iz vitkega trupa. Običajno se strupene kače gibajo in bežijo počasneje od nestrupenih kač. Strupene kače v Sloveniji imajo špranjaste in pokončne zenice, nestrupene kače pa okrogle. Velja omeniti, da je zapisano razločevanje strupenjač po obliki zenice zanesljivo le v Evropi – najbolj strupene kače na Zemlji (celinski tajpan, črna mamba, kraljeva kobra ...) imajo namreč okrogle zenice – enako kot naše nestrupene kače.

Črnica (*Coluber viridiflavus*) iz družine gožev je naša najhitrejša kača in je človeku nenevarna.

Foto Miha Pavšek

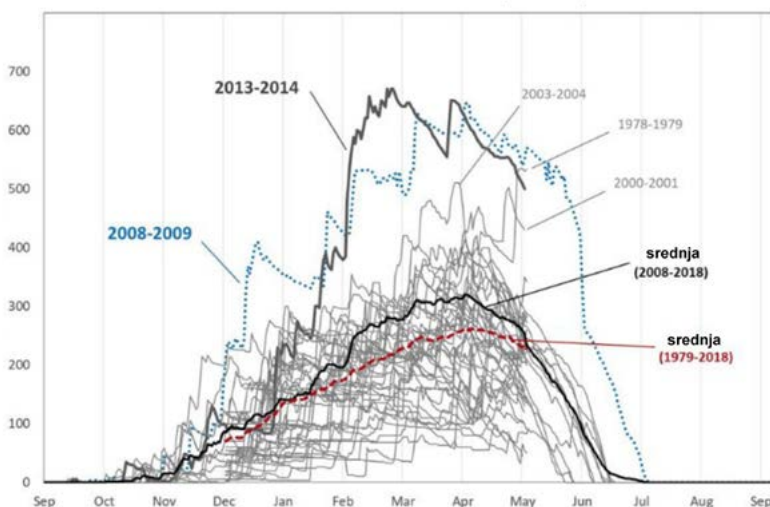
Meteorološka postaja na italijanski strani Kanina stoji blizu vzhodne zaplate Kaninskega ledenika; v ozadju venec gora med Montažem (Poliškim Špikom) in Višem.
Foto Miha Pavšek

Kaninsko pogorje je najbolj moker del Julijskih Alp

Da dež nima mladih le v Bohinju, kjer so mu v enem tamkajšnjih krožišč postavili celo spomenik, ampak tudi na Kaninu, zatrjujejo avtorji italijansko-slovenske študije o ledenikih v Julijskih Alpah (8), ki so zapisali trditev iz mednaslova. Pritrjuje jim tudi meteorološki arhiv ARSO, ki za skrajni zahodni del Kaninskega pogorja (Učēja) leta 1960 beleži absolutni slovenski rekord – kar 6103 mm letnih padavin! Poleg tega so doslej od vseh slovenskih nižinskih meteoroloških postaj prav v Bovecu izmerili največjo 6-urno (275 mm, 4. 8. 1987, od 15.40 do 21.40), dnevno s 363 mm (14. 11. 1969) in 48-urno višino padavin (584 mm, od 7:00 12. 11. do 7:00 14. 11. 1969) v Sloveniji (5).

Tudi merilna postaja na italijanski strani Kanina (2200 m) za obdobje 1981–2010 navaja visoko dolgoletno povprečje letnih padavin – 3335 mm (najmanj februarja 180 mm, največ novembra 460 mm). Manjkalo ni niti snega; na višini 1830 metrov (koča Gilberti) so med letoma 1972 in 2018 namerili povprečno kar 6,8 metra visoko najvišjo sezonsko SVSO. Po neuradnih ocenah naj bi bila zadnja rekordna in precej nadpovprečno snežna zima na naši strani Kanina

Dnevna skupna višina snežne odeje (SVSO) 1979–2018, koča Gilberti, 1830 m
Vir Renato R. Colucci, Manja Žebre in ostali

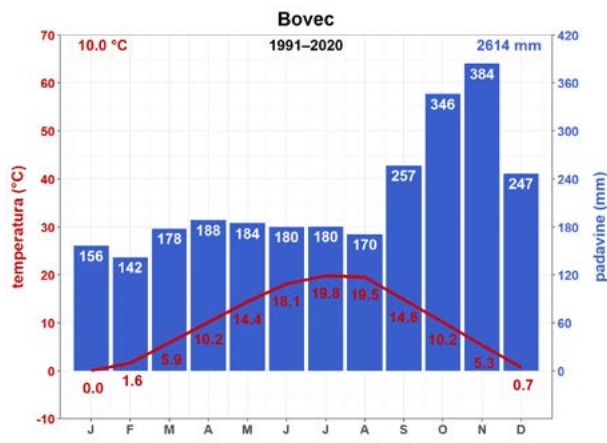

2020/21 z okoli 7 metri snega, a k sreči ni povzročila tako tragičnih dogodkov kot tista leta 1952, čeprav so se tudi tokrat prožili obširni snežni plazovi, ki so dosegli obseg, kakršnega pomnijo le najstarejši prebivalci. Februarja 1952 je po večdnevem neprekinjenem sneženju v ločenih plazovih izpod Kanina (Žaga) in Rombona (Ravni Laz), umrlo na Bovškem 10 ljudi.

Podobna tragedija je prizadela bližnjo Borjano, kjer sta dva zaporedna plazova z grebena Kobariškega Stola zasula zgornji del vasi; prvi je pokopal pod seboj tudi dva domačina, oba pa sta povzročila ogromno škodo na infrastrukturi. Da zadnja rekordna zima ni botrovala podobnim tragedijam, gre najbrž zasluga zaraščanju pobočij. Ta so bila v preteklosti večinoma gola, porasla le s travo, saj so domačini v boju za preživetje skušali izrabit vsako zaplato kolikor toliko rodovitne zemlje – vsaj za pašo drobnice in košnjo, da so lahko zagotovili živini dovolj krme za zimo. Danes gozdovi in nizko rastje skoraj v celoti prekrivajo spodnje dele kaninskih pobočij in segajo že praktično do naselij, zato so najboljša naravna plazovna zaščita, ki učinkovito preprečuje nekontrolirano plazenje in zaustavlja ali pa upočasnjuje plazovino na poti v dolino.

Pri takšnem preobilju padavin, ki so, kot nam pove strokovnjak za naravne nesreče in domačin dr. Blaž Komac, "posledica gibanja toplega in vlažnega zraka iznad Jadrana, ki na poti v notranjost celine najprej trči ob kaninski masiv, se med prisilnim dviganjem ohlaja, kondenzira in kot dež ali sneg vrne na površje", seveda ne preseneča, da imajo strokovnjaki Kanin za vzorčni primer visokogorskega krasa. Brezštevilne dežne kapljice, ki padajo na sklade sorazmerno čistega dachsteinskega apnenca (ta gradi tudi večji del Triglavske severne stene, op. ur.), najlepše izražene v prepoznavnih kaninskih laštih, so ga skozi tisočletja prepredle z najrazličnejšimi kraškimi oblikami – ga razbrazdale s ostrimi škrapljami in žlebiči, spodjedle vmesne dolomitne plasti v izrazite spodmole ter poglobile s številnimi kotliči, jamami in brezni.

Podnebni diagram za Bovec 1991–2020; povprečna letna količina padavin na Kaninu je še precej višja in meri krepko preko 3000 mm.
Vir ARSO

Pri tem bode v oči podatek, da na celotnem Kaninskem pogorju praktično ni vodnih izvirov, saj vse padavine že po nekaj metrih izginejo v nedrjih kraškega podzemlja in pokukajo na plano šele globoko v dolini. Dolomitne, za vodo težje prepustne kamninske plasti, ki uravnavajo pot podzemnih voda in s tem tudi pot spodnjih delov kaninskih brezen, "visijo" (geologi pravijo temu vpad geoloških plasti, op. ur.) proti Bovcu, zato je večina izvirov na južni strani. Tako lahko že z magistralne ceste občudujemo najmarkantnejši slap

Snežišča v zgornjem delu Krnice, ki so v večji meri ostanki snežnih plazov, vztrajajo pogosto vse do začetka poletja. V ozadju je sedlo Prevala.

Foto Marko Berginc

Boka, ki izvira na 725 metrih nadmorske višine in nato hitro pade čez skalni previs kar 106 metrov globoko, še nadaljnjih 30 metrov pa polzi po strmem pobočju. Po obilnejših deževjih ali ob pomladanskem taljenju snega drži primat najbolj vodnatega slovenskega slapu z rekordnim pretokom okrog 100 m³/sekundo.

Kaninski podi z značilnimi lašti
Foto Marko Berginc

V neposredni bližini, le nekoliko nižje (423 m), je vhod v jamo Mala Boka, za katero speleologi predvidevajo, da ima višinski potencial okrog 1900 metrov, če jo bo jamarjem uspelo povezati z nekaterimi najglobljimi kaninskimi brezni; najbolj obetavna je povezava s Skalarjevim breznom. Tak sistem bi postal najgloblja evropska jama, do svetovnega rekorda, ki ga z 2223 metri globine drži jama Verjovkina v Abhaziji (skrajni SZ Gruzije), pa vseeno manjka še precej metrov.

Voluharski raj

Poleg vseh ljubiteljev neokrnjene narave, planincev, turnih smučarjev in drugih aktivnih obiskovalcev je to območje prava meka za zelo posebne pripadnike živalskega sveta – voluharje. Voluharje? Seveda v bogati flori in favni Kaninskega pogorja najdemo ogromno zanimivih pripadnikov in pripadnic živalskega sveta – od planinskega močerada in svizcev pa do gamsov in njegovega veličanstva kozoroga, zato načeloma voluharji ne bi smeli biti med posebej zanimivimi, a vendarle so! Razlog se skriva v šaljivem samopoiimenovanju raziskovalcev našega podzemlja – številni drzni člani jamarskih društev iz vse Slovenije in tujine namreč že desetletja raziskujejo in preučujejo številna brezna in jame tega območja.

Med "voluharje" se uvršča tudi eden najboljših jamskih fotografov na svetu, Ljubljčan Peter Gedei z večdesetletno jamarsko kariero, katerega dih jemajoče fotografije podzemnih dvoran in brezov so marsikoga navdušile za jamarstvo. Vendar pa nas opozarja, da so visokogorske jame zelo zahtevne: "Naporen

*Vertikala Delirium
Tremens v
Skalarjevem breznu
Foto Peter Gedei*

*Slap Boka z mostu za Log Čezsoški, pod katerim je vstopna - izstopna točka za veslanje po Soči.
Foto Miha Pavšek*

Jamski objekti v Kaninskem pogorju in primerjava z nekaterimi drugimi:

Globina: Čehi 2, 1505 m / Najgloblja jama na svetu: Verjovkina, Gruzija, 2223 m

Dolžina: Črnelso brezno pod Veliko Črnelso glavo, 20.066 m / Sistem Migovec - Tolminski Migovec, Bohinjsko-Tolminsko gorovje, 43.009 m

Najvišja nadmorska višina vhoda v jamo: Psihosomatika - Mali Kanin, 2412 m / Zlatorogov razglednik nad Triglavskim ledenikom, 2669 m

je že dostop, ker je treba premagati kar nekaj višincev, da sploh pridemo do vhoda v jamo, nakar se pravo jamarsko delo šele začne. Zaradi dolgotrajnih raziskav in velikih globin je v jami nujno bivakiranje, treba jih je opremiti s fiksnimi vrvmi, nadležna je tudi nizka temperatura (le okrog 2 stopinji, v običajnih jamah okrog 7), krušljive stene, stalna nevarnost padajočega kamenja ..."

Kanin drži kar nekaj slovenskih in tudi svetovni jamarski rekord – ima najglobljo slovensko jamo (jama Čehi 2, 1505 metrov globine) in največ jam, globljih od 1000 metrov (kar deset od enajstih v Sloveniji), ponaša se z največjo gostoto odkritih jam na enoto površine (km²) in s svetovnim primatom – najglobljo neprekinjeno vertikalno ali navpičnico. To pomeni, da z malo sreče lahko vržemo kamen, ki bo pristal čisto na dnu jame, potem, ko bo točno 643 metrov

prosto padal v temo – tolikšno globino so namreč izmerili tej jami, poimenovani Vrtiglavica. Sicer je v Sloveniji registriranih že več kot 15.000 jam, od tega jih je okrog tisoč na Kaninu. Največ jih je v okolici jamarskega bivaka na Kaninskih podih in Babanskega skednja – okrog 300/km².

Za laike bo morda presenetljiv podatek, da je za visokogorske jamske ekspedicije najprimernejši zimski čas, ko je na Kaninu debela snežna odeja. "Takrat so razmere v jami načeloma suhe, ni nevarnosti vdora vode zaradi nalivov, temperature v notranjosti pa so enako visoke kot poleti," še pojasni Gedei.

Jamski prizor iz brezna Macola blizu jamarskega bivaka na Kaninskih podih, kot ga je videl eden od "voluharjev", sicer priznani jamski fotograf.

Foto Peter Gedei

Glavnina kaninskih voda se skriva v njegovem podzemlju, na dan privrejo šele v dnu okoliških dolin, le redke nekoliko nad njim.

Foto Peter Gedei

Območje brez oskrbovane planinske koč

Seveda je dostop do jam pozimi še veliko zahtevnejši kot poleti, zato je zlata vredno vsako varno zavetje, a teh niti v najboljših časih Kanina ni bilo v izobilju, sedanje stanje pa še najbolje ponazarja rek: "Začeli smo slabo, nato je šlo samo še na slabše!" Na celotnem pogorju ni namreč niti ene, vsaj sezonsko odprte in oskrbovane koč, kar je tudi svojstven slovenski rekord.

*Že zaprti bivak Slavka Svetičiča in Koča Petra Skalarja leta 2020
Foto Marko Berginc*

Jamarski bivak na Kaninski podih Foto Marko Berginc

Bivak GRS Bovec pod Krliščem na lokaciji prve koč Foto Marko Berginc

Leta 2010 so na Kaninskih podih jamarji sicer postavili svoj bivak (pod Glavo nad Laštom, 2112 metrov) in prav zaradi njihove vztrajnosti najbrž še "diha" tudi planinska koč Petra Skalarja, locirana na sedlu pod Konjcem, ki z 2260 metri nadmorske višine drži četrto mesto na lestvici najvišjih planinskih postojank v Sloveniji. Koča je namreč za planinske obiskovalce zaprta že vse od prvega padca kaninskih "jajčkov" (ljubkovalni izraz za kabine krožno kabinske žičnice) leta 2013 in je bila kar nekaj let prepuščena na milost in nemilost tamkajšnjim ostrim zimam, orkanskim vetrovom ter obilju padavin. Nato jo je kot bazo za jamske ekspedicije začela uporabljati Jamarska zveza Slovenije (JZS), na njej je opravila nujna vzdrževalna dela ter preprečila nadaljnje propadanje, v zadnjih letih pa jo pospešeno ureja. V vmesnem obdobju (leta 2016) je Planinska zveza ob asistenci domačih društev PD in GRS Bovec ter JZS na atraktivnem mestu tik ob koči postavila vizualno sicer všečen, a funkcionalno in lokacijsko povsem neprimeren aluminijasto-leseno-stekleni bivak. Ta ni prav dolgo zdržal surovih vremenskih razmer, ki pozimi vladajo na Kaninu, saj lahko piha krepko čez 150 km/h (rekordna izmerjena hitrost vetra je bila sicer 13. julija 2023, in to več kot 165 km/h).

Kot pravi tedanji predsednik bovških planincev Robert Rot, so "že leta 2019 zaradi varnosti planincev prepovedali njegovo uporabo in z improvizirano nameščeno leseno desko prek vhodnih vrat onemogočili dostop v notranjost. Od takrat naprej je

Kratka zgodovina prenočitvenih objektov na Kaninu

1895 - prva postojanka, postavljena na Kaninskih podih pod Krliščem, 1811 m (Jadranska podružnica nemško-avstrijskega planinskega društva iz Gorice);
1915-1917 postojanka poškodovana med 1. svetovno vojno;

1922 - koč obnovi CAI (Club Alpino Italiano) iz Trsta;
1936 - koč povečana in prenovljena;

24. avgust 1952 - odprtje prenovljene koč, ki jo poimenujejo Dom Petra Skalarja (po domačinu iz Čezsoče Ferdu Kravanni, tigrovcu in partizanu s psevdonomom Peter Skalar);

1. januar 1972 - koč uničena zaradi požara;

1983 - odprtje koč na novi lokaciji pod Konjcem, 2260 m;

2010 - Jamarska zveza Slovenije (JZS) postavi jamarški bivak na Kaninskih podih, točneje pod Glavo nad Laštom, 2112 m;

2013 - koč Petra Skalarja zaprejo zaradi prepovedi obratovanja kaninske žičnice;

2016 - ob zaprti koči postavijo bivak Slavka Svetičiča;

2019 - bivak zaradi nevarnosti zaprejo za uporabnike;

2019 - GRS Bovec postavi svoj bivak na lokaciji prve koč pod Krliščem;

2022 - JZS vzame koč Petra Skalarja v 12-letni najem.

bil bivač zaprt." Tudi sam sem že ob obisku novembra 2017 ob ne pretirano močnem deževju opazil, da voda pod panoramsko stekleno steno pronica v notranjost bivača. Še bolj so me zmotili nekateri notranji detajli, ki so bili dejansko namenjeni sami sebi in predvsem izkazovanju izvirnosti, zanemarjajoč osnovno poslanstvo vseh bivačkov, tj. funkcionalnost. Takšna je bila recimo "plezalna" stena z oprimki, ki je nadomeščala klasično lestev za vzpenjanje na višje nivoje ležišč. Kdor si jo je zamislil, se zagotovo ni nikoli bos ali pa v nogavicah poskušal povzpeti po njej na pograd.

Čeprav iskreno cenim trud vseh, ki skušajo planincem olajšati in sploh ustvariti razmere za prenočevanje v gorah, v primeru tega bivača delim mnenje mnogih, da je bil žal neprimeren za visokogorski svet. Od leta 2021, ko so ga dokončno razstavili, njegovi sestavni deli oziroma kar je od njih ostalo, še vedno ležijo v okolici koče, planinci pa s(m)o ostali brez vsaj zasilne strehe nad glavo. Dejstvo je, da Kaninsko pogorje potrebuje vsaj en nov bivač za obiskovalce. Brez delujoče kaninske gondole žal ni dovolj obiska, da bi se pokrili stroški delovanja in oskrbovanja Doma Petra Skalarja. Še najhitreje in z najmanj vložka bi se verjetno dalo urediti posebno zimsko sobo v sklopu koče, ki bi bila stalno odprta za obiskovalce, a bi tu morali biti v ospredju skupni interesi tako jamarjev (aktualni najemniki) kot tudi PZS in PD Bovec, ki je lastnik koče.

Uzpon, ki mu ni para

Pomanjkanje vode in oskrbovanih planinskih koč dela že tako težko dostopno in odmaknjeno Kaninsko pogorje obiskovalcem še bolj neprijazno. Prav enodnevni vzpon na Visoki Kanin iz doline je planinski podvig, ki po prehojenih *višincih* v Sloveniji nima para. Če izberemo za izhodišče Žago, bomo prehodili do od strel razdejanih ostankov lesenega križa na Visokem Kaninu več kot 2400 višinskih metrov (Žaga 362 m, Visoki Kanin 2587 m, vzponi in spusti med potjo prispevajo še nekaj sto višinskih metrov) in se naužili polno malho nepozabnih razgledov. Za primerjavo: pot na Triglav iz Zadnjice, ki je med dostopi na našega očaka najdaljša, premaga nekaj več kot 2200 metrov višine.

Do vrha Kanina ne boste nabrali le *višincev*, temveč tudi precejšnjo razdaljo. Zanj poskrbijo stare italijanske mulatjere, ki so osnova za večino planinskih poti v Posočju. Najprej nas markacije po zelo strmi stezi prek Ognjenka pripeljejo do 1400 metrov visoke opuščene planine Ban (tudi Baban, Ben). Tu zapustimo markirano planinsko pot in po vsaj dodatni uri hoje dospemo pod oba Babanska skednja (1800 m), kjer je dragocen izvir pitne vode. Po dokaj dobro ohranjeni mulatjeri in mimo ostankov italijanskih položajev iz prve svetovne vojne s pomočjo možicev dosežemo razpotje nad Krliščem, kjer se priključimo markirani poti s planine Gozdec. Od tu nas markacije po Kaninskih podih oziroma čez Zadnji Dol v stilu

Najvišji deli Kaninskega pogorja se dvigajo preko 2000 metrov nad Bovško kotlino. Pogled nanj izpod bližnjega Krasjega vrha, spodaj na desni je vas Plužna.
Foto Miha Pavšek

*Del grebena med
Vrhom Laške Planje
in Malim Kaninom,
po katerem
poteka Visoka
Rezijanska pot.
Foto Marko Berginc*

"gori-doli in malo naokoli" pripeljejo pod vrh Visokega Kanina. Na koncu nas čaka še vzpon po delno zavarovani poti skozi poševen in strm žleb. Za lovce na višinske rekorde pa je na voljo še ultimativni izziv – zelo zahtevna *Ta visoka Rosajanska pot* (Visoka Rezijanska pot) z vsaj 500 dodatnimi višinskimi metri in kar nekaj bonus urami hoje in plezanja. Nanjo se lahko priključimo, če z mulatjere tik pod planino Ban zavijemo levo po markirani poti, kjer po travnati Dolini sledimo redko posejanim markacijam za Veliko Babo. Na sedlu Med Baban se z italijanske strani po strmem žlebu priključi pot od bivaka Manzano oziroma iz najzahodnejšega dela Rezije, s planine Kot. Tu Knafelčeve markacije nadomestijo rdeči trikotniki Visoke Rezijanske poti, ki nas vodijo desno, na Vrh Žlebi (2317 m) ter dalje do Vrh Laške Planje (2448 m). V resnici ne gre za pravo planinsko

*Tudi tu smo v
kraljestvu Zlatoroga.
Kozorog na Laški
planji, spodaj
planina Kot v Reziji.
Foto Marko Berginc*

pot, temveč bolj za markirano brezpotje s precej skopo posejanimi in marsikje slabo vidnimi markacijami, zato je treba pogosto ugotavljati, kje naj nadaljujemo oziroma kje vodi najlažji prehod.

Tukaj smo že globoko v kraljestvu kozoroga, ki so ga na italijanski strani Kanina naselili v 90. letih prejšnjega stoletja, danes pa se počuti domače tudi pri nas, zato niso nikakršna redkost črede s po 20 in več kozorogi. Povrh vsega niso pretirano plašni, v prepadnih stenah celo predrzni in ponosni gospodarji grebenov, zato se jim je bolje umakniti, če gredo proti nam, saj priznavajo le pravilo močnejšega; že od zapisa legende o Zlatorogu dalje vemo, kdo je to v Julijcih. Nadaljujemo po delno izpostavljenem grebenu vse do Črnega Vogla (2422 m), kjer nas čaka najbolj izpostavljen del poti – zračni spust po in ob grebenski razi z zelo krušljivo in gruša polno skalo do sedla Čez Dol (2345 m). Sledi še kratek, strm skalni del z nekaj plezanja, nato pa se lahko sprostimo in uživamo na preprogi gorskega cvetja v grebenskih razgledih na Rezijo in Kaninske pode vse do vrha Malega in Visokega Kanina. Omeniti velja, da je celotna grebenska pot praktično brez varoval, z izjemo krajše jeklenice in dveh stop pod Vrhom Žlebi. Zato ni primerna za vrtoglave in neizkušene gornike, v vsakem primeru pa zahteva odlično psihofizično pripravljenost.

Mesečeva pokrajina

Vsepovsod razmetane snežno bele skale, ogromne skalne plošče, zložene druga vrh druge, redke zaplate zelenja, kot britev ostri robovi škrapelj in žlebov, globoki doli in nad njimi dvignjeni vrhovi ter obroč 2300 in večmetrskih vršacev okoli nas, vse to dela Kaninske pode, kot jih uzremo z zahodnega roba

pod Malo Kačarjevo glavo, nekako nezemeljske, nerresnične ... "Mesečeva pokrajina," jih slikovito opiše že omenjeni Milan Rot iz Žage, izvrsten poznavalec območja: "Ko prilezeš na Lašte, se počutiš kot Neil Armstrong po pristanku, na Luni."

V slabih 50 letih lovskega staža je Milan, sledeč starim pastirskim, lovskim ter gamsjim stezicam, večinoma pa kar brezpotjem, prebredel pogorje po dolgem in počez. Zato iz lastnih izkušenj ve, kako orientacijsko zahteven je Kanin, še posebej, kadar ga objemajo oblaki ali megla, ki so na Kaninu popoldanska stalnica. Oblaki in meglice se iz Italije lahko hitro prevalijo čez greben tudi v najbolj jasnih dneh, ko ni daleč naokoli niti oblacka, in se neredko razvijejo v nevihte

Eden redkih višje ležečih izvirov je nad planino Gozdec. Foto Marko Berginc

s strelami in sodro, medtem ko se Bovška kotlina še naprej koplje v soncu.

Markiranih poti po Kaninu ni veliko, številne markacije so obledele in še zdaleč ne velikodušno posejane, možici nas lahko zavedejo, saj so bolj namenjeni orientaciji jamarjev kot pa osvajanju vrhov. Zato se je treba na ture po "mesečevi pokrajini" temeljito pripraviti. Tudi zaradi visokih poletnih temperatur, ko se na Kaninskih podih počutiš kot v razbeljeni pečici – svetel skalnati svet še okrepi moč sončnih žarkov (bela skala je v tem pogledu podobna snegu in odbija precejšen del sončnega sevanja), s tem pa utruji oči, stalen vetrič pa izsuši še tako dobro namočeno grlo. Poznavanje lokacij redkih izvirov v tem pogorju je zato izredno dragoceno, vedno pa imejte s seboj vodno železno rezervo.

Večini gornikov najbolj znan, vodnat in dostopen izvir je sicer ob markirani poti na Visoki Kanin nad planino Gozdec, a žubori še precej nizko, saj ga dosežemo na začetku ture, ko še nismo žejni. Veliko bolj dragocen, stalen in zaradi v živo skalo vklesanega "korita" tudi dovolj vodnat je izvir med Malim in Velikim Babanskim skednjem pod mulatjero v smeri na Velikega. Korito je po mnenju odličnega poznavalca zgodovine prve svetovne vojne Marka Simića delo italijanskih alpinov, ki so imeli v bližini svoj tabor; obe njhovi zapuščini danes s pridom uporabljajo jamarji. Milan pozna še izvirček pod Konjsko polico na severni strani ostenja Malega Babanskega skednja in na isti strani tudi težje dostopen izvir pod Velikim Babanskim skednjem; oba sta za pohodnike preveč skrita in odmaknjena. V skrajni sili si na podih skoraj vedno lahko pomagamo s snegom, ki ga najdemo v globljih kotličih in grapah tudi v najbolj suhem poletju. V tem primeru moramo obtežiti nahrbtnik še z gorilnikom in dodatno posodo.

Značilen kraški lašt nad okoliškimi kotličji, v katerih se še dolgo v poletje zadržuje sneg, ki je kotličje tudi izdolbel. V ozadju Prestreljenik, 2493 m in Grdi vršič, 2340 m.

Foto Peter Gedei

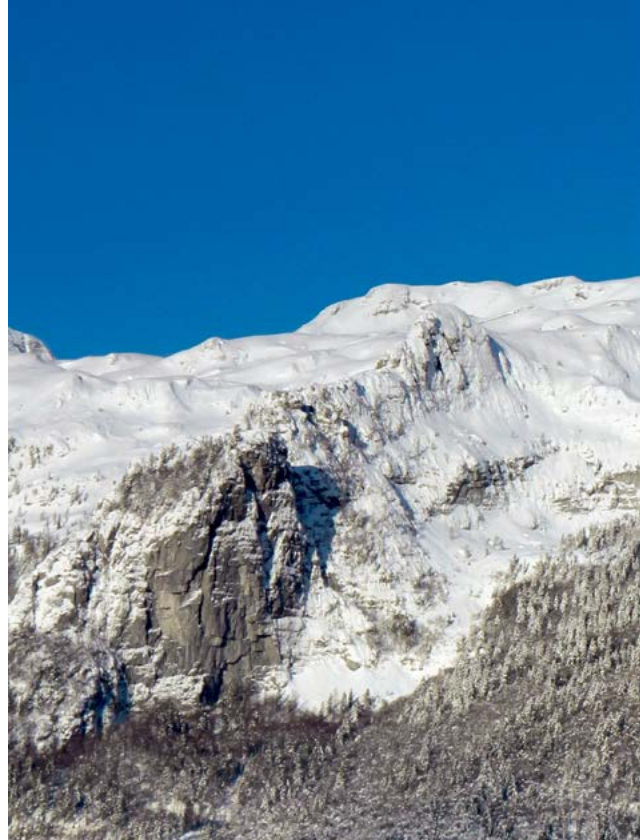
*Planina Krnica je edina še delujoča v Kaninskem pogorju.
Foto Marko Berginc*

Kaninske planine so hranile partizane

Najvišje in najbolj vzhodno med vsemi izvira skromen studenček pod masivom Lope, ki je tudi vir pitne vode za edino še delujočo visokogorsko planino Krnico. Nekoč je bilo na Kaninu šest večjih planin, kjer so pasli ovce in koze, poleg omenjene še Globoka, Ognjenk in Baban nad Žago ter Gozdec in Goričica nad Bovcem. Visokogorsko pašništvo, ki je v poletnih mesecih značilno za celotno Zgornje Posočje, je domačinom omogočilo, da so lahko vzredili tretjino več živine, kot bi jo samo z dolinsko pašo. V juniju so odgnali živali na planine, v dolini in nižje ležečih senožitih pa so spravljali seno za zimsko krmo, ko je bila živina v hlevih.

*Pastir Igor Mlekuž se vrača v dolino s stirpami – enoletnimi, še nemolznimi kozami.
Foto Marko Berginc*

Prav pastirjem s teh planin gre velik del zaslug, da je tu našla varno mesto partizanska bolnica, označena kot Sanitetna postaja št. 10. V strmih pobočjih nad planino Baban se namreč skriva težko dostopna in

z visoko travo prikrita naravna votlina, v kateri je od aprila do avgusta 1943 delovala bolnišnica, ki je prve ranjence sprejela po spopadih z Italijani na sosednjih planinah Božica in Golobar. Lokacija na enoličnem travnatem pobočju je bila tako skrita, da so jo včasih iskali celo tisti, ki so zanjo vedeli. Bolničarji in lažji ranjenci so se zaradi vlage v Kamrici (kot so imenovali 3 metre široko, 6 metrov dolgo in 2 metra visoko votlinico) preselili na drugo, ruševnato stran doline v Rupco, kjer so bili nekoliko boljši pogoji za nastanitev (tam je danes spominska plošča). Hrano iz doline in planine Baban so prinašali oskrbniki ter pastirji, ki so pravočasno opozorili osebje, ko je bila lokacija bolnišnice izdana. Njeni stanovalci so se srečno, pod plaščem nenadnega pasu oblačnosti, umaknili na varno še višje proti Kaninu, medtem ko so Italijani pod vodstvom izdajalca z ročnimi bombami in plamenometalcem razdejali in požgali prazno Kamrico.

Sčasoma so visokogorske planine opustele, le na Krnici je Igor Mlekuž iz Zavrzelna leta 2015 obnovil in moderniziral sirarno s hlevom, napeljal vodo izpod Lope, tako da od junija do septembra bivata tam z ženo, in to 1250 metrov visoko nad morjem. Neredko jima jo zagodejo samosvoje kože (imata jih več kot sto), ki včasih kar nočejo nazaj s paše, zato mora Igor včasih narediti še precej dodatnih "pastirskih" kilometrov navkreber, preden prižene čredo nazaj na planino. Zadnja leta mu pri tem pomagata veličastna planšarska psa pasme tornjak, ki nadomeščata pastirja in varujeta drobnico pred šakali, volkovi in tudi medvedi, ki so se v zadnjih letih naselili v Posočju ali pa so tam le prehodno.

Mlekuževi obenem negujejo staro bovško tradicijo, da *stirpe* (enoletne nemolzne kože), zgodaj poleti odženejo na Kaninske pode, kjer jih pustijo potikati naokrog vse do zime, ko jih pred prvim snegom priženejo nazaj v dolino. Nekoč, pred modernimi (GPS) ovraticami, ki omogočajo njihovo sledenje, je za lastnike to lahko pomenilo tudi večdnevno brezplodno tavanje po kaninskih prostranstvih, preden se je v pozorno pastirjevo uho ujel zven zvonca kozje glave družine, ki je izdal lokacijo tavajoče črede.

A skrb za kože je zgolj uvod v ostale aktivnosti, ki delovni dan na planini raztegnejo od jutranje zore do trde teme – vsakodnevni molži (sprva tudi dvakrat dnevno) sledi dolgotrajni postopek sirjenja ter kuhanja albuminske skute. Ravno ta skuta je značilnost posoških sirarjev. Po zaključku sirjenja iz bakrenega kotla poberejo sveži sir, ga postavijo v obode, obtežijo, da se izloči odvečna sirotka in dobi obliko hlebcev. Nato iz ostankov primarne sirotke in s segrevanjem pridobijo še skuto, ki je v osnovi sladka in bogata z beljakovinami, a tudi hitro pokvarljiva. Da ji podaljšajo rok traja-

nja, jo osolijo, kar pa je lahko dvorezno – starejša ko je, bolj oster in pikanten okus (in tudi vonj) dobi, zato se nekaterim lahko zdi že pokvarjena, medtem ko je za druge šele to tista prava skuta, ki si zasluži svoje ime. Spet tretji jo pridno mešajo in načrtno starajo po več mesecev, da pozimi iz nje pripravljajo močno zdravilno skutnico, vsi pa jo tradicionalno jedo kot prilogo kuhanim čompam (krompirju), ki nikjer ne teknejo bolj kot v nedrjih kaninskih gora.

Če pokrajina pod Kaninom s smaragdno Sočo na čelu navdušuje obiskovalce z vsega sveta, je zgodba Kaninskega pogorja nekoliko drugačna. Namreč kakorkoli, kadarkoli, s komerkoli, od kjerkoli že se boste namenili povzpeti na Kanin, bo pred vami Hamletova dilema: biti ali ne biti oziroma Kaninu primerno – biti tu ali uiti. Kanin je namreč pogorje ekstremov in takšni so tudi odzivi nanj – ali se vanj nesmrtno zaljubiš in mu obljubiš večno zvestobo, ker ti v trenutku zleze pod kožo, ali pa ga ponoviš trikrat: prvič, zadnjič in nikoli več. Srednje poti enostavno ni. ●

Zimski pogled na Kaninsko pogorje iz Bovca

Foto Miha Pavšek

Viri

Vesna Cafuta, Marko Berginc: The highest-altitude recorded find of the adder *Vipera berus* (Linnaeus, 1758) in Slovenia on Mt Mali Kanin, Western Julian Alps, 2023.

<https://journals.uni-lj.si/NaturaSloveniae/article/view/16313/14561>

Kataster jam - <https://www.katasterjam.si/>

Jurij Kunaver: Kaninsko pogorje naravoslovni, zgodovinski in turistični vodnik, 2011.

Lidar: https://gis.arso.gov.si/evoke/profile.aspx?id=atlas_voda_Lidar@Arso&AspxAutoDetectCookieSupport=1

Meteorološki arhiv ARSO, 11. 10. 2024.

Miha Pavšek: Snežni plazovi v Sloveniji, 2002.

Jelka Peterka, Rok Uršič: Čas človečnosti, 2011.

Renato R. Colucci, Manja Žebre in ostali: Winter Snowfall Provide Resilience to Very Small Glaciers in the Julian Alps, Europe, 2021.

<https://www.mdpi.com/2073-4433/12/2/263>

Mojca Vek, Nino Kirbiš, Aleksandra Lešnik, uredniki: Dvoživke in plazilci visokogorja Slovenije, 2019.

https://www.ckff.si/javno/publikacije/Dvozivke_in_plazilci_visokogorja_Slovenije.pdf

Mojca Volkar
Trobevšek

Sedem tednov vseživosti v svetiščih narave

Pogovor z Ireno Cerar

Irena Cerar je radovedna ženska in nadarjena ustvarjalka. Avtorica serije izletniških vodnikov *Pravljичne poti*, poznavalka in pripovedovalka ljudskih zgodb, pravljič, pripovedk.

Irena Cerar
Foto Luka Dakskobler

Zaljubljena v naravo in literaturo je našla presečišče svojih zanimanj in spisala knjigo *Svetišča narave*, ki je na knjižne police prišla v času, ko ljudje bolj kot kdaj prej potrebujemo spodbudo za čudenje preprostim, a lepim stvarim. Irena to zna. Oboje – čuditi se in k temu nagovoriti ljudi.

Dandanes naravo, kot tudi vse ostalo, doživljamo po koščkih. Malo za vikend, malo ob popoldnevih. Skoraj smo že pozabili, kako je biti potopljen vanjo. Ti si sedem tednov posvetila naravi. Kako si doživela obdobje privajanja in kako po tej pustolovščini vzdržuješ povezanost z njo?

Nisem imela občutka, da bi se kaj posebej privajala; rada sem v tišini in samoti, tega sem si želela. Zdi se mi, da z vsemi kratkotrajnimi umiki v naravo, še zlasti, če smo sami, vadimo tudi svojo sposobnost, da se v naravi umirimo, preklapimo na njen ritem, da pustimo, da potihneta in izzvenita notranja zmeda in kraval, da se uskladimo z okolico. Če to redno vadimo, se nam verjetno ne bo zdelo nič takega, kadar imamo priložnost, da se v naravo potopimo za dlje časa. Seveda bi kakšna resna divjina, ki prinese tudi ekstremne razmere, prinesla spet čisto drugač-

no izkušnjo od moje. Jaz sem se vendarle občasno srečevala z ljudmi; ponekod tudi civilizacija ni bila daleč. Trenutno sem spet na kratkih, a rednih odmerkih narave, več mi trenutno življenje ne dopušča; pa vzdržujem odnos, da ne zamre. Že hrepenim po daljši potopljenosti.

Knjiga *Svetišča narave* je sveža, za slovenski knjižni trg dobrodošla novost. V njej na zanimiv način prepletaš osebno izkušnjo, opise narave, mitologijo, literaturo in refleksijo. Gre za naravopisno delo, kakršnih slovenska literatura ne pozna prav veliko. Kaj je to pravzaprav naravopisje? Po kom si se zgledovala?

Gre za literaturo, ki bi jo v anglosaških knjigarnah in knjižnicah našli pod imenom »nature writing«, pisanje o naravi. Irena Štaudohar, novinarka, tudi sama avtorica tovrstnih knjig in člankov, je izumila slovenski izraz naravopisje, ki se mi zdi zelo posrečen. Gre za zelo raznolike načine pisanja, ki jim je skupno to, da je narava njihova osrednja tema. To niso poljudnoznanstvene knjige, sodobno pisanje o naravi pač poskuša biti v prvi vrsti dobra literatura. Lahko ima nek inovativen vsebinski prijem ali strukturo, lahko je osebna ali esejistična, žanrsko je lahko zelo raznolika. Preden sem se lotila svojega knjižnega projekta, sem si vzela čas in prebrala nekaj antologij tujih ženskih naravopisnih avtoric, kar mi je dalo širino. Ob vseh teh raznolikih pisavah sem lahko razprla peruti – možno je namreč pisati o tisoč in eni stvari, le znati moramo to udejaniti na zanimiv način. Nato sem si sestavila svojo »formulo«, tako vsebinsko kot oblikovno.

Knjiga je nastajala po principu iz terenske izkušnje v zgodbo. Gre za nadvse premišljeno delo, zgrajeno na sedemtedenski pustolovščini, ko si se lansko poletje vsak teden s strokovnjaki podala v sedem različnih naravnih okolij. Šla si v globoke gozdove, na planinske pašnike, prespala si v kraški jami in v pravljичnem gradu, opazovala ptice na solinah in kulturno krajino ... Koliko je bilo v procesu nastajanja knjige spontanosti?

Habitatni ključ mi je omogočil, da se selim, gibljem po sedmih različnih naravnih okoljih, ki so značil-

ni za Slovenijo. Nepričakovano sem ugotovila, da imam praktično do vseh zelo osebni odnos in da v sebi nosim številne nepovedane zgodbe. S knjigo sem torej želela artikulirati, upovedati svoj intimni odnos do gozda, rek, gora, jam, morske obale, travnikov, starih sadovnjakov, mokrišč ... Zanimivo se mi je zdelo, da tega literarno ni storil še nihče, pa smo evropsko znani po biotski raznovrstnosti, ki jo naše različne pokrajine omogočajo. V vsakem od izbranih krajev sem poiskala čim bolj zanimivo bivališče, dogovorila sem se tudi za vodenja z biologi, gozdarji, arheologi ... V slabih treh tednih od dogovora z založbo sem si s pomočjo prijateljev in naših zavarovanih območij splanirala celotni sedemtedenski eksperiment. Znotraj dobro premišljenih okvirjev pa sem se potem samo prepustila in potovala s tokom, kar je seveda najboljši del. Sicer to ne bi bila pustolovščina, ampak vojaška vaja! No, ekstremno vreme, ki smo ga imeli lansko poletje, je zgodbo še dodatno in nepričakovano začinilo.

Je besedilo nastajalo v tistih sedmih tednih ali šele pozneje? Kako si ohranila ideje, ki so se porodile med samim doživljanjem?

Ker se mi je veliko dogajalo, sem sproti zelo pridno pisala terenski dnevnik; na roke, v zvezek. Pri tem sem res uživala, saj gre za vsakodnevno umiritev, pri kateri zbereš najmočnejše vtise, oblikuješ misli, jih pretopiš v zapis, s tem pa tudi urediš svoje doživljanje v glavi in napraviš prostor za nov dan. Včasih

sem nesla zvezčič s seboj tudi na teren, pisala sem na Sečoveljskih solinah, na morski obali, pod samotnim macesnom, na obronku Velike doline v Škocjanskih jamah. Včasih sem si med hojo kakšno misel posnela na telefon, tudi sogovornike sem snemala, saj si nisem sposobna zapomniti naših vsebinsko bogatih debat! Ko sem prišla domov, sem bila torej zakladnica različnih materialov, ampak iz vsega skupaj je bilo treba oblikovati berljivo zgodbo.

Knjigo krasijo tudi prelepe fotografije Boruta Peterlina, s katerim sta po tem, ko je bila knjiga že napisana, ponovno obiskala vseh sedem lokacij, z namenom da bi jih ujela še v fotografski objektiv. Kako pomembne so fotografije za to knjigo?

Fotografije sprva niso bile načrtovane, knjiga ni vodnik in v ospredju je besedilo. A ker sem v Kočevskem rogu bivala v Borutovi koči, on pa je izvrsten umetniški fotograf in mojster stare tehnike na mokro kolodijsko ploščo, me je pred odhodom fotografiral za spomin. Fotografija, ki je končala na naslovnici, je nastala po nevihti s točo, ko je za nekaj minut skozi listje posijalo sonce. Šele ko sem bila s pisanjem proti koncu, je Borut predlagal, da bi šla še enkrat na vse kraje in posnela fotografije, založba in jaz pa smo se na to pobudo seveda z veseljem odzvali. Zdi se mi, da fotografije v svojem vizualnem jeziku dopolnjujejo mojo zgodbo, saj zna Borut ujeti intimnost odnosa med človekom in naravo. Tudi njega gozd in reke recimo zelo navdihujejo pri delu.

Na fužinski Planini v Lazu sta nekoč bivala in ustvarjala Marjan Lipovšek ter Dane Zajc, na njej pa je tudi skrivnostni kamniti krog, ki je nekoč morda služil obrednim namenom.

Foto Borut Peterlin

Narava je seveda svetišče, vendar so šele ljudje tisti, ki dajo celi pustolovščini značaj. Naučili so te mnogo o naravi. Kaj si se ti naučila o ljudeh?

Že od vsega začetka sem vedela, da brez sogovornikov ne bo šlo, če želim, da bo naravoslovni del knjige kredibilen in poln zanimivosti, ki jih ne najdemo na internetu. A zadala sem si, da vključim ljudi, ki so ne samo strokovnjaki, ampak tudi zanimivi, modri sopotniki, ki imajo kaj povedati, čeprav se nekateri redko pojavljajo v javnosti. Kot po nekakšnem čudežu so mi prišli na pot sami čudoviti ljudje, ki znajo videti tudi lepoto in jo užiti v trenutkih tišine. Mislim, da sem med umetniki in naravoljubci srečala najbolj strastne, predane, srčne in plemenite ljudi. Spoznala sem, da je »moje pleme« tam zunaj, da je ljudi s podobnimi, »starimi« vrednotami še vedno veliko, čeprav se svet na zunaj zdi zelo pobebavljen. Moja knjiga je po svoje tudi klic, da se to naravoljubno pleme združi; vsaj na straneh te knjige.

V besedilo spretno vpletaš tudi mitologijo in ljudska verovanja, pripovedke, saj so ti te vsebine kot spretni in izkušeni pripovedovalki zelo blizu. Kako pravzaprav doživljaš določeno pokrajino? Je kakšna pokrajina zate bolj mitološka oz. čarobna od druge?

Sprva sem se želela tej mitološki plasti besedila odreči, saj sem hotela s tem delom stran od svoje serije vodnikov *Pravljичne poti Slovenije*, po katerih me vsi poznajo. A kaj kmalu se je izkazalo, da bi bilo škoda,

če bi to storila. Vsa ta naravna okolja: gozd, gore, reka, jama, sadno drevje, travniki ... so pravzaprav arhetipska okolja. To so krajine, ki so dobesedno vpisane v našo bit, saj smo se v njih oblikovali skozi tisočletja, vsi jih imamo še vedno v sebi, le da se tega nekateri morda ne zavedajo. Predkrščanska verovanja te povezave razkrivajo, zato so tako zanimiva. A vendarle je normalno, da nas nekatere krajine bolj nagovorijo kot druge, z njimi imamo več vezi. Gore so gotovo moj najčarobnejši habitat, o njih morda tudi največ vem. Zato mi je bilo to poglavje težko napisati.

Z gorami si povezana od otroštva, pravzaprav si se rodila v njihovo naročje. Kakšno mesto imajo v tvojem srcu? Kako so te zaznamovale?

Ja, z njimi sem povezana od otroštva, to človeka zaznamuje – na srečo tudi v dobrem pomenu besede. Odraščala sem v Domžalah, ker smo živeli v šolskem stanovanju, skozi ogromno okno, ki je zavzemalo celo steno sobe, sem gledala kamniške hribe. Svoje počutje sem uravnavala po njih. Že kot najstnica sem jih prehodila; zato sem vse vrhove, ki sem jih gledala, poznala po imenu, tako kot poznaš ljube prijatelje. Ravno zadnjič sem »odkrila«, da sva z bratom v enem dnevu prečila s Kokrškega na Kamniško sedlo čez vse vrhove, Štruco, Skuto, Tursko goro, Brano. Kar ne bi bilo nič nenavadnega, če ne bi šla sama, brez odraslih, jaz sem bila stara štirinajst, on pa šestnajst let. Ni se nama zdelo posebej težko, le nekoliko dolgo. Danes bi rekla, da smo bili še preveč samostojni; na

V Škočjanskih jamah so ji omogočili, da je šla izven turističnih poti, po Hankejevem kanalu do konca Martelove dvorane; v jami pa je tudi prespala.
Foto Borut Peterlin

srečo se je vse dobro končalo. A z bratom in sestro smo bili vključeni v planinski krožek, na mladinskem odseku PD Domžale so v tistih letih delovali krasni vodniki in vodnice, z njimi smo imeli res srečo. Tako smo pridobili osnovno planinsko znanje za gibanje v gorah. Onadva sta nato hitro postala alpinista, sama sem še pred polnoletnostjo opravila izpit za varuhinjo gorske narave. Če imaš toliko dobrih izkušenj z gorami, ti pač zlezejo pod kožo in ne gredo več ven.

Gore si tekom let doživljala na različne načine: kot pohodnica, gornica, alpinistična pripravnica, planinska vodnica, avtorica pohodniških vodnikov, nenazadnje mama. Kdaj so ti bile najbolj blizu in kdaj si se v gorah počutila slabo?

Odnos z njimi se razvija in jaz se spreminjam. V vsakem obdobju so mi pomenile nekaj drugega. Najprej sem jih verjetno doživljala bolj kot športnica, a sem bila tudi kot otrok zelo dovzetna za njihovo lepoto. Ko so na vrhu kakšne gore, ki smo jo osvojili s planinskim društvom, želeli posneti izjavo za radio, so me vedno poklicali pred mikrofoni, saj sem že takrat znala preletiti svoja občutja v besede. Nad vso nezemsko lepoto gora sem bila očarana takrat in sem še zdaj. Vse te dimenzije, ki nas presegajo, se mi zdijo preprosto čudovite. Trenutno se mi zdijo gore neke vrste duhovni dom, v katerem najdem stabilnost, mir, tu sem najbližje občutku ukoreninjenosti, sozvočja s svetom. Na srečo kakšnih tragičnih nesreč v gorah

nisem imela; izgubila sem nekaj znancev in prijateljev, sestra se je pri plezanju resneje poškodovala, a z mano gorska reševalna služba še ni imela dela. Bilo je par neumnosti, ki so bile posledica slabega načrtovanja ture ali neizkušenosti, no, tudi vremena, pa jih bom tu raje zamolčala.

Eden od zanimivih poudarkov v knjigi je stališče, da za globoko doživljanje gora ni treba v ekstremne napore in da tudi dobro pisanje o gorah ne izhaja nujno iz izkušnje ekstremnih dosežkov, kot je npr. vrhunski alpinizem. Tega v naši deželi nismo ravno vajeni, za razliko od Angležev, npr. Kako gledaš na ta fenomen?

Zdi se mi, to je pač zgolj moje mnenje, da smo pri nas kar precej storilnostno naravnani v mnogih rečeh, tudi v doživljanju planinstva. Štejejo dosežki, osvojeni vrhovi, žigi, rekordi. Potrjujemo se v ekstremih. Leta 1936 je SPD dalo vrhunskemu karikaturistu Hinku Smrekarju narisati tipe planincev. Tistega, ki z dolgimi nogami teče po hribih, je poimenoval Rekorder; spodaj je pripisal: »Pogazil je v enem dnevu nešteto vrhov, a planin ni niti opazil ...« Mislim, da to še danes pove vse. Morda si nad tem (samo)tekmovalnim gorništvom fasciniran le, ko si mlad, z leti pa lahko počasi popusti, ne vem, različni smo si med seboj. Vem pa, da veliko ljudi tak, zgolj ekstremno športni odnos do gora odbija; gore so vendarle mnogo več kot le kulisa in športna arena.

Na Sečoveljskih solinah, kjer se je dnevno sprehajal in pesnil Tone Pavček, je z ornitologi spoznavala in obročkala ptice.

Foto Borut Peterlin

Kaj pa tebe pri gorah zanima?

Mene zanima njihova večplastnost, pa tudi kakovost doživetega. Lahko predirjaš vse gore, pa te izkušnja ne bo oplemenitila, spremenila, notranje premaknila, zadovoljila. Morda o njej ne boš znal povedati ali zapisati niti treh zanimivih, povezanih stavkov. Nekaj časa se mi je zdelo, da sem v takem gledanju na stvari osamljena, dokler nisem začela brati podobno mislečih literarnih avtorjev in avtoric. Zato sem v *Svetiščih narave* poskušala dati prostor drugačnemu, mehkejšemu doživljanju gora. V duhu izjave škotske pisateljice in pesnice Nan Shepherd, avtorice legendarne knjige *Živa gora*, da se gora »pogosto razdaja najbolj

zakladom znano jasneje, bolj artikulirano, zanimivo, inovativno ubesediti sebe, svoje misli, vtise, izkušnje ... Lažje povemo svojo zgodbo, jo izmenjujemo s soljudmi. Ko beremo, smo tudi v dialogu z avtorjem, tudi če se z njim ne strinjamo, v duhu se družimo, pa čeprav smo stoletja narazen. S tem izoblikujemo svoje besede, svoj izraz, širimo notranje horizonte, gojimo in živimo gorniško kulturo. Lipovškovo planinsko pisanje je še vedno sočno, zanimivo, aktualno, zakaj ga ne bi še vedno brali? Zajc pa je napisal par mističnih pesmi o gorah. Brati njuno literaturo je plemenitenje in poglobljanje lastnega doživljanja gora.

Kako si ti doživela planino?

Planino v Lazu so mi priporočili v Triglavskem narodnem parku, saj smo skupaj iskali prostor, ki bi imel več različnih vsebin, Laz se je izkazal za vrhunsko izbiro. Tam sta bivala in ustvarjala že omenjena literata, tam je skrivnostni kamniti krog, ki je morda nekoč služil kot sveti obredni prostor, tam poleti kraljuje Lucija Gartner z ekipo, izjemno sposobna mlada ženska, sicer diplomirana etnologinja in geografinja, ki že deseto poletje zapored gospodari na planini kot majerica – planšarica in sirarka. Poleti je tam tudi Tatjana Marušič, upokojena knjižničarka, ki že štirideset let obiskuje planino in je pri svojih osemdesetih še vedno skrbnica Petričevega stana; v Lazu je priredila že petnajst literarnih večerov. Okrog planine je venec dvatisočakov, ki na srečo še niso pretirano obljudeni. Skratka, lepo gorsko okolje in zanimivi ljudje, raj na zemlji!

Omenila si že zelo lirčno Nan Shepherd, še bolj poetičen odnos do gora pa v svojih pesmi izraža Dane Zajc. Kakšen odnos imaš do gorniške literature in kako vidiš slovensko ustvarjanje na tem področju?

Na področju gorniške literature je pri nas včasih veljalo nenapisano pravilo, da ima »pravico« napisati knjigo le tisti, ki je v alpinističnem, gorniškem smislu dosegel nekaj vrhunskega. A velikokrat ima takšna literatura zgolj dokumentarno vrednost, zato težko zadovolji izkušenega, zahtevnejšega bralca, ki zazna umetniško vrednost dela. Takšna literatura se te redko dotakne v najglobljem človeškem smislu, ne ostane dolgo s teboj. Dobro pisanje o gorah seveda ne izhaja iz ekstremnosti podviga, tega smo se verjetno že naučili, pač pa je kombinacija obvladovanja veščine ter bogatega notranjega sveta, je izraz nekega svojevrstnega ustvarjalnega duha. Intimno si želim, da bi na področju gorniške literature nastajala tako kakovostna dela, da bi vsaj občasno pljusnila iz profiliranega gorniškega sveta v širšo javnost. To bi bil uspeh! Dobra literatura lahko nagovori vse ljudi. Želim si tudi, da bi pri promoviranju gorniške literature založbe, ki jo izdajajo, bolj sodelovale, se povezovala, iskale priložnosti, kjer bi se skupaj predstavljale. Produkcija tovrstnih knjig je razpršena, še jaz sem včasih presenečena, ker izhajajo pri založbah, kjer jih res ne bi iskal.

Irena Cerar je za bivanje v Kočevskem rogu izbrala prijateljevo kočjo brez tekoče vode in elektrike, v bližini pa je bila tudi ena od mnogih porušenih cerkva.
Foto Borut Peterlin

docela, kadar nimam nobenega cilja, kadar se ne namenim nikamor posebej, temveč grem od doma samo zato, da bi bila v stiku z njo, kakor obiščeš prijatelja, kar tako, samo da si z njim.«

Posebna odlika knjige je seznam literature, ki si jo brala v določenem habitatu oziroma ko si se pripravljala na življenje v njem. Veliko je citatov in omemb, ki kažejo tvojo bralno širino in razgledanost. Tako navajaš tudi Marjana Lipovška in Daneta Zajca, ki sta bivala na Planini v Lazu in v svojih delih opisujeta planino in okoliške gore.

Branje se mi zdi vitalnega pomena za človeško širino, zato sem v knjigo vpletla tudi literarne reference. Zanimali so me avtorji in avtorice, ki sta jih pri ustvarjanju opazno oblikovala narava in hoja. Če beremo, bogatimo svoj besedni zaklad, kar je verjetno splošno znano. A zakaj je to pomembno? S tem besednim

Za promocijo gorniške literature med ljudmi lahko veliko naredimo s skupnim branjem in druženjem ob prebrani knjigi, s tako imenovanimi bralnimi klubi, ki so v tujini zelo razširjeni. Navduševanja bralcev za kontinuirano in poglobljeno branje takšne literature sva se lotili skupaj s Slovenskim planinskim muzejem pod okriljem Alpske konvencije. Kaj ti pomeni vodenje takšnega kluba?

Trenutno imam res že drugo sezono veliko veselja z bralnim klubom Beremo gore, ki ga skupaj snujeva in vodi. Zanimivo se mi zdi, ko se o izvirnih ali prevedenih gornških knjigah pogovar-

jamo med seboj; pri čemer seveda ne gre za šolsko branje, pač pa za osebno doživljanje prebranega, kjer ni pravih ali napačnih branj. Vsi v bralnem klubu ugotavljamo čudovite učinke teh druženj: na tak način knjigi pridemo globlje, osvetlimo več njenih platí, ostrimo svoj literarni okus, hkrati pa se povezujemo na človeški ravni. Z bralnim klubom se učimo ne samo oblikovati svoje misli in govoriti, učimo se tudi aktivno, zares poslušati drug drugega. To se mi zdi v teh časih izredno dragoceno, šele tu se začne pravi dialog. Spoštovanje, sodelovanje, sobivanje pa so pomembni tako v dolini kot v gorah. ●

Svetišča narave – zmagovalka knjižnega sejma

V zadnjem času smo ljubitelji gora dobili več novih odličnih publikacij o gorah, plezanju, pa tudi o naravi. Med slednje lahko štejemo svežo knjigo urednice in pripovedovalke Irena Cerar, ki jo poznamo po družinskih vodnikih in potopisnih delih. Med potopisno lahko uvrstimo tudi knjigo, ki jo predstavljamo.¹

Cerarjeva je v lanskem letu izvedla habitatni eksperiment in digitalni odmik. Za sedem tednov se je umaknila v svet narave, da si zbistri glavo, predvsem pa da doživi odklop od bolezni in vsakdanjih obveznosti, ki so jo v preveliki meri okupirale. Kamorkoli se je odpravila, povsod je bila del najbolj divje narave, odmaknjena od vrveža mest, povsod je tudi prespala na najbolj odmaknjenih krajih, vedno si je poiskala družbo ljudi, strokovnjakov, ki skrbijo za naravo in živijo z njo v sozvočju, da bi jo spoznala še bolj, kot jo že pozna. V svojih mladih letih je namreč v gozdu in življenju na podeželju tudi sama spoznavala naravo, gozd in gore, ki ji pomenijo prostor svobode, zavetja in pribežališča.

Najprej se je za en teden odpravila v Kočevski gozd v hišo brez elektrike, brez stekla na oknih, ključavnice v vratih ..., kjer se je privajala na samoto v najbolj divji naravi. Poznamo jo kot odlično pripovedovalko, tudi piše tako strastno, da se napetost zaradi strahu, ki ga doživlja sama, preseli tudi na bralca, ki si želi, da bi se vse čim prej srečno izteklo. Drugi teden je posvečen vodi, reki Muri, kjer doživi najhujšo ujmo lanskega leta, tako da se mora za par dni umakniti z brega v mesto. A se kmalu vrne in doživi vodni svet Mure v spremstvu štirih deklet z Zavoda RS za varstvo narave, poda se tudi na raftanje. Tretji teden je bila na Planini v Lazu v Fužinskih gorah; v svetu, ki ji je kot vodnici Planinske zveze še kako blizu. Ob nočnem zavijanju volkov in paši čez dan preživi gorski teden v družbi tistih, ki poleti redno preživljajo in delajo na planini, vzpne se tudi na nekaj okoliških gora, med drugim na bližnje Ograde.

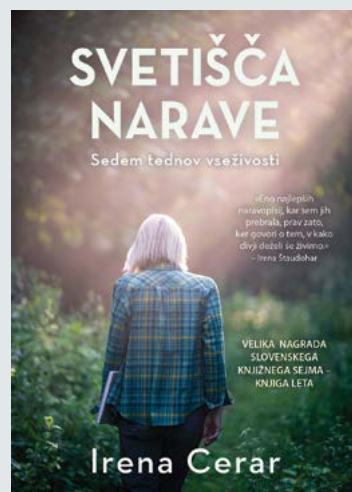
Z gora se preseli na soline in se priključi obročkarjem z DOPPS-a, društva za varstvo ptic. A tudi od tam jo prežene neurje in se umakne ob morje, se sprehaja pod klifi in razmišlja o življenju v morju. Naslednji teden preživi ob Škocjanskih jamah, nad njimi in tudi globoko v njih, saj jih spoznava tam, kamor obiskovalci ne morejo, v Tihi jami tudi prenoči. Zadnji teden jo spremljamo na Kozjanskem v svetu ohranjenih travnikov in visokodebelnih sadovnjakov, kjer v spremstvu nabiralke tudi sama spoznava zelišča, prenoči pa v srednjeveškem gradu. Kot izvemo iz knjige, je Cerarjeva obi-

skala tudi naravni park Jovsi, a ta obisk v knjigi ni opisan.

Rdečih niti v knjigi je več. Ne le ljubezen do narave, povsod jo spremljajo knjige, ki jih navkljub teži vedno nosi s sabo. Kamorkoli pride, povsod so prisotne ptice, ki jih našteva in vedno bolj spoznava, da ji postanejo že domače. V spremstvu strokovnjakov se Cerarjevi zazdi, da je vsaj za trenutek doumela številne povezave in soodvisnosti v naravi. Da so se ji odprla neka čudežna vrata, skrivni prehod, po katerem se lahko tihotapi. V spremstvu ljudi, ki živijo preprosto, v skladu z naravo, daleč od kapitalistične družbe materializma, kjer smo prenasajeni z vsem, spoznava in priznava, da zavestni odpor proti agresivnemu potrošništvu in prvinskost močno privlači tudi njo: *Ostalo je spoznanje, da je življenje v preprostosti, svojevrstnem asketstvu osvobajajoče, ker odpade toliko nepomembnih odločitev.*

Ob branju bomo spoznali, da še vedno živimo v divji deželi, ki je nedvomno veliko razkošje. Pa tudi, da moramo za varovanje narave skrbeti vsi, ne le naravovarstveniki. *V preteklih dneh sem bila ves čas obkrožena z ljudmi, polna sem bila močnih vtisov in pogovorov, zato sta mi prijali tišina in samota. Šele z njuno pomočjo so te izkušnje zdaj legale vame, se sidrale in dobivale svoje mesto. Gozd sem občutila le kot neko brezoblično celoto, paket prijetnih dražljajev, svetlobe, glasov, vonjav in vzdušja ... Ničesar mi ni bilo treba vedeti, določati, analizirati, samo občutila sem in srkala, medtem ko je telo delovalo kot popoln mehanizem, ustvarjen za gibanje. Kako sem mu bila hvaležna, da nosi mene in nahrbtnik! Pri hoji sem imela močan občutek, da polno živim, da nisem zgolj zunanja opazovalka, ampak sem del sveta, s katerim si pripadava. Zaznavanje časa se je upočasnilo, lahko sem svobodna v svojem ritmu gledala in tudi videla, poslušala in tudi slišala. In kljub vsem korakom in potem, ki sem jih v preteklosti že prehodila, sem ob tem še vedno čutila neko posebno hrepenenje, sladostrastje in radost ob tem, da preprosto grem.*

Vredno branja, morda tudi posnemanja.

¹ Irena Cerar: Svetišča narave. Sedem tednov vseživosti. UMco. Ljubljana, 2024. 320 str., 26,90 EUR.

Tadej Trobevšek

Ujeta v steni

Nočno reševanje v Planjavi

Končno nedelja. Čez teden me ni bilo doma, bil sem službeno odsoten, v soboto je imel najstarejši sin tekmo, danes pa lahko vsaj zjutraj malo poležim. No, najmlajši ima drugačne načrte in me vrže iz postelje. Pa naj mu bo, kmalu je tu še srednji, ki se mu zdi samo po sebi umevno, da bi nekam šla.

Napoved je že nekaj dni slaba, vsaj za popoldne in zvečer, tako da odpade kakšen daljši izlet. Greva na kolo, dirkanje po gozdu je zakon, pravi, ko se podiva po poteh od Sidraža proti Tunjicam. Potem pride na vrsto še najmlajši, ki bi tudi svojo porcijo, nadaljujeva v kolesarski maniri in se skozi Kamnik odpeljeva do poligona, kjer res uživa. Žena mi je sicer že dopoldne napovedala, da bom po celem tednu odsotnosti zagotovo tudi danes moral nekam od doma, a kaže dobro, zato greva vsaj na sprehod, da se spet ujameva in pogovoriva o tednu, ki je za nami. Družinska nedelja skratka.

Na društvo prva prideva skupaj z Matejem in začneva z zbiranjem informacij in pripravljanjem vsega potrebnega. Hitro so tu še ostali. Govorimo s plezalcema, ki se jima je po njunih besedah sredi stene pri spuščanju zataknila vrv in ne moreta naprej. Glede na poslane koordinate je to stena pod zahodnim vrhom, nad Planjavskimi zelenicami. Povemo jima, naj odrežeta vrv in nadaljujeta s spusti, če gre oziroma do kamor gre. Sicer naj počakata na nas. V avtomobil naložimo vso potrebno opremo, dorečemo še zadnje podrobnosti in pet se nas odpelje na Jermanco pod Kamniško sedlo.

Dobro otovorjeni začnemo naš nočni pohod. Še dobro, da vsaj na začetku samo malo rosi, že Pri pastirjih (Na stanu) začne precej deževati, in višje ko smo, bolj pada in bolj piha veter. Tolažimo se, da vsaj strele ne sekajo. Pri koči se seveda ustavimo, zbudi se tudi oskrbnik Iztok, povabi nas v toplejši del kočice in nam postreže. Na računalniku še enkrat podrobno pregledamo, kam moramo priti. Za vsak primer preverimo, če radarska slika laže, a je kot po navadi kar točna. Na zaslonu je vse rumeno, oranžno, na trenutke rdeče in zunaj ravno tako. Oblečemo se vremenu primerno, nase navlečemo vse možne goreteke. Iztoku pustimo mokra tla in jo mahnemo proti Babam in naprej po jeklenicah proti Sukavniku. Po grapah tečejo potočki, saj dežuje že pet, šest ur. Vse je v megli, ko se začnemo ozirati levo navzgor proti steni pred nami. Vidimo tako nič, razen megle, zaradi vetra še sebe komaj slišimo, vendar visoko nad nami na srečo opazimo dve lučki.

Ogled stanja
radarske slike
Foto Janez Kosirnik

Večerni klic in odhod

Dan se prevesi v večer, in ko po končani večerni rutini in obvezni pravljici najmlajši zaspi, je čas, da še sam kaj pojem in se počasi umirim. A kot kaže, je imela žena prav, telefon začne zavijati z zvokom gasilske sirene, kar pomeni le eno – res bo treba od doma. Nekaj mi ne gre skupaj, zunaj že dve uri dežuje, ura je devet zvečer, na telefonu pa je zapisano: *dva zaplezana planinca, južno pobočje Planjave*. Dobro, bomo že, si mislim in poleg vsega potrebnega vzamem še opremo za dež. Kot kaže, bo dolga noč.

Iskanje zaplezanih plezalcev v steni

S poti ne znamo oceniti, kako visoko nad nami sta pomoči potrebna, zato Aleš predlaga, da se podamo proti steni in poskušamo najti prehod do nji. Po razritem terenu pridemo do stene, poskusimo s plezanjem levo po manjši grapi, a kmalu ugotovimo, da ta poskus ne zdrži. Lučk ne vidimo več, nad nami se stena, s katere teče voda, postavi pokonci in naprej ne gre več. Splezamo nazaj, pogledamo še desno navzgor, a se zgodba ponovi. Kot kaže, bo treba z vrha, smo enotni. Spustimo se toliko nižje, da je svet malo lažji, in začnemo prečiti pobočje proti vzhodu.

Kmalu dosežemo markirano pot, ki nas pripelje najprej na vzhodni vrh.

Tu je veter res neusmiljen, kar prestavlja nas, zato se raje držimo kamniške strani gore, da ne bi kdo prehitro odletel v Logarsko dolino. Pot nadaljujemo proti zahodnemu vrhu, saj je Janez na svoji uri, ki je na zemljevidu ves čas risala našo prehojeno pot, opazil, da je naš poskus plezanja proti lučkam vodil v tej smeri. Le da se bomo tokrat od zgoraj spustili do njiju. Če bo sreča mila.

Mokre skale, močan veter in megla nam ne gredo na roke, nam pa še kako pomaga zares močna luč, ki jo imamo na društvu ravno za takšne primere. Sveti petdesetkrat močnejše kot hišna žarnica in več kot pol kilometra daleč. Nekako si le prisvetimo pot na vrh. Kam pa zdaj? Glede na zemljevid na uri že vemo, v katero smer, vprašanje pa je, po kateri grapi. Iščemo varne prehode, ubiramo korake po mokrih skalah, ki so še varnejše kot mokre trave. Ves čas svetim navzdol, da bi ugotovili, katera smer bo prava. V nekem trenutku se za nekaj sekund megla razkadi in Jure pokaže, kam naj gremo. Spustimo se levo do roba, obsvetim okolico in takrat dobimo potrditev, da smo prav. V dveh svedrovcih, ki sta povezana s prusikom in pripravljena za spuščanje po vrvi, zgle damo njuno vrv, ki visi v dolino. Ko sta opravila prvi spust in vrv želela potegniti za seboj, da bi nadaljevala s spuščanjem, se jima je vrv zataknila, saj je na koncu ostal vozle, ki sta ga pozabila odvezati. Ni šlo navzgor, naprej navzdol pa tudi ne. Preostanek vrvi, ki sta ga sicer odrezala, je bil prekratek za spuščanje, saj jima je poleg tega zmanjkalo tudi klinov, na katerih bi se lahko spuščala. Tako nista mogla ne nazaj navzgor ne naprej navzdol. Ostala sta ujeta v steni.

Reševanje v mokrem

Zadovoljni smo, da nam je uspel težji del iskanja. Vsak zase se začnemo pripravljati na spust. Nadenemo si pasove in pripravimo vrvi, po katerih se bomo spuščali. Če smo bili prej samo mokri, nas zdaj še zebe. Jakna in hlače, ki ščitijo pred dežjem, zadržujejo vlago kakšni dve, mogoče tri ure, potem si pač moker. Dokler se gibaš, še gre. Sedaj stojimo na miru in čakamo Borisa, ki je šel prvi v steno, da najde naslednje sidrišče. Vsi se tresemo, mišice se poskušajo ogrevati z drgetanjem. Boris po radijski postaji sporoči, da je vpet v sidrišče, in s spustom lahko nadaljujemo vsi ostali. Naslednji spust začne Jure in uspe mu doseči mokra in prezebela plezalca, ki ju moči že dobrih osem ur. Na odrezani vrvi se jima je uspelo spustiti v manjši graben, kjer Aleš začne zabijati kline, na katerih se bomo spustili naprej proti dnu stene. Ko sem pri njima, ju oblečem s puhovkama, ki sem ju prinesel iz doline. Dobita še nekaj za pod zob in Jure se prvi spusti naprej. Dno stene doseže točno tam, kjer smo prej spoznali, da bo treba naokoli. Za dodatno popestritev vsakega posebej pri spuščanju pričaka še mali slap, ki ima svojo pot točno tam, kjer jo imamo mi. Ali pa je ravno obratno? Za mano pride prvi od plezalcev, za njim Janez in nato še drugi plezalec. Z Janezom ju po razbitem terenu vodiva navzdol proti poti, po kateri nadaljujemo proti Sukavniku in naprej do Sedla. Kmalu so za nami še ostali trije, ki so medtem pospravili vse za sabo, in skupaj se spustimo iz stene, okoli petih zjutraj prispemo do koč. Tokrat nam res odleže. Spet je tu oskrbnik in kot prej nam postreže s toplim čajem, kavo in energijskimi ploščicami. Takrat mi v oči pade plakat, ki visi pri vratih na koči. Naslov plakata je *Varno v gore* in prvi stavek

Moker in zahteven skalnat teren

Foto Janez Kosirnik

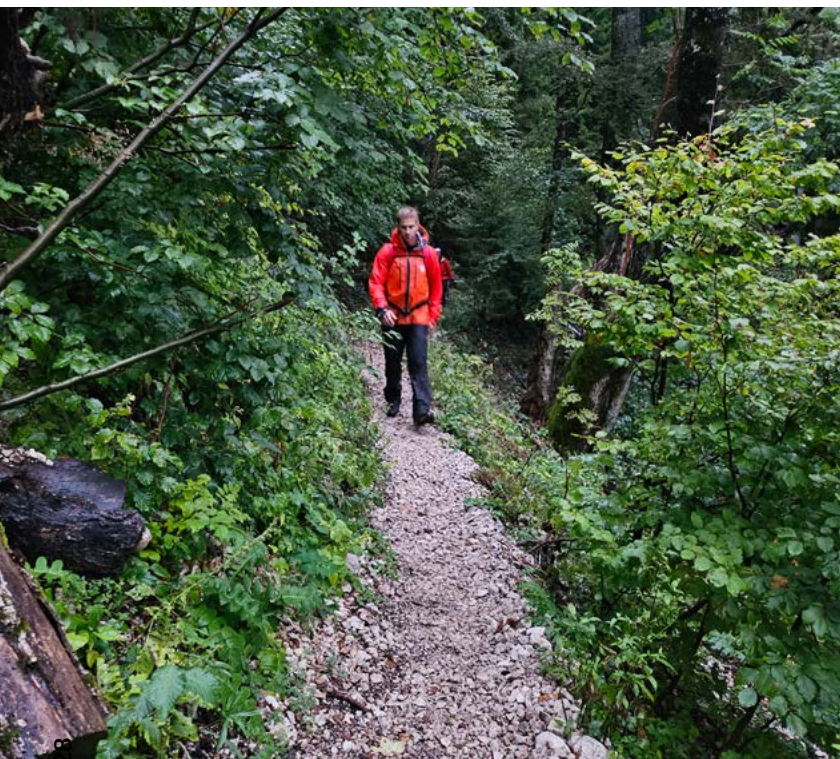

*Sestop z vrha
Planjave v
močnem vetru*
Foto Janez Kosirnik

pravi: *Vreme bo? Imam dovolj časa?* Vreme že bo, ampak kakšno? Časa pa imam tudi dovolj, a za kaj, si mislim. Fanta ga ne komentirata.

Časa ne zapravljamo, kar hitro gremo naprej v dolino. Zahvalimo se Iztoku, ki mu za nami ostane noč z malo spanja in ponovno mokra jedilnica. Na Pastircih se začne daniti, dež pa ne pojenja – kot so napovedali. Končno smo pri avtu in okoli osmih nazaj na društvu. Kakšna noč je za nami. Na društvu so še Jernej in ostali, ki so bili tu za vsak primer, če bi mi potrebovali pomoč. Pomagajo nam izprazniti

*Jutranji sestop
v dolino*
Foto Boris Bodlaj

avto in pospraviti opremo, ki jo damo sušiti, baterije svetilk pa polniti. Končno se preoblečemo v suha oblačila.

Epilog

Fanta, ki sta še alpinistična pripravnik, poklapana počakata na prihod policista in skupaj opravimo pogovor. Povem jima, da sta za začetek prepozno vstopila v steno, da je bila smer očitno pretežka za njiju, saj sta zanjo porabila veliko preveč časa in na vrh stene prišla že v temi in megli. Poleg tega nista upoštevala vremenskih napovedi, ki je že dva dni za nedeljo napovedovala močno deževje. Glede na to, da sta nas med potjo spraševala, kje bi se z vrha morala odpraviti v dolino, in da sta zgolj po naključju našla prvo sidrišče, tudi priprava na turo ni bila narejena tako, kot bi morala biti. In nato je za zaključek na koncu vrvi ostal še nerazvezan voz. Oba sta tiho. Na vprašanje policista, če sta razumela, kaj sem pravkar povedal, se mlajši še nekako zaveda nevarnosti, v katero sta se spravila, starejši pa deluje, kot da to ni bilo nič takega in je tako ali tako samoumevno, da smo ju spravili ven iz stene. Kot je samoumevno to, da družino na lepo nedeljo pelješ na izlet. Škoda. O takih stvareh bi lahko in bi vsekakor morala razmisliti prej, saj bi se zanj vse skupaj lahko končalo tragično.

Končno pokličem ženo in povem, da se je vse dobro izteklo, in se pozanimam, kako so začeli nov teden.

"Kaj pa zdaj?" me vpraša.

"Nič, grem v službo," odvrnem.

"Kako, pa saj imate pravico do refundacije in lahko ostaneš doma in se naspiš?" je začudena. Ja, imamo, ampak le za čas, ko smo na intervenciji in zato odsotni z dela. Te pa je na srečo konec. ●

Najperspektivnejši alpinist leta 2023

Pogovor z Urhom Primožičem

Urha Primožiča je Komisija za alpinizem pri PZS izbrala za najperspektivnejšega alpinista lanskega leta. Januarja je v Patagoniji v navezi z Martinom Belharjem splezal dve težki smeri, lansko poletje se je pridružil AO Rašica na odpravi v Kirgizijo. V domačih stenah izstopa predvsem prvenstvena smer Femme Fatale v Zadnjiškem Ozebniku z oceno VIII+/VI+, ki jo je preplezal v navezi z Andrejem Ježem in Gregorjem Kristanom.

24-letni Tržičan, matematik, športni plezalec in gorski reševalec pripravnik, je že nekaj mesecev tudi načelnik AO Tržič. Njegov cilj je gore in alpinizem približati čim več mladim in jih spodbuditi k plezanju.

Februarja ti je Komisija za alpinizem pri PZS za dosežke v letu 2023 podelila nagrado za najperspektivnejšega alpinista. Si bil ob tem presenečen? Kaj ti ta naziv pomeni?

Pravzaprav niti nisem bil presenečen. Mladinska alpinistična srenja je tako majhna, da se poznamo med seboj, zato sem za nagrado iz "neuradnih virov" izvedel že prej. Ob razglasitvi sem mi to ni zdelo nič posebnega, zdaj, ko je od takrat minilo že nekaj časa, pa sem ponosen nanjo. Zdi se mi, da ima veliko vrednost. Menim, da jo podelijo tistim, ki jim želijo dati spodbudo, jim povedati, da jim gre dobro in naj tako nadaljujejo še naprej. Res pa je, da zaradi nje mogoče čutim tudi malo več pritiska. Navsezadnje me zdaj zaradi medijskih obveznosti pozna več ljudi.

Da si postal najperspektivnejši alpinist, si seveda moral neke začeti. Kaže, da ti že od malih nog najbrž ni manjkalo gibanja, saj se oče in mama, pa tudi starejši brat, ukvarjajo z alpinizmom. Tvoj oče Janez Primožič je tudi načelnik GRS Tržič.

Šele zdaj, ko sem začel malo bolj spremljati njune pretekle vzpone, vidim, da sta bila oče in mama zelo dobra alpinista. Mama je sicer že nehala plezati. Tržičani so bili v času očetove generacije neverjetno močni. Tega se začenjam zavedati, odkar brskam po vpisih takratnih vzponov, in dojemam, kako visok je bil njihov nivo plezanja. A sam sem šel svojo pot. Sprva se nisem našel v domačem alpinističnem odseku, zato sem postal športni plezalec. Šele pozneje sem se vrnil v hribe. Je pa to, da imam starše alpiniste, pomenilo, da sem že kot otrok dojemal gore kot nekaj normalnega. Takrat sem to, da greš na Storžič po Kramarci videl kot nekaj, kar je vsem dostopno.

Kaj te je potem potegnilo nazaj v alpinizem?

Že na začetku srednje šole sem spoznal lepoto hribov, ko smo s prijatelji malo pogosteje začeli hoditi in teči tja. Že prej sem plezal z očetom, a to je bilo le nekaj vzponov na leto, ko je bil oče na dopustu in naju je z bratom vzel s sabo v kakšno smer. Tega pa ne dojemam kot alpinizem, temveč kot prosti čas z očetom, ko pač nekaj delaš skupaj in se imaš lepo. Kakšne tri mesece sem bil tudi v AO. Takrat sem bil star 16 let, ostali okrog 30. Nisem se videl med njimi, zato sem raje začel športno plezati. Tu in tam sem seveda šel s kom v hribe, ker mi je bilo všeč. V naravi si, lepo je v hribih, fino se imaš, zato sem to počel vse pogosteje. Najprej sem plezal z očetom, potem pa z Martinom in Joštom Belharjem in prav oni trije so mi pokazali, kako lepo je v hribih. Pred kakšnimi štirimi, petimi leti sem se začel malo bolj resno spogledovati z alpinizmom. Vpisal sem se v tabor, ki ga je razpisala Komisija za alpinizem, in tam sem spoznal ljudi, ki se resneje ukvarjajo z alpinizmom.

Urh Primožič

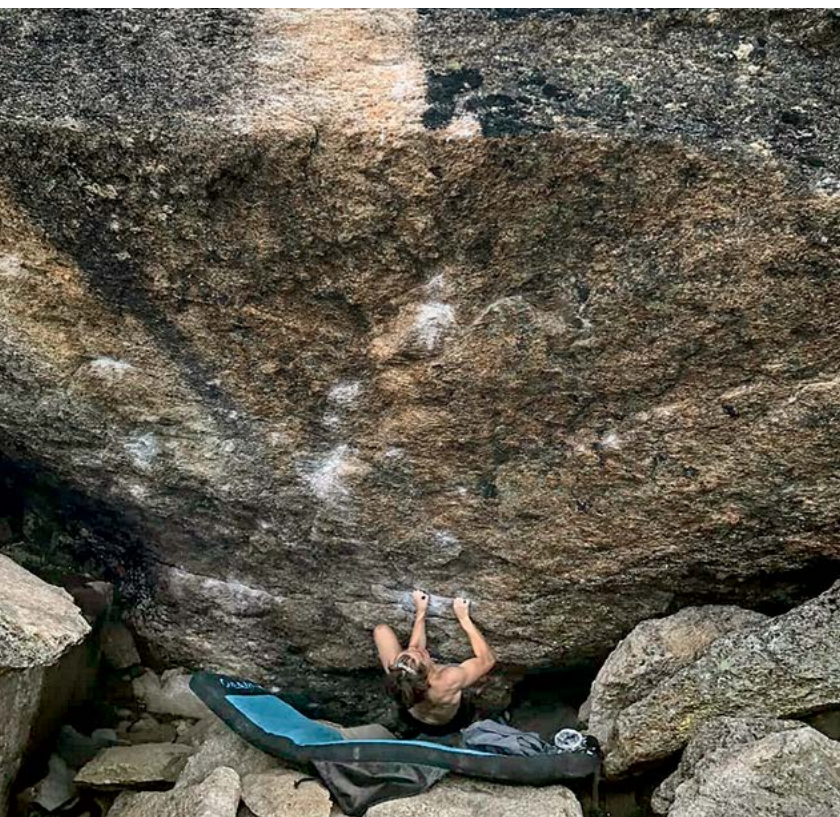
Foto
Martin Belhar

Te je alpinizem potem tako prevzel, da zaradi tega v športnem plezanju nisi poskušal doseči kaj več?

Večino svojega časa še vedno posvečam športnemu plezanju. Še vedno predstavlja večino mojih treningov. V Kranju imamo *bolderco*, na njej na primer trenira tudi Mia Kramp, tam imam prijatelje, s katerimi skupaj treniramo. Najbrž še vedno več plezam notri na plastiki kot v hribih. Zelo preprost trening je to. Greš tja, dve uri si na steni in si naredil učinkovit trening.

Nisi pa razmišljal o tekmovalnem športnem plezanju?

Sem. Zelo me mika, a sem prešibak. Če hočeš tekmovali na najvišjem nivoju, moraš začeti pri osmih, devetih, najpozneje dvanajstih letih. Jaz sem začel pri šestnajstih, tako da sem že zamudil klasična tekmovalna. Tekmujem le v nižjih ligah in se z veseljem udeležim tekm. To je dobra izkušnja, adrenalin ti dela na polno in včasih mi uspe kakšen dober rezultat.

Urh v smeri
Shinning, 8a,
Silvretta

Foto Aljaž Križnar

Tvoja prva odprava je bila v Kirgizijo. Kako si prišel med člane te odprave?

AO Rašica je poleti leta 2023 organiziral odpravo alpinističnih pripravnikov. Veliko se ukvarjajo z vzgojo mladih alpinistov in poleg klasične alpinistične šole organizirajo tudi dodatno leto šolanja za mlajše pripravnike. Šolanje se konča z odpravo, ki jo pripravniki organizirajo sami. Jaz sem se kar sam povabil pri prijatelju Andreju Ježu, ko mi je maja govoril o tem. Takrat sem bil že zmenjen z Martinom Belharjem, da greva januarja leta 2024 v Patagonijo. To, da bi lahko en mesec plezal v granitu, se mi je zdela zelo dobra priprava.

Kaj si tam preplezal?

Odprava je potekala v dolini Kara Su v pokrajini Karavashin. Sosednji dolini Kara Su in Ak Su sta klasični cilj za skale željne alpiniste, saj okoliški vrhovi, ki dosegajo višine med tri in šest tisoč metri, ponujajo čudovito plezanje v dolgih in strmih granitnih stenah. V prvih dneh v taboru je Andrej hudo zbolel, zato sva se prve smeri lotila z Uršo Kešar. Splezala sva deloma navrtano smer na Mali Asan (6b+). Naslednjo akcijo smo že izvedli v troje po Jugovzhodnem razu v Malem Asanu. Kot zadnjo lažjo smer pred resnim ciljem smo izbrali Diagonalo v Rumeni steni. Cilj, na katerega sem definitivno najbolj ponosen, je vzpon na Kotino, 4500 m, po redko plezani smeri Črna Wolga, VIII-/VII, 1700 m. Skico smeri so nam priskrbeli Rusi, ki si že kakšno desetletje gradijo spletno bazo podrobnih opisov smeri – vsaki smeri pripada svoj dokument v slogu nekdanjega sistema, kjer je opisan vsak meter smeri. Zahodno steno Kotine po celotni širini horizontalno preseka velika vodoravna polica, drugje pa je stena popolnoma navpična. Smer smo plezali tri dni. V Kirgizijo sem šel, da bi bil bolje pripravljen za Patagonijo. Bi pa moral že doma malo bolj načrtovati, kaj želim tam splezati, namesto da sem šel tja kot na kakšen tabor z nekaj idejami, kje bomo plezali, potem pa kar bo, pač bo. Patagonijo sva z Martinom načrtovala drugače. Že prej sva se pogovorila, kaj pričakujeva od te odprave, kakšni so najini cilji, česa bi se tam lahko lotila. Kirgizija pa je bila kar malo raztresena, kar je bila moja napaka.

V Kirgiziji si prečil tudi greben Pika Sibirije. Kako je prišlo do tega vzpona?

Zadnje dni odprave smo se nekoliko sporekli, kar se tu in tam zgodi na odpravah in sem želel biti malo sam. Iz baze smo ves čas gledali greben Pika Sibirije, ki ga je imela ruska odprava, ki je bila z nami v bazi, za nepomembnega. Tudi zato ni bil tako obiskan kot ostali cilji. Z Andrejem sva ga ves čas videla kot simpatičen cilj za kakšen dan, ko se ti ne da plezati kakšne bolj resne smeri. Tako sem se ga na koncu odprave lotil kar sam. V nevihti sem se previdno povzel do vrha Pika Sibirije, kjer so se oblaki razkadili. Začetek grebena je bil čudovit; ponujal je trdno skalo in lepo plezarijo tretje stopnje, s ključnim mestom IV+. Nato me je čakalo dolgo popotovanje po ravnem terenu, primernem za hojo, kjer sem v dolgih urah sonca obžaloval odločitev, da namesto dodatne plastenke vode s seboj vzamem vrv. Nekaj plezanja me je čakalo na koncu grebena, ko sem se dvignil na manjši vrh. Od tam sem se po grdem melišču spustil nazaj do tabora. Če sem prav gledal zemljevide, sem bil na enem od vrhov na višini čez pet tisoč metrov.

Rekel si, da je bila z vami v bazi tudi ruska odprava in da so Rusi s plezanjem ostali v 70. letih prejšnjega stoletja. Kaj to pomeni?

Ne morem trditi, da je tako v vsej Rusiji, lahko da je bila takšna samo ekipa, ki je bila z nami. V Rusiji imajo sistem mojstrov športa in drugih nazivov na nacional-

ni ravni. V višji naziv lahko napreduješ samo, če te potrdijo mojstri športa oziroma tisti z višjim nazivom, ki so načeloma starejši. Po mojem mnenju je to razlog, da novitete pridejo v Rusijo mnogo počasneje. S tem ne mislim na opremo, ki je zelo specifična, temveč na moderne smernice v alpinizmu, prosto plezanje s čim manj opreme oz. z lahko opremo. So tudi ruske ekipe, ki plezajo na ta način in marsikdaj dobijo prestižne nagrade za težke vzpone, toda tista ekipa, ki si je z nami delila bazo v Kirgiziji, ni bila takšna. Oni so *tehničarili*. Imeli so tudi opremo za tehnično plezanje, ki sem jo prvič videl, neke krempljice, že montirane na ročaje, ki so jih držali v rokah. Bilo je, kot bi s cepini plezali po tistih počeh. Imeli so tudi nekakšna stremena s kaveljčki, ki so jih namestili pod kolena, da so lažje stopili z nogo v kline. Pomembno jim je bilo samo doseči vrh in biti v steni čim dlje. Rekli so, da to v očeh sistema mojstrov športa, ki mu sledijo, pomeni, da je smer zahtevnejša in si zato boljši plezalec. Ta pristop do alpinizma je v Evropi že izginil. Mi se alpinizma lotevamo čisto drugače in zanimivo je bilo videti nekoga, ki razmišlja na ta način.

Bil si zadovoljen z opravljenimi vzponi. Kje pa je razlog, da je izostal občutek samoizpolnitve? V poročilu na spletni strani AO Tržič si zapisal: "Da bi sam krstil odpravo za brezpogojno uspešno, bi potreboval še občutek samoizpolnitve, ki ga tokrat nisem doživel. Kljub dobrim preplezanim linijam sem se domov vrnil brez izkušnje, ki sem jo lovil – vzpona, ki bi me izzval in v katerem bi začutil tisti občutek majhnosti, ki ga iščemo v hribih. Vse vzpone sem opravil z veliko rezerve, tako fizične kot psihične. Iskrice veselja, ki jo doživiš, ko se v steni presežeš in izživiš, v teh gorah nisem doživel."

Težko je pojasniti, ker gre predvsem za čustva. V nobeni smeri se mi ni bilo treba zares potruditi. Mogoče so bile vse malo pod mojim nivojem, vse sem nekako splezal z levo roko in se zato nisem počutil izpolnjenega. Mogoče pa je vzrok samo v tem, da je bila to moja prva odprava in sem bil malo "zadet" od vsega skupaj in se nisem niti zavedal, kako resne smeri sem plezal. En razlog, ki sem se ga zavedel šele pozneje, je bil najbrž tudi ta, da pred odpravo nisem imel nekega konkretnega načrta, kaj sploh hočem od odprave. Če nekam prideš s konkretnim načrtom, kaj si želiš splezati in na kakšen način, in če ti ta načrt uspe realizirati, ti to da občutek, da si nekaj naredil, mogoče tudi to samoizpolnitev, ki je tu ni bilo.

Že prej si omenil, da je bilo januarja v Patagoniji drugače, da sta z Martinom Belharjem odpravo načrtovala. Kakšni so bili vajini cilji?

Martin je s to idejo prišel k meni že dobro leto pred odhodom v Patagonijo. Najprej nisem bil prepričan, ali se zafrkava ali misli resno. Sem pa že pred tem gledal videe o Patagoniji na youtube in sem bil kar malo zaljubljen vanjo, zato sem bil takoj za. Res je bilo vse drugače. Odpravo sva načrtovala bolj resno. Vse sva organizirala sama. Pred tem sva obiskala tiste, ki

so že bili tam in jih povprašala za nasvete. Pogovorila sva se tudi, kaj hočeva od odprave, koliko sva pripravljena tvegati, kaj hočeva splezati. Z Martinom se res ujameva tako v steni kot v običajnem življenju. Zdi se mi, da imava podobne vrednote, podoben pogled na svet. Imava enake korenine – prijateljstva in navezanosti v okolju, ki se ohranjajo že več generacij. To se res čuti. V steni sva lepo sodelovala, vse je teklo brez zapletov, vedno je bilo dobro vzdušje. Natančno sva vedela, kaj delava, ni se bilo treba niti pogovarjati in vse to je povezovalo celotno izkušnjo v nekaj noro dobrega. Dihala sva za isti cilj in vedno sva vedela, kaj hočeva in zares uživala.

*Urh pri plezanju
Italijanske smeri,
Aguja Saint-
Exupéry, M4, 7a,
700 m, Patagonija
Foto Martin Belhar*

V Dolomitih – smer
Moderni časi (Tempi
moderni, 6c+,
Marmolada)
Foto Matic Grojzdek

V Patagoniji sicer težko vnaprej izbiraš cilje. Načrtuješ lahko bolj v smislu, kako težke smeri bi šel plezat in koliko bi tvegati. Težko rečeš, da bi rad splezal na Cerro Torre, ker je Patagonija tako nepredvidljiva. Že v začetku si moraš postaviti fleksibilne cilje. Najina ideja je bila, da bi za začetek splezala neko klasično smer, potem pa nekaj težjega, da bi oba morala garati v tisti steni, hkrati pa ne bi pretiravala. Najina želja in cilj, ki sva si ga res želela, je bil Cerro Torre. Gledala sva Ragnijevo smer, Via dei Ragni. To je res nora smer, kjer ves čas plezaš po sneženih gobah. To se nama je zdelo tako odbito in noro, da sva res upala, da bi jo lahko vsaj poskusila splezati, pa tudi Martin je bolj ledni kot skalni plezalec. Nisva je mogla plezati, saj sva v enem mesecu ugledala goro vsega trikrat. Ves čas je bila v megli.

Najbrž potem ni bilo težko najti drugih ciljev?

Tako je. Vseeno sva želela poiskati tudi nekoliko varnejše cilje, da bi imela malo rezerve in prišla nazaj s kakšnim opravljenim vzponom. Nisva želela tvegati vsega in na koncu povsod obrniti. To se je na koncu izkazalo za dobro odločitev.

Najprej sva se odločila za Italijansko smer v Aguji Saint-Exupéry, M4, 7a, 700 m. Mislim, da sta jo pred dvema letoma že splezala Blaž Karner in Gregor Šegel. Smer ima detajl 7a (soft), na začetku je mešan teren, plezaš z derezami, tudi pod vrhom težavnost ne popušča. Za popestritev so bile tu še muhaste patagonske razmere. Smer sva splezala v ne najboljšem vremenskem oknu. Bilo je precej mokro in zelo ledeno, razmere so bile slabe. Spodaj je bil sneg zelo suh, ledu pa malo. Vmes je bil najlažji raztežaj, kamin težavnosti 6a, ki pa je bil poln krhkega ledu, tako da sem se v najlažjem raztežaju najbolj namučil. Zgoraj, kjer je skalna plezarija, je bil led. Vse počti so bile zamočene in ledene. Glede na slabe razmere se nama je zdelo, da sva opravila dober vzpon. V istem času sta smer poskusila splezati tudi dva Američana, a jima ni uspelo.

Druga smer na Aguji Guillaumet, Brenner – Moschioni, 30°, 6b, 300 m, je bolj klasična in dosegljiva večji množici plezalcev. Na koncu odprave sva ujela res lepo vremensko okno. Bilo je sončno in toplo, v steni so bile dobre razmere, brez nevarnosti. Bilo je, kot da bi šel malo v hribe za domačo hišo. Če bi gledal samo na tisto vremensko okno, bi rekel, da Patagonija res ni nič zahtevnega. V tej smeri je bila tudi precejšnja gneča. Mislim, da jo je tisti dan splezalo kar okrog deset navez. V enem od raztežajev sva splezala celo malo težjo varianto naokrog, zato da sva lahko prehitela ostale naveze. Ko je Martin prišel za mano, mi je rekel, da takšne 6a še ni plezal. Zaradi obvoza je bila namreč verjetno bolj 6b ali c. V to smer sva šla predvsem uživati. Je pa res, da se je Martin v prvi smeri udaril v gleženj, ki mu je zelo zatekel in najbrž ga je zelo bolelo. Vsak, razen Martina, bi šel takrat samo še domov. A on je rekel, da greva zaradi njegovega poškodovanega gležnja v lažjo smer, potem pa je hodil ves dan do vstopa v steno, splezal smer in hodil še ves dan nazaj. V nahrbtniku je sicer imel protibolečinske tablete, a ne vem, če pomagajo, če jih ne zaužiješ. Takrat je res dokazal, kaj vse se da narediti z voljo.

Kaj pa domače gore? Na kateri vzpon, preplezano smer si najbolj ponosen? Katera ti je ali ti še ponuja največ izziva?

To je pa zelo subjektivno. Seveda sem vesel, ko mi uspe splezati nekaj res težkega. Smeri, na katere sem najbolj ponosen in ki so mi dale največ zadovoljstva, pa sploh ne izstopajo po težavnosti in zahtevnosti, ampak le meni pomenijo največ.

Odlično mi je bilo, ko sem splezal Karantanijo 2000 v Košutnikovem turnu (6c+), ki je "The linija" tržiških hribov. Nanjo sem v začetku kariere gledal kot na nek nedostopen biser, zdaj pa bi po oceni padla med smeri za uplezavanje. Ali pa Femme fatale v Zadnji-

škem Ozebniku, VIII+/VI+, 260 m, ker je bila moja prva resna prvenstvena. Zelo pomembne so mi tudi "lažje" ture, ki jih opraviš s kolegi. Pred nekaj leti smo šli z bratom Vidom in Dejanom Krapežem na vrat na nos na Mont Blanc in smo se imeli noro dobro.

Spomladi si postal tudi načelnik AO Tržič. Pred izvolitvijo si zagovarjal, da je treba tržiški alpinizem dvigniti na novo raven, da je precej zaspal. Kako po nekaj mesecih gledaš na to?

Zdi se mi, da morajo odsek voditi mladi, ki imajo še dovolj energije in motivacije, da se ukvarjajo z drugimi mladimi, ki z alpinizmom šele začnejo. Pa ni tako samo v alpinizmu, to velja za kateri koli šport. Tudi v športnem plezanju so trenerji večinoma mladi, imajo še dovolj časa na voljo. Že prej sem se zavedal, da bom nekoč začutil potrebo, da bom začel alpinistični družbi in mladini v Tržiču nekaj vračati in se malo bolj vključevati v delo na *ferajnu*. Mislim sem sicer, da imam še kakšno leto ali dve časa. A prav v Patagoniji, kjer sta bila še dva Tržičana, Maruša Gorjanc in Jernej Kuhar, smo se precej pogovarjali o odseku. Vsi smo se strinjali, da nivo pada in motivacije ni več. Od daleč sicer gledaš drugače na celotno dogajanje doma, a zdelo se nam je, da tisto, kar smo mi počeli v Patagoniji in kar se je plezalo doma, ni enako. Prišli smo do zaključka, da bi se mogoče moralo zamenjati vodstvo in da bi moral priti nekdo nov, ki bi mu uspelo spet povezati starejše člane odseka, da bodo znova vzgajali mlajše. Zdelo se nam je, da bi morali zgraditi novo ekipo, ki bi odsek vodila naprej in mu dala novo življenje. Zelo težko sem se odločil, da sprejemem Martinovo in Jernejevo idejo, naj na občnem zboru kandidiram za mesto načelnika.

So rezultati že vidni?

Zagotovo bodo vedno ljudje, ki jim tvoj način dela ne ustreza. Vsem želim ne moremo ustreči tudi zaradi omejenih financ in kadra, a dobil sem občutek, da lahko vodstvo zadeve počasi spreminja. Sam namreč ne morem narediti nič, za to je potrebna ekipa. Mogoče je razlog, da smo v preteklosti stagnirali, prav dejstvo, da smo se razpustili in sta odsek vodila en ali dva posameznika. Mi moramo delati kot ekipa. Vse namreč temelji na prostovoljstvu in en sam ne zmore vsega. Moj glavni cilj je bil povezati ljudi različnih generacij z različnimi izkušnjami in skupaj odsek zapegljati na višji nivo. Mislim, da mi to uspeva. Že v vodstvu odseka so ljudje iz različnih generacij. Matic Primožič in Gašper Rožič sta nova v tem in zelo zavzeta, v ekipi imamo Klemna Premrla, od starejših je tu Janči (Matija Perko, op. a.). Lažje je, ker odsek skupaj peljemo naprej. Želim prebuditi mladino. Usmerjamo se v spodbujanje mladih, da začnejo plezati, in starejših, naj plezajo še več. Težje je sicer motivirati starejše, ki včasih težko sprejmejo avtoriteto mlajšega. Pri mlajših je lažje, saj prihajajo iz iste generacije in jih razumem. Tu se je zbrala ekipa mladih, starih od 16 do 20 let, ki jim je plezanje zelo všeč in imajo vedno več motivacije. Z njimi se precej ukvarjam, tudi tre-

niram jih na *bolderci*. Prostora za izboljšanje pa je še precej in rad bi več naredil v tej smeri. Tako, da je to tudi zame zanimiva življenjska lekcija.

Si tudi gorski reševalec pripravnik. Te je v to pritegnil oče, ki je načelnik GRS Tržič?

Zaradi očeta sem vedno imel vpogled v dogajanje v GRS, nisem se pa pretirano ukvarjal s tem. Potem se nas je v Tržiču nabralo pet mladih, ki so nas tudi gorski reševalci videli kot kandidate za pripravnike. Manjkalo jim je podmladka. Malo sem razmišljal, preden sem se odločil, da se jim pridružim, a dejstvo je, da veliko časa prebijem v hribih, znam se gibati na takšnem terenu in če se komu kaj zgodi, mu najbrž jaz lažje pomagam, in mu tudi bom, kot nekdo, ki nima toliko izkušenj. Tudi če bi se meni kaj zgodilo, bi bil hvaležen za pomoč. Vidim se v hribih in zakaj ne bi tudi pomagal, če lahko.

*Rajčeva smer, 8a,
Križevnik
Foto Bor Levičnik*

Kakšni so tvoji načrti v prihodnje?

Resnejših načrtov še nimam. Poskušal bom iti v Bosno in Črno goro. Rad bi šel v Boljske grede v Črni gori in v Velež v Bosni. Na obeh lokacijah so zelo lepe stene in skoraj 90 odstotkov sten je še nepreplezanih. Zdi se mi, da bi se tam dalo splezati res lepe prvenstvene smeri. Kakšne bolj resne odprave še nimam v načrtih. Januarja bi šel rad znova v Patagonijo, a moram še najti soplezalca. Mikajo me tudi zahtevnejše gore v Peruju ali v Pakistanu. A to je še zelo daleč. Če najdem somišljenika, bi se skupaj odločala o tem. Tudi Himalaja se sliši zelo lepo, a oči so lačne, od daleč se zdi vse lepo in dosegljivo, realizirati odpravo pa ni tako lahko. Veliko časa mi vzameta tudi fakulteta in služba, saj zaključujem študij matematike na Fakulteti za matematiko in fiziko in sodelujem na Inštitutu Jožefa Štefana. V prihodnosti me verjetno čaka samostojna pot v tehnoloških vodah. Zaradi tega moja osredotočenost ni samo v gorah. Med absolventskim stažem in pisanjem magistrskega, ki me čaka v tem letu, pa se nameravam tudi bolj posvetiti alpinizmu. ●

Mira Hladnik

Pogled s Pločna na
blidinjsko planoto
Foto Miran Hladnik

Prostrana kraška hercegovaška planota

Naravni park Blidinje

Vedno znova se vračava na to hercegovsko planoto. Leži na višini 1250 metrov, dolga je 12, široka do 3 kilometre ter z obeh strani obdana z gorami. Na jugovzhodu so vrhovi Čvrsnice, nekoliko dlje zadaj se dviga Čabulja, na severozahodu pa se boči pogorje Vran. V naravnem parku Blidinje je skupno kar 170 vrhov. Vezna pot Via Dinarica tod čez obere tri dvatisočake: Drinačo (Trnjačo), Veliko Oštovačo in Veliki Vilinac.

Upravno spada Blidinje delno v Hercegovsko-neretvanjski kanton (občina Jablanica), delno pa v Kanton 10 (občina Tomislavgrad); večina prebivalcev se opredeljuje za Hrvate. Med zadnjo vojno so tudi na področju Blidinja potekali spopadi, a na srečo tu ni minskih polj. Kljub temu je priporočljivo držati se označenih poti. V turističnem informacijskem centru se lahko dogovorimo za najem vodnika. Če ture ne zaključimo v izhodišču, naročimo taksi iz Tomislavgrada ali pa, tako kot midva z možem, poskusimo srečo z avtoštopom.

Planota Blidinje
Foto Miran Hladnik

Za nastanitev je na voljo več objektov, večinoma zasebne hišice, posejane okrog smučišča Risovac in po Dugem polju, motela Risovac in Alpina, planinski domovi Munika, Masna Luka, Orlova stina (Planinarski dom Blidinje), kjer s PZS-izkaznico dobimo popust. Midva sva vsakokrat prenočevala in jedla v stalno odprtem motelu Hajdučke vrleti (hajduške vrline) ob glavni cesti, ki je zaradi raznih slavic pogosto polno zaseden. Strežejo okusno hrano lokalnega izvora, tu kupiš zemljevid parka. Domače proizvodnje sta npr. borova rakija *borovača* in *sir iz meha*.

Stečki

Na Dugem polju pri Donjih Dragajicah je ob cesti za Kedžaro okrog 70 stečkov, na območju Risovca pa vsaj še enkrat toliko.¹ Gre za plošče ali sarkofage, nekateri so lepo okrašeni z reliefi. Blidinjski stečki so vpisani na seznam svetovne kulturne dediščine UNESCO.

Stečki na Dugem polju
Foto Miran Hladnik

(sir iz ovčjega ali kravjega mleka, zorjen v mehovih iz ovčje kože). Na gostilniškem meniju najdemo *puro sa lučnicom*, na mizi pa je to polenta s prelivom iz kisle smetane in česna, *uštipci* so neke vrste podolgovati mlinci, postrežejo jih s kajmakom in s suhimi mesninami, *lešo* je kuhana jagnjetina itd.

Najbližji mesti sta Jablanica in Tomislavgrad, kjer se oskrbimo s hrano, saj v parku ni trgovine niti bencinske črpalke. Zaradi katastrofalnih poplav jeseni 2024 se bomo morali potovanju preko Jablanice za nekaj časa izogniti. Ko bodo posledice vodne ujme odpravljene, si bomo mimogrede v mestu ogledali Muzej narodnoosvobodilne borbe in porušeni most. Jablanica je znana po bitki za ranjence – natančneje po prehodu vrhovnega štaba Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije (NOVJ) z borci in ranjenci čez Neretvo med četrto nemško ofenzivo marca 1943. Porušeni most je ostal po snemanju filmskega spektakla Veljka Bulajića *Bitka na Neretvi* (1969).

Podobno oddaljeni Tomislavgrad je na drugem koncu, zahodno od parka. V Jugoslaviji se je imenoval Duvno, v rimskem časih pa Daelminium. Tu je bronast spomenik prvemu hrvaškemu kralju Tomislavu, ki je vladal v 10. stoletju. Kulturna spomenika sta Džudža Džaferova džamija in bazilika sv. Nikole Tavelića, ki je delno zgrajena na ostankih rimskega foruma. V občini je 50 pomnikov iz rimske dobe, eden od njih je npr. rimski most čez reko Šuico severno od naselja.

Naravni park Blidinje

Od razglasitve Blidinje za naravni park leta 1995 je prepovedano kurjenje ognja, odlaganje odpadkov (česar pa turisti posebno na počivališčih ne upoštevajo), lov, ribolov, medtem ko sta kmetovanje in pašništvo omejena. Tudi zaradi tega so pastirski objekti opušteni, vključno z vodnjaki ob njih.

V naravnem rezervatu Masna Luka je poleg samostana in cerkve sv. Ilije turistični informacijski urad z agilnim osebjem. Ta del parka je poznan po rastišču endemnega bora s svetlo skorjo – munike (*Pinus heldreichii*), v bližini je izvir pitne vode, od cerkve lahko začnemo vzpon na Pločno.

Temperature so precejšen del leta pod lediščem in čeprav se tu stikata celinsko in sredozemsko podnebje, slednjega ni čutiti. Pozimi zapade obilo snega, ki se obdrži od novembra do aprila. Preteklo zimo 2023/24 snega ni bilo dovolj in smučišče Risovac ni obratovalo. Blidinjskega jezera se pozimi sploh ne opazi, razen če močni vetrovi snega ne odpihnejo z ledene gladine. Poleti zna biti zelo vroče z nenadnimi vročinskimi nevihtami, pozimi pa zelo mrzlo.

Skoraj polovico parka (celotna površina parka je 360 km²) pokriva gozd oziroma grmičje (bor, bukev, brinje). Od 1500 rastlinskih vrst je 200 značilnih le za te kraje, npr. mala krhlika (*Rhamnus alpina*), hercegovski zvonček (*Campanula hercegovina*), hercegovski kamenokreč (*Saxifraga hercegovina*), hercegovska lazarkinja (*Asperula hercegovina*), Frejnov nagelj (*Dianthus freynii*) itd.

Blidinjsko jezero

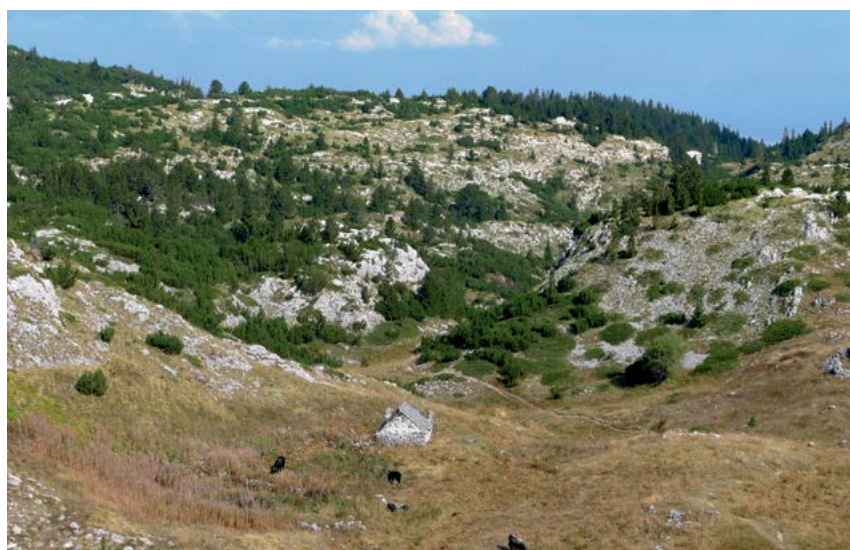
Blidinjsko jezero, 1183 m, je kraško, delno umetno jezero; s površino 3,2 km² je največje gorsko jezero v Bosni in Hercegovini (BiH). Globoko je do dva metra in je glavno napajališče divjadi ter domačih živali. Kalna jezerska voda ne preseže temperature 18 °C. Drugi vodni viri na planoti so redki, pa še ti poniknejo v kraško podzemlje. Do zadnje četrtine 19. stoletja je bila planota vsako pomlad ob taljenju snega poplavljen, voda pa je odtekala v ponore pri Ivan Dolcu. Ko so jih zamašili, je nastalo jezero.

V avstroogrskih časih je bilo Blidinje priljubljen lovski revir; danes pa na celodnevni poti ne vidiš ne zajca ne gamsa, kaj šele volka ali rjavega medveda. Se pa park pohvali z 91 vrstami metuljev in 122 vrstami ptic.

Uporništvo

Kraji so ponosni na hajduško dediščino. Med 17. in 19. stoletjem so bili hajduki na Balkanu izobčenci, vojaško organizirani v enote do sto mož. Za Turke so bili roparji, za ljudstvo pa branilci krščanstva

Planina Zaglavlje
Foto Miran Hladnik

¹ Stečki so balkanski bogomilski kamniti nagrobni iz 12. do 16. stoletja. V Bosni in Hercegovini so jih našli okrog 60.000.

Pogled na Veliki
Vilinac iz smeri
Vitlenice

Foto Miran Hladnik

proti otomanski oblasti. Napadali in ropali so turške veljake, včasih pa tudi druge. V teh krajih je v 17. stoletju deloval hrvatski hajduk Mijat Tomić. Po hajdukih se imenuje naravno okno Hajdučka vrata, jama Hajdučka pečina, motel Hajdučke vrleti. V motelu so 2002. leta sebi in obiskovalcem v zabavo ustanovili Hajdučko republiko Mijata Tomića. V ustanovni listini je polno obešenjaškega humorja, npr. "Glavni grad je ovdje, a granice su tamo, odakle vi dolazite."² Vsako leto prireajo tekmovanje v laganju.

Na prelazu Kedžara (pod vrhom Mala Kedžara, 1432 m) sta grob in kip Dive Grabovčeve, ki je bila konec 17. stoletja tam umorjena, ker se ni hotela poročiti s turškim begom iz Kupresa. Diva Grabovčeva je simbol upora proti nasilju in krivicam. Ob njenem grobu je prostor za maše. V bližini je še nekaj mlajših

grobov, tudi po planoti med vikendi so posejani in popotniku se zazdi, da umrle lahko pokopljejo kjerkoli. Ker BiH ni v Evropski zvezi, so telefonski klici, kratka sporočila in podatkovni promet dragi, zato si je koristno v poslovalnici katerega od lokalnih internetnih ponudnikov za čas bivanja v tej državi nabaviti predplačniško turistično SIM-kartico, sicer lahko nalaganje zemljevida na *mobi* v nekaj minutah pokuri proračun. Cene so sicer ugodnejše kot pri nas: pivo v restavraciji je npr. vsaj za tretjino cenejše, lep apartma dobiš že za 30 evrov na noč. Plačuje se v bosanski konvertibilni marki (KM oz. BAM) ali v evrih; preračunavanje v evre je enostavno, samo z dve deliš znesek.

Ljudje, pri katerih sva bivala ali jih spraševala za pot, so bili prijazni in uslužni. Po gorah naletiš večinoma na tujce, če so domačini, so zdomci na počitnicah v domovini.

Perun se naju je usmilil

Ko potujemo v toplejše kraje proti jugu, radi podcenimo tamkajšnje gore. V študentskih letih sva nameravala popestriti avtoštop po Grčiji s skokom na Olimp kar v zlizanih teniskah, pa naju je sredi poletja zaustavil snežni metež.

Nedavno (3. 9. 2024) pa naju je v gorah nad Blidinjem ujelo popoldansko neurje. Ko sva sredi lepega vročega dne stala na vrhu Velikega Vilinca, še ni nič kazalo na poslabšanje vremena. Počivala sva in se razgledovala. V vpisni knjigi si je neki pohodnik dal duška: "This mountain tried to kill me."³ Naju pa je kalvarija šele čakala. Med spustom čez Mali Vilinac se je na Mandini plani začelo bliskati in grmeti, leden dež je prešel v sodro ... Na grebenu se ni bilo kam skriti, zarila sva se pod ruševje, vendar bila kljub dežnemu plašču in vetrovki takoj premočena. Ko je nekoliko ponehalo, sva šla naprej. Čez skalni skok sta viseli vrv in do polovice skoka tudi veriga. Ne vem, kako sem prišla čez tiste pečine, videla nisem skoraj nič. Pod skokom nama je spodmol ponudil zasilno zavetje. Tam sva vedrila skoraj eno uro, se za silo preoblekla in okrepcala. Ker se je bližal večer, sva morala odriniti, čeprav je še vedno deževalo. Potka je bila strma, blatna in gladka. V restavraciji Staza na smučišču Risovac sva prišla mokra kot cucka. Zasmilila sva se mladi natakariči, ki nama je priskrbela prevoz z varnostnikom do prenočišča in drugo pivo prinesla kar na račun hiše. Svoj avto sva namreč pustila na drugem koncu planote.

Poti v Parku prirode Blidinje niso zahtevne, so pa dolge, malo gori, malo doli. Pripravljen je treba biti na vročinske nevihte. Kot opozorilo: 19. avgusta leta 1949 sta v gorah Prenja v nenadnem snežnem metežu zaradi podhladitve umrli dve slovenski alpinistki, Ada Modic in Marica Hribar; pri bivaku Jezerce imata spominsko ploščo.

³ Ta gora me je hotela ugonobiti.

Informacije

Dostopi: Do Blidinje/Dugega polja, BiH, lahko dostopamo iz več smeri: iz Livna mimo Tomislavgrada (72 km); iz Prozora mimo jezera Rama (več kot 40 km, precej grd makadam, primeren za terensko vozilo); iz Prozora skozi Tomislavgrad (79 km); dostop z juga iz Posušja (40 km). Možnost običajnega pristopa preko Jablanice (30 km) in Doljanov je zaradi nedavnih poplav treba preveriti.

Literatura: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine: 50 izabranih uspona: [multimedijalni vodič]*. Advantis Konsalting, 2020 (edicija Outdoor B & H).

Matias Gomez: *Forgotten Beauty: A hiker's guide to Bosnia and Herzegovina's 2000 metre peaks - and other selected adventures*. Buybook, 2005.

Spletne strani: Risovac, Mali Vilinac, Veliki Vilinac. Planinarenje.hr.

Dalibor Ballian: Blidinje jezero. Svjetlo riječi 5. 11. 2022.

Blidinje Nature Park. The Nomad Planet.

Renata in Jure Ćurković: Veliki Vran od motela Hajdučke vrleti. Youtube.

Hajdučka Republika Mijata Tomića. Wikipedija.

Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Sujoldžić: Čvrsnica, Čabulja, Vran, *hiking-tourist map*. KPZ Planet, 1: 50.000.

Koristni kontakti: Turistični urad Masna Luka, 88245 Rakitno, +387 63 428308, info@visit-blidinje.com;

121 – gorska reševalna služba (najbližja Gorska služba spašavanja (GSS) je v 78 km oddaljenem Mostarju, +387 62 339 333, info@gss-mostar.com), 122 – policija; 123 – gasilci; 124 – klic v sili; 1288 – pomoč na cesti;

Nastanitve <https://blidinje.net/smjestaj-blidinje>

Veliki Vran, 2074 m

Vran

Pogorje Vran severozahodno nad blidinjsko planoto obsega več vrhov, štirje so višji od 2000 m, najvišji je Veliki Vran. Pogorje je iz apnencev in dolomitov z značilnimi kraškimi pojavi: škraplje, vrtače, jame, ponori, krnice, ponikovalnice. Teren je v času ugodnih snežnih razmer vabljen za turno smučanje.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za visokogorje
Višinska razlika: 874 m
Izhodišče: Motel Hajdučke vrleti, 1220 m
WGS84: N 43°39'11", E 17°31'59"
Koča: Planinarski dom Blidinje, 1185 m,
+387 63 330 097, orlovastina1999@gmail.com, ante.vukadin@tel.net.ba

Časi: Motel Hajdučke vrleti–Veliki Vran 3 h
Sestop 2.30 h
Skupaj 5.30 h
Sezona: Celo leto
Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis, 2020.

Veliki Vran Foto Miran Hladnik

Veliki Vilinac, 2118 m

Čvrsnica

Po drugi svetovni vojni je Veliki Vilinac veljal za najvišjo goro Čvrsnice, saj na Pločno zaradi tamkajšnjih vojaških objektov dostop ni bil dovoljen. Gora ima obliko dolgega, razpotegnjenega hrbta. Z vrha se odpirajo široki razgledi na druge vrhove

Čvrsnice (Veliki Kuk, Pesti brdo, Pločno ...) ter na blidinjsko planoto. Z vrha lahko nadaljujemo do planinskega doma Vilinac, kjer prenočimo in naslednji dan obkljukamo še cilje Hajdučka vrata, Drinača, Veliko Oštovača ... ali celo Pločno.

Veliki Vilinac Foto Miran Hladnik

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za visokogorje
Višinska razlika: 1051 m
Izhodišče: Smučarski center Risovac, 1267 m
WGS84: N 43° 39' 03", E 17° 34' 12"
Koča: Planinarski dom Vilinac, 1961 m,
+387 65 718 298, +387 63 588 417,
+38761043241, vilinac@gmail.com,
<https://www.vilinac.ba> (med sezono odprt samo ob vikendih, potrebna je rezervacija in lastna spalna vreča)
Časi: Risovac–Mali Vilinac–Veliki Vilinac 4 h
Sestop 3 h
Skupaj 7 h
Sezona: Maj–september
Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Advantis, 2020.
Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Suldžić: Čvrsnica, Čabulja, Vran, *hiking-tourist map*, KPZ Planet, 1 : 50.000.
Vzpon: Na zemljevidu sledimo naslednjim oznakam: Bukova draga, greben Mandina plana, Mali Vilinac, 1996 m, Veliki Vilinac, 2118 m.

Veliki Vran, 2074 m

Vran

Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Suldžić: Čvrsnica, Čabulja, Vran, hiking-tourist map, KPZ Planet, 1: 50.000.

Vzpon: Sto metrov jugovzhodno pred motelom Hajdučke vrleti se od glavne ceste odcepi asfaltna pot do 370 m oddaljene transformatorske postaje. Nad njo se pod daljinovodnim stebrom začne markirana pot na Veliki Vran. Nekje v bližini je Pečina (**špi-lja**) Mijata Tomića. Najprej se strmo vzpenjamo skozi prijeten borov gozd,

ki postopoma preide v grmičasto-travnate livade. Na približno tretjini vzpona gremo mimo zajetja pogojno pitne vode, ki v suši presahne. Nekje na treh četrtinah poti dosežemo gorski hrbet, kjer se pot nekoliko spusti v dolinico – Vranska vrata. Tu so odcepi poti proti vrhovom na hrbtu: Bijela glava, 1949 m, Veliki Vran, 2020 m, in Mali Vran, 2017 m, na katere lahko dostopimo tudi od planinskega doma ob Blidinjskem jezeru. Od razpotja dalje

se držimo desne; strmina narašča, pred nami se odpira dolgo, golo po-bočje, pokrito s kršem in revno travo. Najvišjo točko zaznamuje v piramido zloženo kamenje z napisom VHT (Visokohercegovačka transverzala), v bližini je skrinjica z vpisno knjigo. Z vrha je lep razgled na sever proti Ljubuški, 1686 m, na blidinjsko planoto, na pogorje Čvrsnice ter na tri jezera: Buško, Blidinjsko in Ramsko jezero.

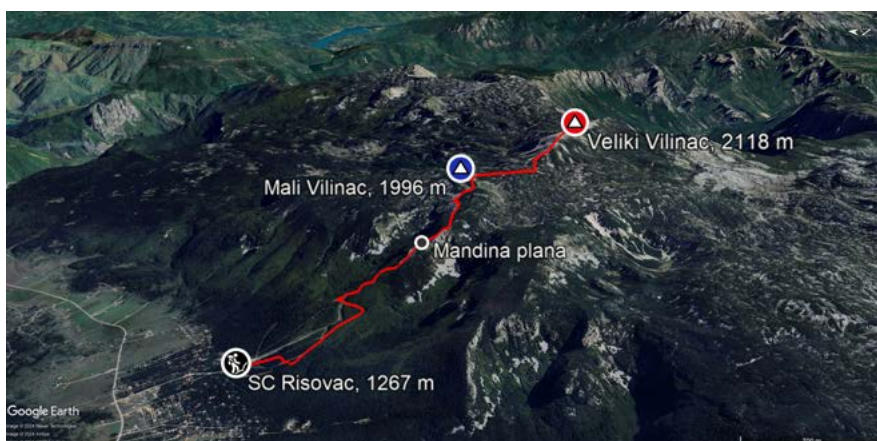
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Ostale možnosti: Na razpotju se lahko odločimo za povratek do kočice Orlova stina 5 asfaltnih kilometrov stran od izhodišča. Na voljo pa je še ena označena pot, in sicer se z vrha vračamo po vzhodnem grebenu do ceste proti Kedžari, od koder imamo slabe 3 km makadama do izhodišča. Med zadnjo vojno je bila to t. i. cesta rešitve; po njej je bošnjaško civilno prebivalstvo bežalo pred Srbi v Rami. Pri tem jim je pomagal pater Petar Krsić iz Masne Luke, sedaj v domu starejših v Ljubuški..

Mira Hladnik

Veliki Vilinac, 2118 m

Čvrsnica

Smučišče Risovac je bilo prenovljeno leta 1984 za zimske olimpijske igre v Sarajevu. Od restavracije Staza se podamo po markirani poti navkreber skozi gozd ali pa kar po smučišču. Na vrhu smučišča se obe poti združita. Naprej sledimo redkim Knafelčevim oznakam strmo navzgor po bukovem gozdu in više med ruševjem. Pod grebenom je treba preplezati

sedemmetrski skok; za pomoč je napeljana vrh. Prej je bila na tem mestu lestev. (Če imamo čas, je pod skokom četrt ure stran s poti po neoznačeni stezi naravno okno.)¹ Ko prilezemo na Mandino plano, se držimo njene grebena. Hodimo izmenično skozi

precej zaraščeno borovo grmičje in čez jase v območju grebena do vrha Malega Vilinca, 1996 m. Z njega se odpre pogled na dolgi hrbet Velikega Vilinca.

Zdaj se je treba spustiti za dobrih sto metrov. Ker pa gre pot gori-doli, je premagane višine nazadnje precej več. Kjer vodi pot čez skale, je zaradi obledelih markacij težko sledljiva. S sedla med obema Vilincema se desno odcepi markirana pot, ki pripelje v dolino pri Masni Luki oziroma proti Pločnu. Mi pa krenemo navzgor po vedno bolj strmih vršnem grebenu. Vrh Velikega Vilinca, 2118 m, je označen s kupom kamenja, ob njem sta dve kovinski skrinjici: rumena je za vpisovanje pohodnikov Visokohercegovačke transverzale (VHT), druga je za vse ostale, žiga pa ni v nobeni.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Mira Hladnik

¹ Opis dostopa do okna v Mandini plani: <https://bracobabic.com/2022/10/21/kamenita-vrata-i-okna-3-dio/>

Hajdučka vrata, 2000 m

Čvrsnica

Hajdučka vrata, naravno erozijsko okno s premerom petih metrov, je eden najbolj priljubljenih planinskih ciljev v celi BiH. Z roba kanjona Diva Grabovica se odpira razgled po drugih vrhovih Čvrsnice, na Prenj in globoko v dolino Neretve. Iz Dive Grabovice vodi kondicijsko zahtevna markirana pot z okrog 1900 metrov vzpona. Po legendi naj bi Mijatovi hajduki šli skozi to okno, da bi postali neranljivi; od tod ime

Hajdučka vrata ali Mijatov prehod. Tu so nameravali snemati film Gospodar prstnov, a je zaradi komplicirane logistike načrt padel v vodo.

Kdor se odloči za dvodnevno turo, se utabori na travah blizu Hajdučkih vrat (kar sicer ni dovoljeno), naslednji dan pa osvoji še bližnjo Drinačo/Trnjačo, 2038 m, in nekoliko bolj oddaljeno Veliko Oštovačo, 2020 m, do katere je še dodatnih 800 m

lagodne poti. Do obeh vodijo markacije, naprej do Velikega Sljemena, 1915 m, pa sicer dobro uhojeno krožno pot kažejo možici.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: Pribl. 760 m

Izhodišče: Vitlenica, 1450 m. En kilometer od vhoda v Park Blidinje na sedlu Sovička vrata, 1264 m, se pri kažipotu Šipčiča livada/Muharnica proti vzhodu odcepi makadamska cesta. Po 3,5 km vožnje skozi gozd prispemo do manjšega parkirišča z dvema klopicama na sedlu pod Malo Vitlenico, 1522 m.

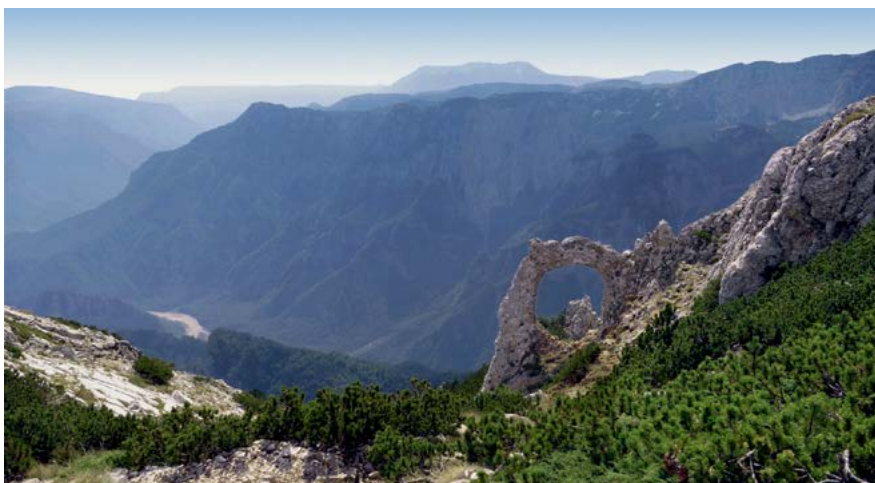
WGS84: N 43°40'23", E 17°37'21"

Bivak: Pastirski stan na planini Zaglavlje, 1565 m

Časi: Vitlenica–razpotje (Raskršće) 2.30 h
Raskršće–jezero Crvenjak 45 min
Jezero Crvenjak–Hajdučka vrata 15 min

Hajdučka vrata–Vitlenica 3.30 h
Skupaj 7 h

Sezona: Maj–september

Hajdučka vrata na Strmenici nad dolino Diva Grabovica Foto Miran Hladnik

Pločno, 2228 m

Čvrsnica

Pločno – najvišji vrh Čvrsnice, je bilo v času Jugoslavije pomembna vojaška točka in dostop na vrh ni bil mogoč. Tudi sedaj na najvišjem mestu stoji objekt vojske BiH, kjer dežurata po dva vojaka, ki nas oskrbijo z vodo, v sili pa tudi s prenočiščem.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 990 m

Izhodišče: Boričevac, 1238 m (začetek iz Masne Luke pot podaljša za 30 minut). 1,7 km pred jezerom

Blidinje zavijemo po cesti, ki je bolj kolovoz, na vzhod proti Boričevcu mimo redkih počitniških hišic, dokler pač gre. Od glavne ceste do mesta, kjer je mogoče parkirati, je okoli 2,4 km.

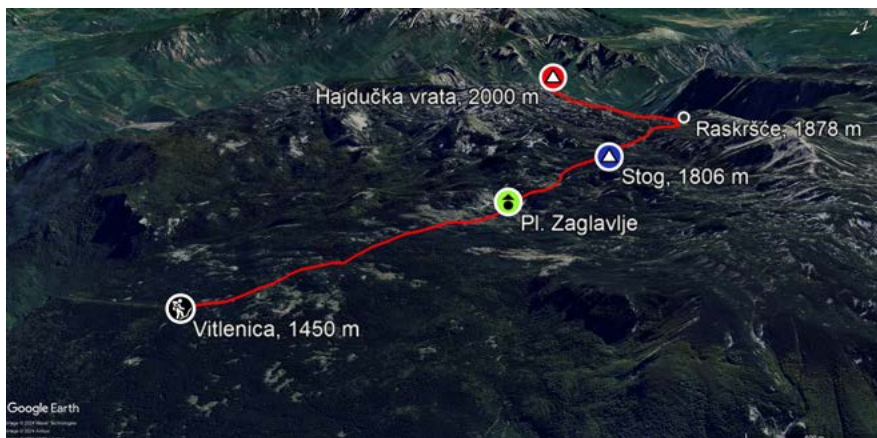
WGS84: N 43°37'30", E 17°32'06"

Pločno z vojaškim objektom na vrhu Foto Miran Hladnik

Hajdučka vrata, 2000 m

Čvrsnica

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Banja Luka: Advantis, 2020.

Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Sujoldžić: Čvrsnica, Čabulja, Vran, *hiking-tourist map*, KPZ Planet, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča gre cesta naprej proti planini Šipčiča livada, mi pa se podamo peš po markirani poti desno. Vzpenjamo se skozi bukov in borov gozd, ki prehaja v pašnike. Na veliki stari bukvi je kovinska plošča s posvetilom

alpinistki Lali Mulalić - Stajić (1936–2020). Po približno treh kilometrih smo na planini Zaglavlje s pastirskim stanom, ki je v sili primeren za bivanje. Blizu je izvir, a se nanj v sušnem obdobju ne moremo zanašati. Poleg markacij pot označujejo rdeči drogovi, postavljeni za orientacijo v snegu. Občasno se celo spustimo za par metrov, v glavnem pa napredujemo navzgor pod vrhom Stog, 1806 m, na desni vse do razpotja Raskršće, 1878 m,

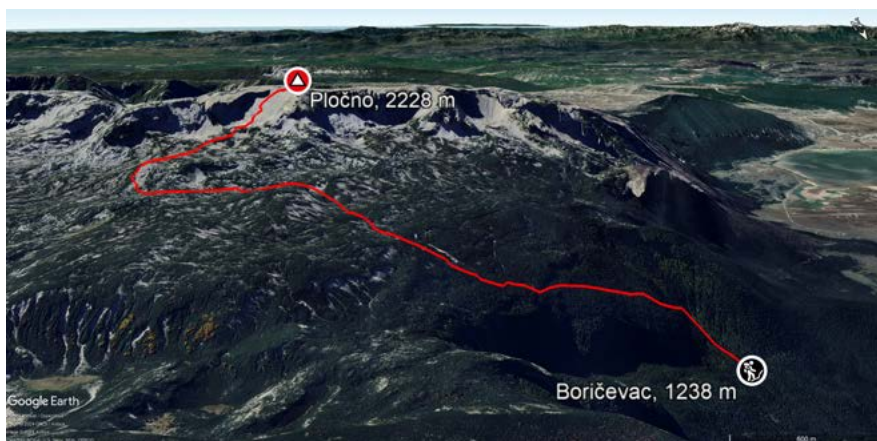
kjer zavijemo levo. Po dobre pol ure hoda smo pri jezercu Crvenjak (Crljenak), nato pa se malo vzpenjamo, malo spuščamo vse do cilja, ki kot ogromen kamnit prstan "visi" nad globoko dolino. Pred Hajdučkimi vrati je razpotje za Jablanico (6 h) skozi dolino Diva Grabovica ter za lahko dostopne vrhove na grebenu: Drinača, 2038 m, Velika Oštovača, 2020 m, in Veliko Sljeme, 1915 m. (Če smo pri močeh, se odločimo še za Veliki Vilinac. Ob povratku za razpotjem (Raskršće) po 10 min. zavijemo levo na sedlo Prigoni, kjer se po desni podamo direktno proti Velikemu Vilincu, ali pa po levi malo naokrog in navzdol do 20 min. oddaljenega planinskega doma Vilinac. Pri koči je smerokaz za vodni vir v bližini. Od kočje je do vrha skoraj uro zmerne vzpona. Na prvi rami se ob kamniti piramidi za orientacijo s posvetilno tablo obe poti (tista od kočje in tista s Prigonov) združita.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona mimo planine Zaglavlje do avta na Vitlenici.

Mira Hladnik

Pločno, 2228 m

Čvrsnica

Koča: Planinski dom Munika, 1350 m, +387 63486909 ali +387 63794596, hpdprenj@gmail.com, <https://www.hpd-prenj1933.ba>

Časi: Boričevac–Pločno 4 h
Pločno–Boričevac 3.30 h
Skupaj 7.30 h

Sezona: Maj–september

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine*. Banja Luka: Advantis, 2020.

Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Sujoldžić: Čvrsnica, Čabulja, Vran, *hiking-tourist map*, KPZ Planet, 1 : 50.000.

Vzpon: Markirana pot kmalu prečka makadamsko cesto, nato pa se v okljukih dvigamo skozi precej strmo borovo in brinjevo goščo. Po približno eni uri se teren nekoliko položi. Z leve se priključi pot s sedla med Malim in Velikim Vilincem. Pomladi hodimo po pravem planinskem vrtu, vse je v

cvetju: veliki svišč, rododendron, avrikelj, kot v domačih Alpah. Na desni zagledamo vrh s kockasto zgradbo in antenami, a je videz bližine cilja varljiv, saj moramo narediti dolg okljuk v levo proti rami, kjer je še en odcep za planinski dom Vilinac. Komaj kaj višine pridobimo. Držimo se desne in čez skoraj dve dodatni uri po melišču prisopihamo na vrh Pločno, 2228 m. Razgledi na planoto Blidinje, na vrhove Čvrsnice in Čabulje, na pogorje Vrana ... poplačajo trud.

(Z druge strani se dá pripeljati na vrh z avtom, ki ga ni škoda, ali pridivjati s štirikolesnikom.) Cesta se začne na zahodnem robu Blidinjskega jezera pri kraju Barzonja, se usmeri na jug (Posušje) in se pri kraju Donje Bare odcepi ter se vleče v serpentinah do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Mira Hladnik

Tudi dimnik lahko postane dom

Gospodična nepremično sedi pred računalnikom. Bolšči v osvetljeni ekran, s katerega jo opazuje kot sneg bel prazen list papirja. Čas teče, onadva pa se še vedno ogledujeta, opazujeta in premlevata. List najbrž razpreda: "Ali misli kočno položiti prste na tipkovnico in me zasuti s črkami?"

Ona pa se ne zgane. Zaradi stresa ji s čela polzijo drobne kapljice potu. Silijo ji v oči, ko ji po možganih kljuva: "Le kakšno zgodbo naj si tokrat izmislim?"

V zraku nagrmadeno nestrpnost slednjič prekinje Dixie. Tišči jo lulat in naveličana je dolgočassenja ob gospodičnih nogah. Kot vsaka lepo vzgojena psička kljub vsemu počaka še nekaj minut, a ker se nič ne spremeni, se postavi na vse štiri in užaljeno zalaja proti svoji skrbnici.

"Vau, vau, to pa res ni prav! Ti sedi kot lipov bog in se sploh ne zmeniš zame! Saj mi bo še mehur počil, če me brž ne odpelješ ven, hov hov!"

Preden se gospodična zave, kaj ji sporoča psička, s kančkom očesa ošine sosedov dimnik, ki se na drugi strani okna steguje visoko navzgor. Iz svojega zamašenega grla spušča gost siv dim, ki maže modro nebo in kliče dimnikarja. Za hip se gospodična zamisli, nekaj nakraca v svojo beležnico, pograbi povodec in že z Dixie hitita na sprehod.

Starost in mladost

V Zadnji dolini pod Triglavom je nekoč stala lesena bajta. Že na prvi pogled je kazala vsaj sto let. Njeno ostrešje se je šibilo pod težo kamnitega skrilja, ki je dolgo skrbelo da je bilo v hiški suho tudi ob najmočnejšem naliveu, zdaj pa grozi, da se bodo prepereli tramovi predali in se bo streha zrušila s starim dimnikom vred. Ko se je Zima zadnjikrat odločila oditi v toplice, da si malo ogreje premražene kosti in v toplem bazenu morebiti celo prežene nadležno revmo, se je v planinskem svetu naselila pomlad. Dimnik je navkljub svoji starosti z zanimanjem opazoval njen prihod, čeprav je resnici na ljubo največ časa kar dremuckal. Nobenega dela ni imel, saj ga že dolgo ni nihče uporabljal.

Čas je tekel, nič posebnega se ni dogajalo in tudi dimnika še vedno ni nihče uporabljal. Čisto zares ga ni potreboval nihče vse do tistega jutra, ko je v svojem grlu iznenada začutil žgečkanje. "Ja, kaj pa je zdaj to? Menda se nisem prehladil?" se je ustrašil, ko je že tretjič kihnil. Pogledal je navzgor in imel je kaj videti. No, pravzaprav ni videl nič, razen črne teme. Odprtina na vrhu, ki jo je, odkar se ni več kadilo iz nje, uporabljal za svoje okno v svet – ja, prav ta odprtina, skozi katero je opazoval planinsko okolico s Triglavom na čelu, je ostajala povsem zakrita.

Zakaj? Zato, ker sta si jo mlada liščka omislila za svoje gnezdo.

Medtem ko je dimnik zdolgočaseno dremal, sta ptička marljivo prinašala vejice, mah, živalske dlake in perje, da bi si zgradila svoj prvi dom, saj sta si močno želela čim prej zvaliti jajčka, iz katerih bodo pokukali njuni otroci.

"Čiv, čiv, čiv, kako lepo je biti živ," je vsako jutro navdušeno ščebetala mlada bodoča mamica ob pospravljanju gnezda na dimniku, ki se mu takrat niti sanjalo ni, da je postal gnezdišče.

Do razjasnitve je prišlo šele, ko so se iz jajč izvalili nenasitni mladički in začenjali vse bolj glasno čivkati ter tako močno stopicljati po gnezdu, da se je odtrgalo nekaj mahu in spolzelo naravnost v dimnikovo grlo. Prav tisti mah je bil kriv, da se je dimnik predramil.

"Kdo bi si mislil, da bodo po meni skakali mladički," se je dimnik razveselil ob tem in še enkrat tako močno kihnil, da je čisto mičkeno manjkalo, pa bi njegova sapa odpihnili gnezdo z mladimi liščki vred.

"O, glej glej, naš stari dimnik se je pomladil," so se hahljali prebivalci po vsej Pravljčariji, saj jim ni ušla njegova nenadna razigranost. Stari dimnik je namreč od samega veselja piskal in vriskal skupaj s ptički. Mlade je varoval, ko sta se stara dva odpravila na lov za žuželkami, ki so jih mladi vsaj tako radi žvečili kot sočne listne uši. Vse poletje se je iz gnezda na dimniku oglašalo igrivo ptičje ščebetanje, petje in žvižganje. Najbrž bi se tako nadaljevalo tudi naprej, če ne bi ... Če ne bi poštar Jastreb nekega jutra priletel s sporočilom, naslovljenim na gospoda Liščka Starejšega. Ko ga je ta prebral, so se mu zableščale črne oči. Brž je razložil svoji ženi, da njegov daljni sorodnik Lišček Afrikanški vso družino vabi na poletni dopust k sebi v Afriko.

"Kaj praviš, ali bi šli?" jo je vprašal.

"Saj bi res lahko zamenjali zrak! Zakaj pa imamo krila, če ne za letenje. Najini otroci so tudi že dovolj veliki, da lahko poletimo na drugo stran morja, zato res ne smemo zavrniti tako enkratnega povabila," je čivknila mama. Tudi mali liščki so se navdušili, zato je ostalo le še vprašanje, kdaj se bodo odpravili na dolgo pot. Kar nekaj dni so zbrano opazovali smeri vetra, oblake, sonce in luno, a so jih pri načrtovanju vremena hudo motili številni umetni sateliti, ki so jih na nebo obesili ljudje. Slednjič pa so se vseeno dovolj opogumili, da so skupaj pripravili svoje gnezdo, se poslovili od vseh prijateljev v Pravljčariji in družno poleteli Afriki naproti.

Kdo si pa ti

Družina Liščkovih je odletela, stari dimnik pa je ostal sam. Sprva je bil kar zadovoljen v svojem ponovno najdenem miru. Oddahnil si je, ker ga ni nihče več žgečkal. Nihče ga ni prebujal s svojim zgodnjim ščebetanjem, nihče ni kar naprej nekaj čebľjal in se premikal po njem. Spet je lahko prisluhnil vetru, dežju in gorski tišini. Nista se še zamenjali luni, ko je do starega dimnika priromal telegram: "Dragi dimnik. Tu nam je tako lepo, da smo se odločili ostati. Naše gnezdo lahko pokloniš, komur želiš. Žvižgamo ti v pozdrav. Tvoji Liščkovi."

Takrat je njegov mir vznemiril nemir, povezan s samoto.

"Pogrešam družbo," si je priznal in upal, da se bo kdo spomnil nanj in ga obiskal. Dolgo je gojil prazno upanje, slednjič pa se je nekaj premaknilo. Začelo se je z zamolklim stopicanjem po strehi. Postarani stric polh, ki se je vrnil naravnost iz italijanskega Turina, kamor se je bil kot zelo mlad izselil, se je namreč prav počasi povzpел gor in motril zapuščeno gnezdo na dimniku. Starček si je namreč silno zaželel oditi

na drugi svet doma, na domači zemlji svojega rodnega kraja.

Že med potovanjem domov se je neprestano čutil spremembam, ki jih je opazil na poti. Kjerkoli se je ustavil, povsod se je njegov spomin zelo razlikoval od resničnosti. Najhuje je postalo, ko se je bližal nekdanjemu domu. Na mestu, kjer je nekoč stalo domače drevo, se je bohotila betonska garaža, ozko stezo je zamenjala široka asfaltirana pot, senožeti je prerasel mah in goličave je zagrinjal gozd.

"Ampak kam sem jaz prišel?" se je glasno spraševal, ko je mimo pridobila Dixie.

"Od kod pa si se ti vzela, da ne poznaš teh krajev? To je slavna dolina, ki vodi proti Triglavu. Med pravljčnimi gorami se razprostira Pravljčarija s svojimi pravljčnimi bitji. Ljudje pa ji pravijo Zadnja dolina pod Triglavom. Res ne poznaš ne prve ne druge?"

"Obbe ssem ppoznał," je zajecľjal prišlek, "ampak zdi se mi, da to niso isti kraji. Ko sem pred mnogimi leti zapustil ta prostor, je bilo vse drugače, kot je zdaj."

"Hov hov, najbrž res. Veš, Zemlja se nenehno vrti in zato se vse spreminja," ga je podučila psička, ki je nekaj podobnega pred kratkim slišala po televiziji. Razžalostilo jo je, ko ji je zaupal, da se je vrnil v rojstni kraj, ker si želi umreti doma.

"Povsod je lepo, a doma je najlepše," ji je še dejal, preden sta odšla vsaksebi.

Ponovno srečanje starih znancev

Stari polh je torej sopihal po dolini, vse dokler ni v zatrepu zagledal stare, napol podrte bajte. "Naj me kokľja brcne, če ni tu moj rodni domek," si je zamomľjal v brk. Kolikor hitro so mu dopuščale stare moči, se je podvizzal do hiške in se povzpел na streho.

"Tu je okno, skozi katerega smo skakali ven, tu so vrata, ki smo jih izkoristili, da smo se izmuznili noter, ko so jih gospodarji pozabili zapreti, tam je stranišče na štrbunk in glej glej, tudi hlevček še ni razpadel," je veselo ugotavľjal ob razgledovanju.

"Naj me vrag, če to ni tisti polh, ki se je nekoč kar naprej podil gor in se dričal po meni navzdol," je razmišľjal dimnik, ki je z enakim zanimanjem opazoval prišleka, kot je ta njega.

"Ali si ti Polhov Polhek tretji?" se je slednjič le opogumil vprašati.

"Lahko verjameš, da sem! Drži tako pribito, kot drži, da si ti dimnik te hiške," mu je zatrdil stari polh.

"Veš kaj, ti si star, jaz sem star, kaj ko bi se naselil v meni in bi delala družbo drug drugemu?" se je zatem domisľil dimnik.

"Ah, ne vem. Dva stara skupaj? Kaj pa vem ... Bom raje še malo pogledal naokoli in povprašal, ali bi me kdo hotel za podnajemnika," se ni dal kar iz prve pregovoriti starec. "Tudi prav. Če si premisliš, veš, kje sem. Nikamor ne bom šel!"

Polhov Polhek tretji je zlagoma zakoračil navkreber. Izpod gostih obrvi je pogledoval levo in desno, da bi kje zagledal prazno duplino ali vsaj primerno drevo. Slednjih je bilo sicer na pretek, a kaj ko mu nobeno ni ustrezalo. Saj je vendar prihajal iz mesta, kjer je imel vsega na pretek. Bukev je bila previsoka, saj se je zbal vrtoglavice. Na pol razklana smreka se mu je zdela prenizka, ker se je ustrašil, da bi ga pohrustala lisica. Brestu se je odpovedal zaradi slabega razgleda, javorja pa si ni niti ogledoval, ker se je že naveličal iskanja. Raje je ponižno oddrobil po poti navzdol. Mračilo se je že, ko je ugledal dimnik na bajtici, kjer se je nekoč skotil.

"Hej, dimnik, ali tvoja ponudba še velja?" ga je vprašal brez dlake na jezičku.

"Jasno, da velja. Saj se vendar pozna od mladih nog. Gnezdo Liščkovih je izpraznjeno, zato si začasno postelji kar v njem, pozneje pa se lahko preseliš vame. Saj itak ne bo nikogar, ki bi še kdaj zakuril ogenj v podrtem kaminu," se je polhove vrnitve razveselil stari dimnik. Polhovemu Polhku tretjemu ni bilo treba dvakrat reči, ker se je nemudoma povzpел po dimniku

Vse poletje se je iz gnezda na dimniku oglašalo igrivo ptičje ščebetanje, petje in žvižganje. Stari dimnik je od samega veselja piskal in vriskal skupaj s ptički. Mlade je varoval, ko sta se stara dva odpravila na lov za žuželkami.

Ilustracija Jernej Myint

navzgor. Preden pa je blaženo zaspal v novem domu, si je skrbno prekril glavicco s svojim košatim repom, se zahvalil prijatelju dimniku in mu voščil lahko noč. Potem sta oba sladko zaspala in grela ju je ista misel: ponovno sta našla drug drugega in trdno sta bila odločena, da bosta skrbno varovala prijateljstvo, ki sta ga začela tkati. Potrudila se bosta, da bo raslo in se plemenitilo, saj sta oba dobro vedela, kako dragoceno je imeti pravega prijatelja, na katerega se lahko vedno zanesesh ...

Ob zadnji piki na koncu stavka si je gospodična končno oddahnila. Cel večer in pol noči je prebila ob pisanju nove zgodbe. Besedilo je varno spravila v mapo, ga za vsak primer še natisnila, potem pa izklopila računalnik. Iz posušene mešanice gorske mete, rmana in črne detelje si je pripravila topel napitek in ga osladila z žličko gozdnega medu. Poleg je prigriznila dva čokoladna piškota in razmišljala, kako naj prebudi trdno spečo Dixie in jo prepriča, da je skrajni čas za nočni sprehod in branje najnovejših pasjih novic, zapisanih po deblih dreves v domačem mestnem parku. ●

Sestop s prelaza
Alaudin
Foto Massimo
Cappuccio

Po malo znanem Tadžikistanu

Fanske gore – skriti dragulj

Fanske gore v severozahodnem predelu Tadžikistana so del večjega Pamirsko-Alajskega pogorja, ki se razteza več sto kilometrov čez Osrednjo Azijo. Ležijo med dolinama rek Zeravšan na severu in Jagnob na jugu, kjer oblikujejo značilen masiv mogočnih vrhov, nekateri med njimi presežejo 5000 metrov. Najvišji je Čimtarga, 5489 m.

Ta gorski sistem, ki je križišče med pogorjema Pamir in Tjanšan, imamo lahko za najzahodnejšo točko velike azijske gorske verige, za zadnje pomembno gorovje, preden začne na zahodu prehajati v nižje planjave Uzbekistana. Zaradi izoliranosti so te gore ohranile svojo izjemnost v širšem geografskem in kulturnem okolju Osrednje Azije. Pravzaprav so skriti dragulj. Kljub bogati in zanimivi zgodovini alpinističnih dosežkov v sovjetskem obdobju so te gore ostale presenetljivo neznane zunaj rusko govorečega sveta. Za mnoge gorniške navdušence v Evropi in drugih predelih sveta so Fanske gore neraziskano območje, dobro varovana skrivnost, znana le redkim pohodnikom, ki so si upali tja.

V času Sovjetske zveze so bile te gore poligon velikih alpinističnih podvigov pionirskih odprav ruskih plezalcev, ki so osvajali najvišje vrhove. Prvi dokumentira-

ni vzponi na glavne vrhove, kot so Čimtarga, 5489 m, v letu 1964, Energija, 5120 m, in Bodona, 5138 m, so se dogajali v šestdesetih in sedemdesetih letih, ko je bil sovjetski alpinizem v polnem razmahu. V tistem času so ga imeli za več kot samo šport; to je bil način telesne in moralne vzgoje sovjetske mladine. Dejansko imena nekaterih vrhov, poimenovanih v tistih letih, odražajo filozofijo časa (npr. Pik Energija, Pik telesne kulture in športa, Pik čestitk, Pik politehnike).

Ni težko razumeti, zakaj te gore še vedno obdajajo legende in zgodbe o alpinističnih junaštvih. Med hojo skozi globoke doline lahko občudujemo mogočne ledeniške vrhove, ki se dvigujejo v nebo, in ogromne navpične skalne stene, idealne za pustolovsko in romantično plezanje. Tisti redki, ki prvič raziskujejo te gore, odkrijejo naravno čudo, ki naredi močan vtis – neokrnjena pokrajina, globoka tišina in divje okolje, ki utripa

v najčistejšem smislu divjine. Pokrajina je mozaik zasneženih gora, kristalno čistih jezer, gorskih travnikov in globokih dolin; idealno za tiste, ki iščejo pristen stik z naravo. Poleti gore razkrijejo svojo prelesto lepoto z alpskim cvetjem v polnem razcvetu in podnebjem, ki je primerno za pohodništvo in plezanje.

Na poteh in strmih gorskih pobočjih lahko človek poleg lokalnih pastirjev sreča zelo redke pohodnike in plezalce, večinoma Tadžike in Ruse. Zdi se, da zlasti slednji skušajo ohraniti zgodovinsko povezavo, ki jih veže na te planine, kjer so včasih igrali osrednjo vlogo. Relativno pomanjkanje mednarodne prepoznavnosti se odraža v nedotaknjemem gorskem okolju, daleč stran od masovnega turizma, ki je (včasih nepopravljivo) predrugačil druge znane trekinske cilje. Te gore obiskovalcem resnično ponujajo pristno in divje doživetje.

Pravi raj za trekking

V Fanskih gorah je širok nabor trekinskih poti, od lahko dosegljivih do večdnevniških prečenj, ki za prečkanje gorskih prelazov, višjih od 4000 metrov, zahtevajo dobro telesno pripravljenost. Tukaj vsak pohod postane intimno doživetje, daleč od množic in potopljen v tišino, ki vam omogoča doživeti gore v njihovi najčistejši obliki. Tistim, ki so navajeni prepolnih stez v Alpah ali Dolomitih, Fanske gore omogočajo popolnoma drugačno izkušnjo. Pogosto lahko hodite dneve, ne da bi srečali druge pohodnike, obdajajo vas samo mogočne gore in tišina.

Regija je raj za trekinske navdušence, toda kljub dobro označeni mreži poti in različnim baznim taborom (zapuščina sovjetske alpinistične organiziranosti) je treba spomniti, da ste nenehno v oddaljenem, izoliranem visokogorskem območju, kjer se vremenske razmere lahko hitro spremenijo, kjer ni telefonskih

povezav in kjer ni gorske reševalne službe. Tukaj je bistvena samozadostnost. Voda je v številnih rekah in jezerih, vendar jo je vedno pametno prečistiti. S seboj morate imeti vso potrebno opremo za bivakiranje, zalogo hrane za vse dni trekinga in pribor za prvo pomoč. To je cilj za izkušene pohodnike in alpiniste. Kakorkoli, za začetnike ali tiste, ki imajo med trekingom raje podporo, je priporočljivo, da se zanesejo na lokalne agencije.

Zajtrk z domačini

*Foto Massimo
Cappuccio*

Iz Sarvode do tabora Artuč čez prelaz Alaudin

V Fanskih gorah je eden najbolj priljubljenih in navdušujočih trekingov iz vasi Sarvoda do tabora Artuč, ki preči impresivni prelaz Alaudin, visok 3780 metrov. Ta izlet ne ponuja zgolj izjemne pokrajine in pristnega doživljanja divje narave, temveč tudi priložnost hoje po zgodovinskih poteh, po katerih so

Kamp pri jezeru

*Bibidžonat
Foto Massimo
Cappuccio*

*Julij, čas marelic
Foto Massimo
Cappuccio*

nekoč hodili sovjetski alpinisti. Hoja, ki traja štiri do pet dni, omogoča nepozabno doživetje sredi najlepših gora in jezer v celotnem območju.

1. dan Od Sarvode do Alaudinskih jezer

Potovanje se začne v vasi Sarvoda in že po začetnih korakih lahko začutite samoto in mir tega predela. Od Sarvode dalje se pot postopno vzpenja skozi doline s planinskimi travniki in brinovimi gozdovi; bolj ko se bližamo Alaudinskim jezerom, veličastnejše postaja okolje. Turkizna jezera na višini okoli 2700 metrov so obdana z mogočnimi gorami, ki so pogosto prva točka, kjer začnejo obiskovalci zares ceniti skrito lepoto Fanskih gora. Taborjenje na obali teh jezer, kjer v vodi odsevajo zvezde, je čarobno doživetje. Mi smo taborili pri jezeru Dučuba, enem od štirih, ki sestavljajo Alaudinska jezera. Etapa je precej

*Pik Mirali, 5170 m
Foto Massimo
Cappuccio*

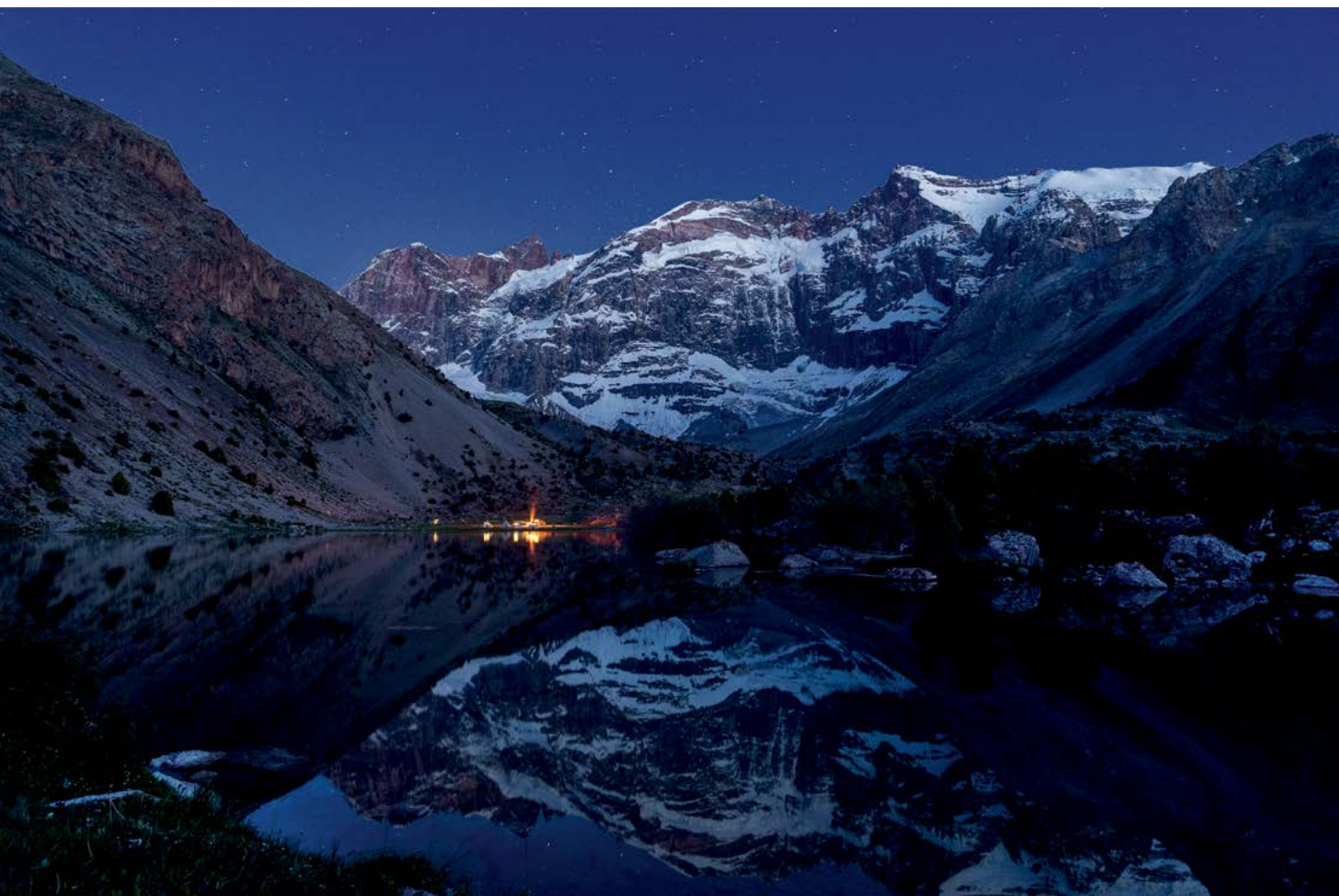
dolga, 30 kilometrov, zato se veliko pohodnikov v vasi odloči za prevoz z džipom – prehodijo le del poti. Če ne morete priti do Alaudinskih jezer pred nočjo, je možno taboriti v starem sovjetskem baznem taboru Vertical Alaudin, ki je oddaljen od jezer manj kot uro hoda.

2. dan Od Alaudinskih jezer do jezera Mutnoe (Blatnega jezera), 3520 m, in nazaj.

To je krožni izlet po dolini Čapdara, namenjen raziskovanju drugih jezer višje v dolini in bližjim pogledom na okoliške vrhove. Približali se boste Čimtargi, 5489 m. V zgornjem delu doline se zeleni travniki umikajo skalnatemu terenu, ne prav daleč stran se dvigajo ledeniki. Tu že prevladuje visokogorsko vzdušje, alpinisti se često utaborijo tukaj, preden se podajo na bližnje vrhove. Za razliko od ostalih kristalno čistih jezer je Mutnoe jezero motno zaradi ledeniškega mulja in usedlin, zato je morda manj slikovito kot očarljivo jezerce Piala, ki ga boste videli spotoma med vračanjem po drugi poti. Ta krožni izlet je odlična priložnost za aklimatizacijo, preden se naslednji dan lotite prelaza.

3. dan Prelaz Alaudin

V tej etapi nadaljujete v dolino Čapdara do vznožja prelaza Alaudin. Tu boste naleteli na majhen pastirski kamp s kočo, v katerem med poletnimi meseci živijo tadžiški pastirji. Nad njim se začne naporen vzpon na 3680 metrov visoko sedlo, ki zahteva vztrajnost in odločnost. Slikovitost okolice je izjemna, dih jemlje-

jo pogledi na okoliške vrhove, tudi na goro Čapdara in Alaudinska jezera, ki med vzpenjanjem postajajo vedno manjša in bolj oddaljena. S prelaza so razgledi enkratni; pred vašimi očmi se razkrivajo prostrane alpske doline, počutite se, kot da bi stali na enem zadnjih nedotaknjenih krajev na Zemlji, daleč od človeškega vpliva. Prelaz je večino leta pod snegom, zato je med prečkanjem potrebna pazljivost. Julij in avgust sta najboljša meseca, ker sneg običajno skopni.

Sestop do Kulikalonskih jezer je dolg, vendar vas med potjo nagradi z osupljivimi razgledi. Ob vznožju mogočne severne stene Pika Mirali boste videli dve jezera Dušaka. Naprej navzdol boste prišli do obale jezera Bibidžonat, enega od najočarljivejših prostorov za taborjenje, bodisi na južnem obrežju bodisi na majhnem polotoku na zahodni obali. Tukaj, v osrčju Fanskih gora, boste našli kraj, v katerem si zaželite, da ga nikoli ne bi zapustili. V jezerskih vodah se čudovito zrcali ogromna severna stena Pika Mirali, ki vas bo vselej prevzela, celo ponoči, ko bodo ledeniki in zvezde odsevali na kovinski površini jezera.

4. dan Od Bibidžonata do vznožja Pika Mirali

Na tako lepem kraju je vredno preživeti vsaj dva dni. Lahko naredite krožni izlet do vznožja Pika Mirali, obiščete dvojce jezer Dušaka in se povzpnete pod severno steno. Nazaj grede lahko raziščete vzhodno obrežje jezera Bibidžonat in na majhnem polotoku pogledate na svoj kamp z druge perspektive. Čista voda vas vabi na popoldansko plavanje – odlično pred večerjo po štirih dneh hoje.

Logistika in potovalni nasveti

Za potovanje v Tadžikistan potrebujete vizo, ki jo brez težav dobite po spletu ali po prihodu na letališče. Glavno mesto Dušanbe je dobro povezano z mednarodnimi leti, ponuja sodobne nastanitve in restavracije. Za dostop do Fanskih gora so na voljo minibusi in kolektivni taksiji iz Dušanbeja do Panjakenta, naprej pa lokalni prevozi do gorskih vasi. Ceste pod gorami so v slabem stanju, zato je priporočljiv najem vozila s pogonom 4x4.

Oprema za bivanje na prostem je v Tadžikistanu redka, zato je najbolje od doma prinesiti vse, kar boste potrebovali. Z zalogo se lahko oskrbite v Dušanbeju ali Panjakentu, v gorskih vaseh pa je oskrba omejena. Celo poleti so lahko visokogorske razmere mrzle, zato je pomembno, da si pripravite primerne stvari. Trekinške agencije v Dušanbeju lahko tistim, ki ne želijo hoditi samostojno, priskrbijo vodnike, nosače in kuharje.

Za podrobnosti se lahko obrnete na trekinško in alpinistično agencijo: LLC Hike Tajikistan – hiketajikistan@gmail.com, +992 93 333 7127 Denis Galimianov, LLC Hike Tajikistan. Agencija za plezalne ali alpinistične odprave: Archa Foundation – www.archataj.com – info@archataj.com; tel +992 909907770, +992 88 695 6565 Daniel Birdwell, gorski vodnik Fundacije Archa

5. dan Od Bibidžonata do tabora Artuč

Do baznega tabora Artuč vodita dve poti. Prva je krajša in lažja, druga daljša in težja, treba se je povzpeti čez prelaz Zjorat, 3150 metrov. Slednja je zelo priporočljiva, če se dobro počutite in je vreme stabilno. Sicer pa lahko krenete po krajši in lažji poti, ki se spusti v dno doline in pripelje v bazni tabor Artuč. V njem po dnevih v divjini naletite na prve sledove civilizacije. V taboru Artuč se lahko dogovorite za prevoz nazaj v Panjakent ali Sarvodo. ●

*Dolina Čapdara
Foto Massimo
Cappuccio*

Mojca Volkar
Trobevšek

Duet znanih slovenskih alpinistov napisal *Navezo*

Pogovor s Tomom Virkom in Iztokom Tomazinom

Med slovenske bralce je konec poletja prišla nova alpinistična knjiga *Naveza*, ki sta jo napisala alpinista, znanstvenika, ljubitelja narave in umetnosti ter dobra prijatelja Iztok Tomazin in Tomo Virk. Njuno pisanje je prineslo svež veter v sodobno slovensko alpinistično literaturo, saj z veliko mero doživljajske in duhovne globine, pa tudi humorja, odstirata pogled na skupne dogodivščine in svoje prijateljstvo, ki je glavno vezivo pripovedi.

Kdo je dal pobudo za knjigo?

Tomo: Tako kot za večino najinih skupnih podvigov seveda Iztok.

Zakaj sta se sploh odločila, da jo napišeta? Je trajalo dolgo, da sta uresničila zamisel o skupni knjigi?

Tomo: Iztok me je res kar dolgo nagovarjal s to idejo, preden me je s svojo pregovorno vztrajnostjo prepričal. Sam namreč v nasprotju z njim (in to se v knjigi tudi vidi) nisem nadarjen ne za leposlovno pisanje ne za razgaljanje "brezdanjih globin svoje duše". Zato mi ideja sprva ni preveč dišala. A ko sva se nazadnje od-

ločila, da bo prav to najin naslednji skupni podvig, je bila knjiga kar hitro napisana.

Iztok: Tako kot je knjiga, ki jo napišem sam, priložnost za samoraziskovanje in izziv, kako mi bo uspelo ubesediti tisto malo, kar sem se odločil, da bom delil s potencialnimi bralci, je bila knjiga *Naveza* lepa, kar dobro izkoriščena priložnost za raziskovanje doživljanja različnih dimenzij najinega prijateljstva in za odkrivanje, kako sva doživljala skupne pustolovščine, kako razmišlja o alpinizmu in še o marsičem. Kar nekaj let je trajalo od ideje do uresničitve, oba sva zelo zaposlena.

Nova knjiga je prinesla svež veter v sodobno slovensko alpinistično literaturo.
Arhiv Iztoka Tomazina

Že dolgo plezata skupaj in že dolgo prijateljujeta. Za vama je veliko skupnih vzponov, ki sta jih doživela precej različno in jih zelo različno tudi opišeta. Sta se že prej dogovorila za izbor dogodkov, ki jih bosta opisala?

Tomo: Natančnega vnaprej izdelanega načrta nisva imela, samo grobo shemo, da bodo hrbtenica dogajanja nekateri (ne vsi, seveda) najini skupni vzponi, poudarek pa bo na prijateljskem odnosu in razmišljanju o tem, kaj nama alpinizem pomeni. Potem pa sva pisala vsak zase, kakor naju je pač obiskoval navdih (in kakor nama je seveda dopuščal čas). Ko se je nabralo malo več, sva drug drugemu poslala, kar sva napisala. Ko sva se približala končnemu obsegu, sva začela počasi oblikovati celoto. Ta naj bi bila sestavljena iz dinamične sopostavitve dveh zornih kotov, a že vnaprej sva predvidela, da ne ves čas po istem vzorcu. Posamezna poglavja sva sestavljala in dokončno oblikovala glede na njihovo vsakokratno vsebinsko ali pa tudi slogovno posebnost, in ko so bile te delne celote poglavij zaozkrožene, sva jih poskusila čim bolj brezšivno zlepiť še v dokončno celoto knjige. S tem je seveda bilo nekaj dela, toda tako kot najin odnos je tudi knjiga v največji meri nastajala spontano in to končno lepljenje in sestavljanje je bilo namenjeno predvsem temu, da bi celota dovolj jasno izražala to spontanost. Za ta namen sva se – s težkim srcem – oba odrekla nekaterim epizodam, tudi daljšim poglavjem, čeprav so lahko bila zelo dobro napisana, a so iz takih ali drugačnih razlogov kazila melodijo celote. Ta – namreč melodija – nama je bila pomembna. Ne nazadnje je bil prvotno zamišljeni naslov *Duet*. Zamisel je bila Iztokova in njegovi odlomki so polni domiselnih glasbenih metafor.

Knjiga vnaša svežino v slovensko alpinistično literaturo. Pisanje seže preko običajnih opisov smeri in odprav, ni še en potopis ali poročilo s ture. Vajino dojemanje alpinizma kot iskanje presežnega sicer ni novo, način, kako sta se lotila pisanja, pa je. Kako bi žanrsko opredelili *Navezo*, Tomo?

Tomo: Tako kot ena lastovka še ne naredi pomladi, tudi ena knjiga po mojem še ne oblikuje žanra. (*Naveza* mogoče celo niti ni edina taka knjiga pri nas; ne sicer čisto enako zasnovana, pa vendar po svoje podobna je nedavno objavljena, zelo spretno napisana knjiga zakoncev Štremfelj.) Literarni znanstveniki pogosto predalčkamo, čeprav ni nujno, da tudi radi, avtorji pa po moji izkušnji največkrat ne želijo biti popredalčkani. No, in tukaj nastopam kot soavtor, tako da ... Če vseeno za hipec preskočim iz položaja avtorja: nekatere alpinistične knjige so žanrsko morda razmeroma monološke, posebno tiste, ki so literarno ali miselno ambicioznejše, pa v sebi prepletajo momente različnih žanrov. Mislim, da to velja tudi za *Navezo*.

Ali imata v slovenskem alpinističnem leposlovju kakšnega vzornika?

Iztok: Predvsem v zgodnjem obdobju mojega gorniškega pisanja mi je bil do neke mere vzornik Kugy,

predvsem s svojo poetičnostjo in odnosom do gora. Seveda sem prebral večino slovenskih gorniških knjig in nekateri pisci so me navdušili s posameznimi teksti oziroma deli tekstov, še večkrat pa sem bil razočaran, ker sem vsaj približno vedel, za kako velike dosežke in verjetno tudi mogočna doživetja je šlo, pa jim tega ni uspelo dobro ubesediti.

Tomo: Alpinistične knjige, še posebno slovenske, sem od nekdaj navdušeno bral (in kar nekaj o njih tudi pisal). Posebej so mi bile všeč tiste, ki so popis težjih alpinističnih podvigov združevale s poglobljeno refleksijo in avtorefleksijo lastnega početja, pa seveda tiste, ki so kazale tudi velik pripovedni, včasih kar umetniški talent. Te so najboljše podajale tisto posebno ljubezen, ki sem jo tudi sam čutil – in jo vsaj malo še vedno čutim – do gora. A na alpiniste, pisce teh knjig, sem vedno gledal kot na zame nedosegljive mojstre, nikoli pa kot na zglede, ki bi jih rad posnemal. Sam pisanja gorniške knjige tudi nikoli nisem načrtoval; da mi je glede tega "spodletelo", je kriv edino Iztok s svojo močno prepričevalno energijo. Seveda pa se vse prebrano in globoko doživeto vtisne v našo duševnost, v globine nezavednega, tako da je nazadnje težko presoditi, ali pri pisanju knjige ni bil vendarle vsaj inkognito navzoč tudi kak vzornik.

Tomo in Iztok po preplezani prvenstveni smeri v desnem, najstrmejšem delu stene Mt. Assiniboine
Arhiv Iztoka Tomazina

Zakaj se vama zdi pomembno, da ljudje pišemo o svojih dogodivščinah in jih tako delimo z drugimi?

Iztok: Vsekakor ne primarno zato, da promoviramo sebe in hranimo svoj ego, kar je dandanes žal vse bolj prevladujoč pojav. Zame je pisanje leposlovne knjige ali članka predvsem vznemirljivo raziskovanje – sebe, sveta, v katerem bivam in delujem, svojih odnosov do česar koli, kar je povezano z vsebino pisanja in je tudi dražja radovednost in negotovost, kako mi bo to uspelo ubesediti. Dejstvo, da bodo moja ubesedenja razmišljanja, doživljanja, čutenja in pogledi neke objavljeni, je dodatni izziv in motivacija. Brez tega bi se vse dogajalo le v meni, brez besed, brez vsaj posrednega dialoga z drugimi, v tem primeru bralci. Knjiga *Naveza* pa je tudi dialog, čeprav večinoma ne neposreden, med menoj in Tomom – v njej sem izvedel tudi marsikaj novega o njem, njegovih doživljanjih, občutkih, razmišljanjih ... in se je ponovno potrdilo nekaj vzrokov, da sva se našla in razvila prijateljstvo.

Naveza tudi na morju
Arhiv Iztoka
Tomazina

Tomo: Na to vprašanje bi pred desetletji verjetno odgovarjal drugače kot danes. Sodobna popkulturalna moda ekshibicionističnega razkazovanja svojega življenja, doživljanja in dogodivščin, ki recimo preplavlja družbena omrežja in splet nasploh, na mojo žalost pa nekritično vdira tudi v leposlovje, mi niti malo ni blizu, prej čutim odpor do nje. Nekdo ob tabli "Prepovedano!" prepleza zaščitno ograjo na zaprtem mostu čez Sočo (zaprtem zato, ker ni stabilen in je nevaren), naredi *selfie* in to deli s sledilci po vsem svetu – no, tak podvig in želja po deljenju dogodivščin z drugimi me ravno ne pritegneta. Nasprotno, jezita me, ker v bistvu parazitirata na asketski strukturi, kakršno bi lahko izluščili tudi iz dobre alpinistične pripovedi: drzno dejanje z možnostjo usodnih posledic, dokumentiranje te "dogodivščine" in "deljenje" z drugimi. Pa vendar gre v obeh primerih za nekaj skrajno različnega. Teh razlik v tem kratkem pogovoru ne morem podrobneje razčlenjevati, verjamem pa, da so marsikateremu bralcu *Planinskega vestnika* tudi brez tega jasne. Mogoče lahko glede tega – v navezavi na vaše vprašanje – čisto na kratko rečem samo tole:

ravnanje spletnega ekshibicionista napeljuje zgolj na ponavljanje ali vsaj občudovanje neodgovornih dejanj brez kakega žlahtnejšega namena. Branje alpinistične literature pa na drugi strani – vsaj mene – navdušuje nad naravo, človekovim stapljanjem z njo, v meni vzbuja etične premisleke, včasih tudi metafizične, vabi me k samoraziskovanju in dejavnemu preseganju omejitev, predvsem mojih lastnih, pa ne zaradi razkazovanja, ampak zato, da bi morda lahko postal boljši človek.

Kako ocenjujeta trenutno stanje gorniškega in alpinističnega leposlovja v slovenskem prostoru?

Iztok: Še vedno je v kar v dobri kondiciji.

Tomo: Še vedno se pišejo zanimive in dobre alpinistične knjige.

Včasih je bil *Planinski vestnik* obvezno čtivo vsakega ljubitelja hribov. Ali ga še prebirata?

Tomo: Jaz zaradi kroničnega pomanjkanja časa manj, kot bi si želel (še zlasti v primerjavi z najstniškimi leti, ko sem tudi za nazaj prebral vse letnike, ki sem jih dobil v roke), a v stiku vseeno ostajam.

Iztok: Menim, da ima glede na veliko število planincev in drugih Slovencev, ki pogosto zahajajo v gore, *Planinski vestnik* bistveno premalo bralcev oziroma naročnikov, še posebej zato, ker gre za tako vsebinsko kot oblikovno kakovostno revijo. Že skoraj 50 let se z veseljem pričakovanjem lotim vsake številke čim prej po izidu. Z veseljem se lotim branja, preberem pa povprečno neke od pol do tri četrtine vsebine. Izpustim redke teme, ki me ne zanimajo, in redke slabo napisane tekste. Še vedno je največji del mojega branja strokovna medicinska literatura.

Poznata se že dolgo, od časov služenja vojaškega roka v JLA. Kaj vaju je povežalo, glede na to, da sta človeka zelo različnih značajev? Ali sta si pravzaprav bolj podobna, kot je to videti na prvi pogled?

Tomo: Že navzven je med elegantno vitkim Iztokom in bolj zajetnim mano več kot opazna razlika. Ta seveda ni edina. Ampak razlike ne razdvajajo nujno, lahko tudi povezujejo. Kakorkoli že, verjamem, da naju mora vendarle povezovati tudi nekakšna globlja sorodnost, drugače ob dejstvu, da se precej redko vidiva, drug drugemu verjetno ne bi bila tako zelo domača in blizu. Nobene pametne zamisli nimam, kakšno ime bi lahko prilepil tej podobnosti. Verjetno gre tudi za sorodno kombinacijo življenjskega realizma in (idealistično?) težnjo po preseganju. Ampak to je le en vidik najinega odnosa, čeprav morda med pomembnejšimi.

Za bralca zabavne in na trenutke humorne so razlike med vama. Iztok v vlogi zgovornega in nikoli potešenega avanturista, ki ljubi nevihte in ostale nevarne okoliščine, Tomo v vlogi redkobesednega občasnega nergača, duhovitega sogovornika. Sta v knjigi pretiravala, ali je tudi v resnici tako?

Tomo: Pri opisih tega nisva pretiravala, sploh ne. Vprašanje je le, kako resna in zaresna so bila najina

tovrstna "prerekanja". Bolj ko sva si postajala domača, bolj se je med nama začel oblikovati nek vedenjski obrazec, ritual, ki sva ga večkrat stopnjevala do nekakšnega napol humornega igranja vloge, ki nama je obema ustrezala. Čeprav se o tem nisva pogovarjala, sva oba vedela, da gre večinoma bolj za nekakšno igro – oziroma, ker je bilo to vedno povezano s plezanjem, najino ljubeznijo: za predigro.

Iztok: Nisva pretiravala, o tem delu najine dinamike bi se dalo napisati še marsikaj. Vsebinsko pa je Tomo lepo razložil.

Kaj najbolj cenita pri drugem?

Tomo: To vprašanje me spravlja v zadrego. Karkoli bi zdajle tako na zunanjo pobudo napisal o Iztoku, bi se mi zdelo trivialno, plehko, prozorno, ponarejeno, ceneno. Zdajle se mi nobena beseda ne zdi tista prava. Še bolj bi me spravilo v zadrego to, kar bi prebral o sebi.

Iztok: Popolnoma se strinjam. In na tem mestu nimam kaj dodati, seveda pa bi bilo marsikaj za dodati.

Za vaju alpinizem (in tudi druga doživetja v naravi) in umetnost predstavljajo duhovno iskanje, neko hrepenenje po občutjih presežnosti. To je tudi srž te pripovedi. Do kakšnih spoznanj sta prišla? Kaj sta se naučila o življenju?

Iztok: Nekaj o tem sem ubesedil v knjigi *Naveza* in drugih svojih knjigah. Kaj od tega bova mogoče še kdaj opisala, večina pa bo ostala tam, kjer so ta občutja nastala.

Ali po vseh izkušnjah in avanturah ter spoznanjih, tako znanstvenih kot alpinističnih in pomorskih, kaj bolje razumeta življenje in smisel našega obstoja?

Iztok: Posamezne, pretežno zunanje vidike življenja mogoče nekoliko, celote pa nikakor, saj je tako kot smisel obstoja izven sfere razumevanja. Razum ima svoje meje, temeljne dimenzije življenja, vključno s smislom, so mu nedostopne. Tja vodijo druge poti, kjer je razum bolj ovira kot pomoč.

Tomo: Leta in izkušnje seveda pogosto pomenijo ne le večjo vednost, temveč tudi nekakšno modrost, ni dvoma. Toda ta modrost včasih s sabo prinese spoznanje, da so jasni odgovori na vprašanja – če uporabim duhovito formulacijo Douglasa Adamsa – "o življenju, veselju in sploh vsem", do katerih si se morda dokopal že v mladosti, vendarle nekoliko prekratke sape oziroma prenagljeni in da smisel življenja postaja celo vedno večja uganka. Če se še enkrat vrnem k Adamsu: tisti, ki zelo dobro in natančno poznajo odgovor, so morda, ne da bi to opazili, že pozabili na vprašanje ...

Če bi morala izpostaviti eno skupno doživetje, katero bi bilo?

Iztok: Taka umetna selekcija ne gre skupaj s celostnim doživljanjem najine skupne gorniško-prijateljske poti. Če pa se vseeno potrudim odgovoriti na

vprašanje, bi poleg smučanja z Viševnika dodal vsaj še nevihto na Tulovih gredah.

Tomo: Precej težka, nemogoča naloga, izbrati eno samo. Če že, potem mogoče nočno smučanje z Viševnika.

Kako se je spremenilo vajino doživljanje gora v starejših letih (če se je)?

Tomo: Moje doživljanje gora je predvsem zaradi obrab in trajnih poškodb pač mnogo bolj pasivno kot včasih, bolj kot naprej usmerjeno hrepenenje me z njimi povezuje nekakšna nostalgija. Še vedno pa, kadar sem v njihovem objemu, v meni sprožajo močna doživetja in postanem, kot mi sporočajo tisti, ki so ob meni, čisto drug človek.

Iztok: Nič bistvenega se ni spremenilo, svetišče ostaja enako privlačno, skrivnostno in izpolnjujoče. Na fizični ravni pa se gore seveda počasi višajo, oprimki in stopi manjšajo in to skupaj z zdravjem postaja nov izziv, ne toliko v smislu obvladovanja, ampak sprejemanja.

»Najino prijateljstvo ostaja v stanju nenehnega povabila,« ste zapisali, Tomo. Kam sta se povabila na naslednjo pustolovščino?

Tomo: Še vedno načrtujeva – in tu pa tam tudi izpeljeva – kako skupno plezanje (verjetno največji tak letošnji podvig je bil *Winnetou* v Tulovih gredah), jadranje, mogoče tudi kakšen knjižni projekt. Seveda pa "odprto povabilo" velja tudi – in celo predvsem – za najin prijateljski odnos. Še sebe nikoli ne spoznamo do konca, kaj šele koga drugega, tako da je tudi glede tega še veliko odprtega prostora.

Iztok: Več povabil stalno kroži v najinem prostoru. Gore, plezanje, jadranje, pisanje, predavanja ali preprosta srečanja ... Kaj se bo, če se bo uresničilo, ni toliko pomembno, kot je širši kontekst najinega prijateljstva. ●

Na vrhu Rjavine po preplezani prvenstveni smeri Pasat Arhiv Iztoka Tomazina

Žarko Rovšček

Podrediti telo svojemu duhu in volji

Mislec, alpinist in pisec dr. Klement Jug

Pred stotimi leti je omahnil v smrt med plezanjem v zahodnem delu Triglavske severne stene filozof, alpinist in planinski pisec dr. Klement Jug.

Klement Jug
Vir dLib

Rodil se je 19. novembra 1898 v Solkanu očetu Antonu, mizarju in kasnejšemu trgovcu, ter materi Karlini Poberaj. Po osnovni šoli je obiskoval gimnazijo v Gorici (1910–1915) in Ljubljani (1915–1919). Že kot dijak je sodeloval z ljudskim gibanjem za slovenske pravice, širil dijaški mladinski list *Preporod* in pisal za *Dijaški almanah*. Kot pristaš radikalnega slovenskega gibanja je z mladostnim žarom podpiral združenje in osvoboditev jugoslovanskih narodov. Neupogljiv in vztrajen značaj s strogimi moralnimi načeli – ne oziraje se na duševno in telesno trpljenje – si je utrjeval že med služenjem avstroogrške vojske na Južnem Tirolskem (1917–1918), ki ga je zaključil v oficirski šoli v Admontu. Takrat je kot vojak na fronti okusil vojaško disciplino in bližino smrti. Moral je prenesti tudi vsakršno preziranje, ki so ga bili deležni slovanski vojaki pod avstroogrskim poveljstvom. Živo se je zanimal za narodovo usodo po vojni ter se navduševal nad knjižnimi deli Cankarja in ruskih kla-

sikov. Leta 1919 se je vpisal na študij filozofije in naravoslovja na ljubljanski univerzi, kjer se je prvič srečal z Zorkom Jelinčičem in Vladimirjem Bartolom. Prijateljsko so se povezali in pomembno vplivali drug na drugega, družilo pa jih je tudi planinstvo in skupno plezanje. Jug je deloval tudi v študentskih organizacijah in predaval. Čeprav je bil sprva še zagret za delo za narod, se je pozneje razočaran nad trenutnimi političnimi razmerami usmeril v znanstveno delo. Kljub temu ni povsem prekinil z vzgojnim delovanjem, ki so ga tisti, ki so mu bili najbližje, označili kot 'etično reformatorstvo'.

Na Goriškem je imel v letih 1922–1923 še več poljudnoznanstvenih predavanj, a ga je razočaral odziv na njegove poskuse prevzgoje ljudi, še posebej med učiteljstvom, ki mu je skušal vdahniti uporniško in zavedno držo proti italijanskemu raznarodovanju. Skušal je obuditi tudi goriško Akademsko ferialno društvo Adria. Sprva goreč študent takratnega vodilnega filozofa in profesorja na ljubljanski univerzi Franceta Vebra je postajal vse bolj zadržan do njegove formalistične filozofske usmerjenosti in znanstvene discipline. Pri njem je leta 1923 promoviral za doktorja filozofije z disertacijo *O nagonških doživljajih 1. del. O vzročnosti duševnosti*.

Profesor, sicer učenec avstrijskega filozofa Meinonga, je Jugovo filozofsko usmeritev označil za novo filozofsko metodo, stanovski tovariš Jelinčič pa kot 'analitično induktivno psihologijo'. Jug, ki se je omejil do Vebrovega formalističnega sistema, je bil prepričan, da življenja ni možno določati s sistemom pravil. V letih 1923/1924 se je izpopolnjeval pri psihologu prof. Benussiju v Padovi. Njegova razprava o etiki v štirih knjigah naj bi bila podlaga za docenturo na področju filozofije na ljubljanski univerzi. Danes bi ob nedokončnem poznavanju logike njegovega nadaljnega miselnega razvoja težko sklepali, kakšne poti bi ubiral v naslednjih letih, za katera ga je prikrajšala bridka življenjska usoda.

Iskanje absolutne resnice in narodni ponos

Ob življenjski prelomnici, ko ga je leta 1920 študentski tovariš Zorko Jelinčič povabil na prvo planinsko

turo na Triglav, se je kmalu prepričal, da je gornišтво, takrat imenovano turistika, najboljša šola za vzgojo volje. Jelinčič je pozneje menil, da zlepa ne najdemo človeka, pri katerem bi bilo vse njegovo duševno življenje in vse prizadevanje tako tesno povezano s planinstvom kot pri Jugu. Gornišтво in alpinizem kot njegovo najbolj izpostavljeno obliko je sprejemal kot "prezir vsake lagodnosti in iskanje skrajnih naporov, neprijetnosti in skoraj mrtvičenje čutne narave" ter se s tem poistovetil. Do skrajnosti je začel disciplinirati svojo duhovno dejavnost za čim večje študijske uspehe ter se odrekat vsakemu razvedrilu, zabavi in celo umetnostnim užitkom.

V naslednjih letih je obiskoval gore z Zorkom Jelinčičem in s študentom tehnike Francetom Štrukljem. Kmalu so jih zamikale zimske ture in plezanje. Gotovo je s svojim neupogljivim značajem vplival tudi nanju, ki sta bila pozneje leta 1924 med najbolj vplivnimi člani ilegalnega Planinskega kluba Krpelj.¹ Leta 1922 je s svojim prvim načrtnim plezanjem prvenstvenih smeri postavil ideološke temelje Turistovskega kluba Skala in duhovno usmeril slovenski alpinizem naslednjih desetletij. Napredoval je v težavnosti vzponov in kot prvi med skalaši začel uporabljati preproste kline lastne izdelave. Po prvem plezanju v Mojstrovki leta 1922 je v dveh letih opravil 54 vzponov v Julijcih in Kamniško-Savinjskih Alpah v skupnem trajanju skoraj sto dni, veliko najtežjih kar sam.² Čeprav je označil samotno plezanje kot nepredvidnost in častil gorniško tovarištvo in solidarnost, se je večkrat podal v stene sam, nemalokrat tudi zato, ker mu je v nizu zaporednih tur zmanjkalo soplezalcev.

Klement Jug si je prizadeval našim goram vdihniti slovenski značaj: "Sramota je, da so vse že pred nami preplezali tujci. Mi se moramo dvigniti nadnje. Človek zmore veliko, če hoče. In mi moramo hoteti, če naj postanejo vse naše planine v vsakem oziru naše." Ko je leta 1923 priplezal na Dovški križ in v skrinjici opazil 17 let stare podpise Čehov in Nemcev, je zapisal: "Skrajni čas je, da si naše vrhove osvoji naš pogum." Skrbelo ga je, kako so Primorci v času italijanske zasedbe s težavo ohranjali voljo do ustvarjalnega življenja ter kako so se ob omejevalnih ukrepih oblasti in prepričevanju o manjvrednosti počutili kot tujec na lastni zemlji. Vprašanje, koliko in kako je Jug s svojo močno in svobodoljubno osebnostjo ter motivacijsko močjo posredno in neposredno vplival na svoje vrstnike, med njimi tudi na poznejše vidne predstavnike primorskega narodnega odpora, je bilo že v preteklosti predmet različnih razprav. Dejstvo je, da primorski človek še vedno nosi v sebi to svinčeno obdobje z drugače naglašenim zgodovinskim spominom.

Dr. Jos. Tomišek
Pragi.
Maribor 7. 9. 1924.

Prijel sem Vašo spominsko pismo iz Jugu. Ker je tako v mojem načrtu, da bo prihod. Slovaca posvečena Triglavu in arhivu, mi je Vaše pismo, ki govori o lastnega opazovanja dnevnemu analizo iz Jugu, prav dobro prišlo; pri čem torej tudi na vrsto, v celoti, ako se ne bo križal s Slovaki, ki so mi pri skaleh obljubili. Vaša ideja o spominu arhivu posredujem; razume se sama od sebe, oglatiti in izvesti jo bo moral nekdo skaleh; kajpa pa v današnji in gnetno podpora S. P. D. Potem torej car Triglav. Hvala mi, prosim, pismo; priča bo na vrsto; bi bilo to mogoče.

Kot potravnsko popajniko vam spominam, da jaz nisem predsednik S. P. D. (to je moj brat Jan, Slovaki v Judovini).

Jugovo izredno uspešno poletno plezalsko sezono je prekinila smrtna nesreča 11. avgusta 1924 med prvenstvenim, njegovim najtežjim vzponom čez takrat še deviški zahodni del Triglavske severne stene. Omahnil je zvest svojim idealom in iskanju absolutne resnice ali kot je ob obletnici pomenljivo pripomnil Igor Škamperle: "Ni delal samomora, abstraktni ideali pa so ga privedli v skale, kjer se pokaže, da človek ne more preseči teže lastnega telesa."³ Nedokončano smer, danes Jugov steber, sta leta 1928 preplezala Jesihova in Gostiša.

Dogodek je pretresel takratno slovensko predvsem planinsko javnost. V Planinskem vestniku (1924/X–XI) je več najožjih prijateljev osvetlilo njegov lik.

Dopisnica – sporočilo urednika Planinskega vestnika dr. Josipa Tomiška Zorku Jelinčiču o objavi članka Neiztrohnjeno srce Arhiv Dušana Jelinčiča

¹ O njihovem tovarištvu priča tudi skopo ohranjena, a zgovorna korespondenca.

² Planinski vestnik je v letih 1924–1925 objavil enajst njegovih prispevkov pod naslovom Plezalne ture v Vzhodnih Julijskih in Kamniških Alpah, posthumno (1926) pa Plezalne zapisnike v treh nadaljevanjih iz njegovega dnevnika.

³ Škamperle, I.: Sto let po padcu Klementa Juga. Primorski dnevnik, 13. 8. 2024, str. 31.

Del Jugove opreme
iz nahrbtnika po
nesreči
Zapuščina brata
Tončeta Juga

Zorko Jelinčič je o njem zapisal, da se je s svojimi pronicljivimi načrti zajedal v bodočnost. Sprejemal je le realne delovne načrte, ki so bili vendarle velikopotezni in jim je s svojim energičnim delom vedno dajal vsebino. "Že ti zasnutki so kazali moža, močnega umskega delavca, jeklen značaj, povsem dorastel

Jugov nagrobnik na Dovjem
Foto Janez Dovžan

novim nalogam, ki mu jih je nalagala njegova ožja – nesvobodna, in širša domovina."

Na področju alpinizma je gotovo, da je Jug svoj prispevek k vrhunskemu tehničnemu obvladovanju plezanja, ki za njegov čas ni bil zanemarljiv, nadgradil predvsem z miselnim in etičnim vidikom. Kot asket je od sebe zahteval vedno več. O alpinizmu, ki mu je predstavljal preizkusni laboratorij za dokončno življenjsko držo, je menil, da "kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majhen, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade!" in dalje, da "brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine."

Uganka in mit

Tragična smrt je spodbudila številne razprave o njenih morebitnih vzrokih, ki so jih iskali v nesrečni ljubezni, Jugovem neupogljivem značaju in filozofski usmeritvi. Še vedno je predmet ugibanj, skrivnost. Izdaja zbornika *Dr. Klement Jug* (Dijaško društvo Adrija, Gorica 1926 – največ gradiva je prispeval Zorko Jelinčič, sodelovali so prof. dr. Veber, dr. Alma Sodnikova in dr. Vladimir Bartol) ni minila brez polemike. Josip Vidmar (*Kritika* 1926/27) in Rajko Ložar (*Dom in svet*, 1927–55) sta v recenzijah očitala avtorjem pretirano čaščenje pokojnega. Prerana smrt je pustila mnoga odprta vprašanja o tem, kakšno vlogo bi Jug odigral v slovenski filozofski misli in razvoju alpinizma. Polemiko (Kermavner, *Planinski Vestnik* 1972/02, str. 60) je sprožil tudi Marušičev članek (*Planinski Vestnik* 1971/7, str. 304), ki je nakazal duhovno osnovo ter povezavo med Jugom in primorskim antifašizmom. Dijaško društvo Adrija je ob prvi obletnici Jugove smrti pripravilo ilegalni večdnevni "Jugov tečaj" v vasi Krn z obravnavo idejnopoličnih in literarnih tem. Tečajniki so se potem skrivaj odpravili čez rapalsko mejo v Vrta, kjer so v Aljaževem domu v "Jugovem kotičku" odkrili njegov slikarski portret (avtor Božidar Jakac) in obiskali njegov grob na Dovjem.

Večina Jugove filozofske zapuščine, tudi njegova doktorska disertacija, je verjetno izgubljena. Omahnil je prezgodaj, da bi lahko sodili o nadaljevanju njegovega miselnega razvoja. Tudi leta 1998 organiziran pogovor v njegovem rodnem kraju z udeležbo nekaterih njegovih poznavalcev ni odgovoril na vsa odprta vprašanja. Ob letošnjem jubileju je na spominskem večeru (21. 6. 2024) obudil spomin na Klementa Juga tudi Slovenski planinski muzej. Številne literarne upodobitve, znanstvene razprave⁴ in različna diplomatska dela, ki jih je sprožila Jugova osebnost, dajejo njegovemu nemirnemu duhu značaj nesmrtnosti. Zaradi svojega značaja in velike zrelosti za svoja leta, ki so jo spremljali močna volja, odločnost in pogum, je močno vplival na svoje vrstnike. Nanje

⁴ Med novejšimi deli je treba omeniti obsežno spominsko študijo Toma Virka: *Vebrov učenec* (Literatura 2014), v kateri avtor podrobno analizira Jugovo življenje in delo.

je naredil globok vtis s svojimi visokimi merili človekovega dostojanstva, ki so segala preko naslednjih generacij v današnji čas. Čeprav se zdi, da se njegova tragična, prezgodaj zaključena življenjska usoda danes pojavlja kot oddaljen spomin in nedokončano sporočilo, lahko sklenemo, da nam je zapustil pomembne napotke tako v alpinizmu kot v življenju nasploh. ●

Zabavljiva razglednica v verzih Zorku Jelinčiču, ki se zaradi študijske vneme ni udeležil skupne ture. Arhiv Dušana Jelinčiča

Jugova razglednica Zorku Jelinčiču med njegovim študijem v Padovi
Arhiv Dušana Jelinčiča

SEJEM ALPE-ADRIA

35. sejem turizma

29. 1.–1. 2. 2025

Odkrivam
navdihujoča
doživetja

Gospodarsko razstavišče

Vzporedni sejem:

GASTexpo – hibridni HO.RE.CA. sejem

Žarko Rovšček

Večni krog

Ob stoletnici ilegalnega Planinskega kluba Krpelj

Zgodovinski dogodki nam vsakodnevno postrežejo s številnimi nauki za sedanjost in prihodnost. Ali se zavedamo pomembnosti sporočil iz preteklosti?

Člani ilegalnega PK Krpelj na Širokem (Most na Soči) leta 1923
Foto J. Vidmar, arhiv PD Tolmin

Leta 1924 so vsakdanje življenje na Primorskem stiskali vse tesnejši okovi fašizma. Planinstvo, ki naj bi po mnenju nekaterih popolnoma ugasnilo že ob koncu prve svetovne vojne, je v teh usodnih časih spodbujalo strastno rodoljubje, ki ga niso pokorili niti najbolj zatiralni ukrepi oblasti. Nekatera slovenska društva so podaljševala svoj zakoniti obstoj tudi pod italijanskimi imeni. Pozneje, ko so jih dokončno ukinili, pa so planinski navdušenci po številnih primorskih krajih delovali v različnih, več ali manj naključnih skupinah. Gore kot svetišča neokrnjene narave so postale skrivno zatočišče, kraj sproščanja zatrte ljubezni do slovenske pesmi in besede.

Ko je Soški podružnici SPD pod raznarodovalnimi pritiski že jemalo sapo, se je pojavil njen sopotnik Krpelj, ki naj bi združeval zavedne primorske ro-

doljube in navdušene planince, drzne raziskovalce podzemnega sveta in neustrašne prenašalce slovenske literature preko meje.¹ V teh mračnih časih se je planinski žar prepletal z odporom proti režimu. 16. marca 1924 so Jože Bevk, Evgen Božič in Zorko Jelinčič po zimskem vzponu na vrh Porezna položili formalne temelje že delujočemu planinskemu klubu, ki ga je Jelinčič označil kot "nebogljeno dete, porojeno po fašistični obsodbi primorskih Slovencev in Hrvatov na kulturno smrt."²

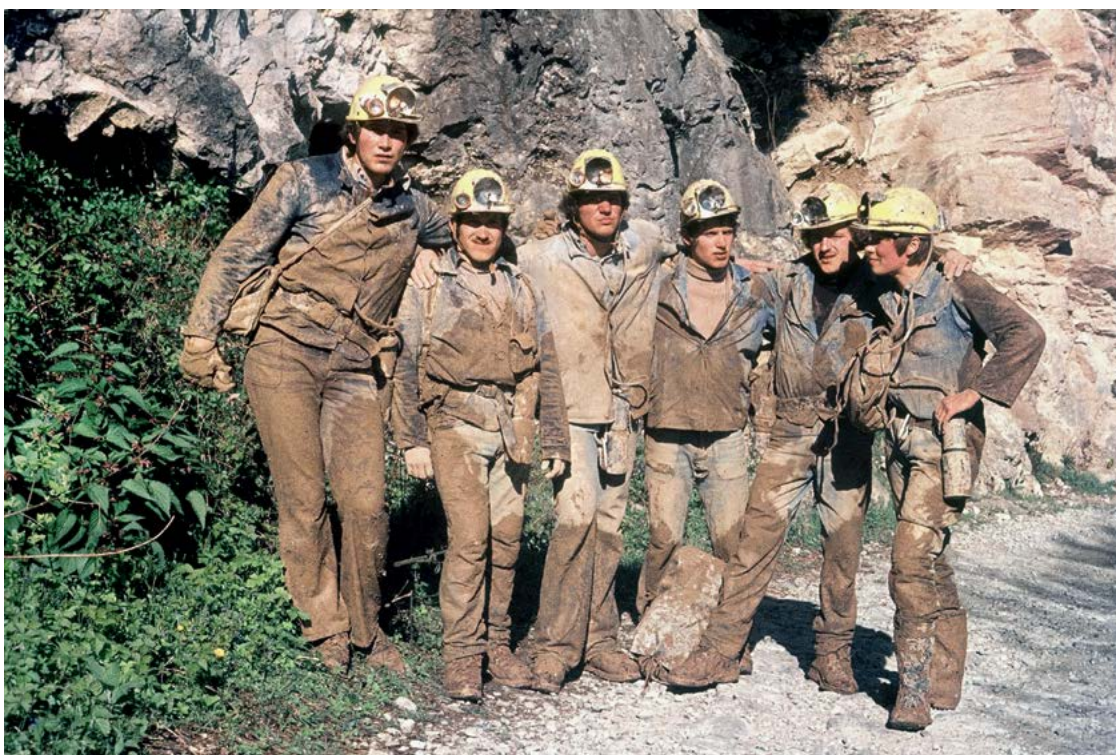
Takratne razmere so članom brez velikih utvar za prihodnost narekovala nelegalno delo. Prva in glavna aktivnost kluba so bile letne in zimske planinske ture po soških in drugih gorah, z namenom širjenja planinstva med ljudmi. Člani so jih večinoma beležili na t. i. turnih zapisnikih (polah). Štrukelj omenja sedemnajst tur, Božič sedem s točnimi datumi in imeni udeležencev, Jelinčič pa jih podrobneje predstavi šest.³ Razumljivo je, da je iz tega časa ohranjenih malo dokumentov. V matični domovini pa je Zorko Jelinčič v *Planinskem vestniku* vendarle objavil tri članke, povezane s Krpljevo dejavnostjo.⁴ Obisk Zahodnih Julijcev (23.–24. 7. 1928) je bil zanj usoden, saj si je pri zdrsu na snežišču pod Škrbino Zadnje Špranje, ob poskusu reševanja tovarišice, nalomil hrbtenico. Reševalno akcijo italijanskih vojakov je iz Zajzere sprožil sam Kugy. Po daljšem okrevanju in strogem nadzoru oblasti, so Jelinčiča kot prosvetnega organizatorja in voditelja TIGR-a leta 1930 aretirali in obsodili na dvajset let ječe s kasnejšo konfinacijo. Aretacije so precej oskubile članstvo, krpljevci so ostali tudi brez svojega duhovnega vodje. Kljub temu so vse do začetka 2. svetovne vojne v manjših skupinah še obiskovali gore na širšem območju Julijcev in pogosto ponoči ilegalno prestopali rapalsko mejo. Njihovo dejavnost obujajo le še redke fotografske podobe Janeza Vidmarja ali slučajne slike iz zasebnih zbirk ter zapisi Zorka Jelinčiča, Franca Štruklja in Evgena Božiča.

¹ Štrukelj, F.: PK Krpelj. Neobjavljeni spominski rokopisi (kopijo hrani avtor).

² Jelinčič, Z.: Planinski klub Krpelj. *Naše jame* 1960, str.13.

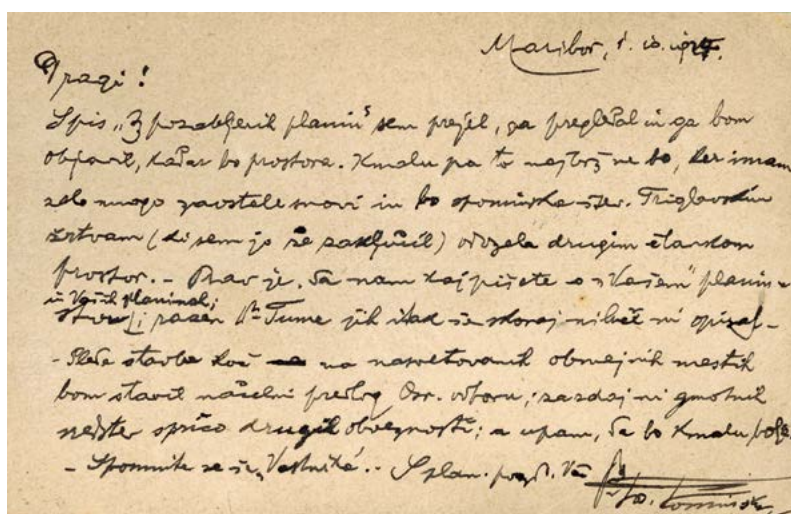
³ Rovšček, Ž.: Planinski klub Krpelj, v: *Stoletje planinstva na Tolminskem*. PD Tolmin 1996, str. 26.

⁴ Krpelj (Zorko J.): Iz pozabljenih planin. *PV* 1926/1, str. 12; P. K. Krpelj: Na Krn pozimi, *PV* 1926/10, str. 224; Za Božič na Kanin, *PV* 1927/2, str. 34.

Novodobni jamarji prva leta po ustanovitvi
Jamarske sekcije PD Tolmin (1977) pred
Zadlaško (Dantejevo) jamo
Foto Z. Lesjak, arhiv PD Tolmin

Na Primorskem je nekaj primerov društev, v katerih sta si podajala roke planinstvo in jamarstvo. To sožitje se prenaša tudi v današnji čas. Krpljevci so se nenadejano kmalu po ustanovitvi kluba (16. marec 1924) odzvali na raziskave podzemnega naravnega bogastva italijanskih jamarjev v Posočju. S primitivno, največkrat kar planinsko opravo, so se podali najprej v jamo Smoganico pri Drobočniku (Most na Soči), kjer so v 11 akcijah izkopal okostje jamskega medveda. Z veliko mero nacionalnega ponosa so nadaljevali raziskave v Pološki (1924, 1927) in Zadlaški (Dantejevi) jami v neposredni bližini Tolminskih korit. Večkrat so obiskali Jame v Žlebih pri Slapu ob Idrijci (Krasnica, Zidanca, Zevka, Polženca). V Babji jami pri Mostu na Soči so proučevali možnost preskrbe s pitno vodo (7 x). Iskali so tudi povezavo med dvema vhodoma v podzemlje Senice – iz Baške grape in iz Modreja (Pod ključem).⁵ Jamarske raziskave Krplja so se iz bližnje okolice počasi razširile na celotno območje gornjega Posočja. Podpis kluba najdemo celo v Landarski jami (danes onstran državne meje z Italijo). Zavedali so se vrednosti odkritega naravnega bogastva, a si sprva niso bili enotni, kako naj bi svoje dosežke primerno objavili v vse bolj redkem slovenskem tisku. Na svojem zboru 16. oktobra 1924 so sklenili, naj njihov član Franc Štrukelj kot avtor

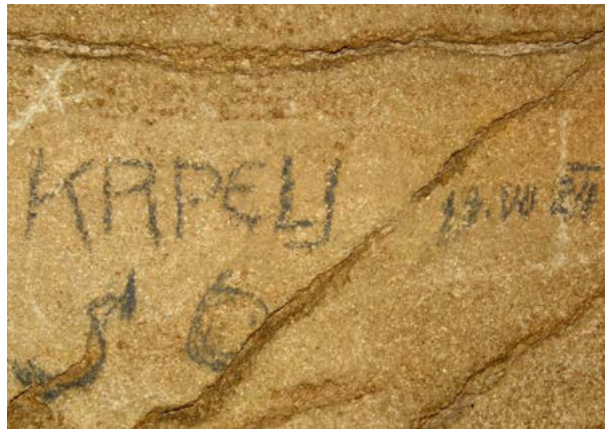

Dopisnica urednika Planinskega vestnika
dr. Josipa Tominška Zorku Jelinčiču
Arhiv Dušana Jelinčiča

⁵ Senica: 558 m visok hrib, razglednik nad Mostom na Soči.

Krpljev podpis z minijevno barvo v jami Smoganica nad Mostom na Soči Arhiv PD Tolmin

Krpljev podpis z datumom 19. VII. 1924 v Landarski jami Arhiv PD Tolmin

Krpljevci po prihodu iz jame Turško čelo (Matajur) leta 1924
Foto J. Vidmar, arhiv PD Tolmin

jamskih načrtov opiše najdbe v *Koledarju Goriške Mohorjeve družbe*.⁶ V svojih zabeležkah o številnih skupnih turah ter ohranjenih načrtih Pološke in Zaldlaške (Dantejeve) jame, Smoganice nad Drobočnikom, Krasnice v Žlebih nad Slapom ob Idriji, Turjeve jame (tudi z imenom Kovačeva, Obernejzova ali Pelerinceva jama) ob Nadiži in jame v Gladkem čelu (Staro selo, Kobarid), je dokumentiral sicer skrivnostno delovanje Krplja. Za svoje jamske načrte je, ne da bi se kdo pozanimal o izvoru podpisa C. T. (Club turistico, op. Ž. R.) Krpelj, na prvi razstavi gozdarstva in obdelovanja visoko-

gorskega sveta leta 1924 v Tolminu, prejel častno diplomu. Morda so ravno od tam zašli podatki o Krpljevih dosežkih tudi na strani knjige o jamar-skih raziskavah v Furlaniji, *Due mila grotte*,⁷ v kateri avtorja potrjujeta prvenstvo raziskav Krplja (Krpelj C. T.) v določenih jamah Posočja.

Krpljevih akcij so se udeleževali številni zavedni Primorci, nekateri med njimi tudi tigrovci. Jelinčič omenja, da so preko hribov tovorili knjige za slovenska prosvetna društva in propagandni material, ki je med našimi ljudmi vlival zaupanje v bodočnost. "Čez planine smo bežali in reševali pred aretacijami in konfinacijami protifašistične delavce, Slovence in Italijane. Tako so nas gore pogosto reševale in nam dajale moči."⁸ Nekateri krpljevci, visokošolci, so se že prej v Ljubljani povezovali s Klementom Jugom in s skalaši.⁹

Planinski vestnik je ob različnih priložnostih, začevši z Jelinčičem (1956), že objavljaj prispevke o Krplju in nekaterih njegovih članih, vključno z navedbo drugih publikacij, povezanih z delovanjem kluba. Krpelj predstavlja pomemben člen v ohranjanju planinstva v Posočju od ustanovitve Soške podružnice SPD l. 1896 do današnjega PD v Tolminu, ki že štiriindvajset let izdaja istoimensko glasilo (29 števil). Pod okriljem istega društva že dobrih petdeset let uspešno deluje tudi Jamarska sekcija, obenem tudi članica Jamarske zveze Slovenije. Knjiga *Stoletje v gorah* (CZ 1992) PK Krpelj upravičeno imenuje "spremljevalec" SPD. Tako kot se je organizirano planinstvo v Posočju spočelo davnega leta 1896 s Soško podružnico, tako se je, prežeto z domoljubjem Krplja tudi nadaljevalo v trpkih časih za Primorsko vse do današnjih dni. Ali bomo zmogli tudi v trenutnem, bolj globalno naravnem času in letih, ki sledijo, pravilno razumeti sporočila preteklosti, ohranjanje izročila naših prednikov? ●

⁶ Štrukelj, F.: Iz tolminskega podzemeljskega sveta. *Koledar GMD za l. 1924*, str. 119 in za nav. l. 1925, str. 65.

⁷ Bertarelli, L. V., Boegan, E.: *Due mila grotte*. Touring Club Italiano, Milano 1926.

⁸ Jelinčič, Z.: Krpelj, *Naše jame* 1960, str. 13.

⁹ Glej Jug, K.: Trije krti v snegu, *PV 1922/2*, str. 23 in 3-4, str. 53; Na Jalovec, *PV 1923/1-2*, str. 14.

Želja pomagati že 25 let

Nova knjiga za planinsko knjižnico¹

Ko med reševalno akcijo visim nad prepadom, v težkem nahrbtniku nosim celo svojo družino (str. 120).

Po tragični nesreči med vajo reševanja s helikopterjem leta 1997 na Okrešlju, v kateri je umrlo pet reševalcev letalcev, je bilo prizadetih pet družin, v katerih je bilo skupno 13 otrok. Reševalci, med seboj tesno povezana skupnost, so razmišljali, kaj bi lahko naredili za te otroke in s tem tudi za družine. In so se domislili. Osnovali so Ustanovo Sklad Okrešelj. Nesreča se je pripetila 10. junija 1997, Ustanova je začela delovati 22. oktobra 1998, v Uradnem listu je bila objavljena 6. novembra 1998 – torej je Sklad lahko začel uradno delovati. Odprl je svoj račun, na katerem so začeli zbirati denar za pomoč otrokom pokojnih reševalcev. Je približno 15 mesecev od nesreče do formalne uradne potrditve Sklada dolga doba? Glede na to, da gre za humanitaren namen, je. Širše gledano pa niti ne, kajti s takim primerom so se uradniki srečali prvič.

Zbrani denar je namenjen otrokom žrtev skupinske nesreče na Okrešlju in tudi otrokom, ki so ostali brez aktivnega starša reševalca, ki se je ponesrečil med reševanjem. Gre za redne štipendije, dokler trajata šolanje in študij oziroma do zaposlitve, a tudi za enkratna letna izplačila prizadetim družinam. Da bi zbrali čim več sredstev, so se reševalci odločili za prodajo (kot način donacije) okroglih nalepk Podpornik Gorske reševalne službe Slovenije zdaj Gorske reševalne zveze Slovenije, ki se lepo podajo na zadnje ali na trikotno stransko okno avtomobila ali na njegovo zunanjo stran. Zamisel so podprli številni ljudje, ustanove, podjetja in organizacije. To je prvi del knjige, ki nas seznaja, kako je prišlo do nesreče, katere ukrepe so sprejeli za preprečevanje takih nezgod in kako je nastal Sklad Okrešelj.

Slovenski reševalci smo ponosni, da je ta izkazana pomoč edinstvena med gorskimi reševalci po svetu, je dokaz razumevanja članstva GRS, da je takšen Sklad potreben in da ima izreden socialni in moralni pomen. Sklad uspešno deluje 25 let, vsako leto je na Okrešlju pri spomeniku ponesrečenim spominska svečanost. Pod naslovom Mi, ki smo ostali ... so v knjigi zbrani prispevki otrok in družinskih članov ponesrečenih reševalcev, iz katerih veje velika hvaležnost za pomoč, ki jim je olajšala življenje in izobraževanje do poklica. Nekateri so bili še malčki, drugi že skoraj odrasli. Spodaj je nekaj kratkih odlomkov iz njihovih pisem. Zame osebno je bila ustanovitev Sklada Okrešelj pomembno spoznanje, da nisem ostal sam, da je nekdo hvaležen za očetova dejanja in da čuti tudi del odgovornosti. (Matevž Mlekuž)

Kot pravilno ocenjujem tudi odločitev, da se pomoč nudi tudi otrokom aktivnih reševalcev, čeprav se niso ponesrečili pri gorskem reševanju. (Matej Brajnik)

Moje ime je Tara Kokalj in sem hčerka izjemnega človeka, ki je tragično izgubil življenje v reševalni akciji v Turski gori, ko sem bila stara tri leta. [...] Ne morem si zares predstavljati, kakšno bi bilo naše življenje brez vaše pomoči. Vaš prispevek ni bil le finančna podpora; bil je steber, na katerega smo se lahko zanesli v težkih trenutkih. (Tara Kokalj)

Tisti terek se mi je porušil svet pod nogami, pri 26 letih sem ostala sama s tremi malčki, starimi pet mesecev, leto in pol ter tri leta. Bila sem brezposelna, brez doma in brez Janija, ki mi je pomenil vse na svetu, s katerim sem si ustvarila družino, delila želje in sanje, načrtovala prihodnost in živela polno življenje. (Maja Kokalj)

Prvo in najpomembnejše sidro je turnosmučarsko tekmovalništvo, ki je že prvo leto po nesreči (1998) postalo Memorial Luka Karničarja in Rada Markiča. [...] Drugo sidro je spominsko obeležje, ki smo ga postavili v središču vasi. [...] Učitelji in učenci podružnične osnovne šole na Jezerskem pa so v šolski avli postavili spominsko ploščo o tragediji na Okrešlju, kjer so izgubili svojega priljubljenega učitelja in ravnatelja. (Drejc Karničar)

Smo štirčlanska družina. Vsi otroci se še šolajo, eden je šoloobvezen, drugi končuje srednjo šolo, tretji zaključuje bolonjsko prvo stopnjo na Fakulteti za matematiko in fiziko. Brez moža bomo že deset let. [...] Ena močna finančna veja so bili Planinsko društvo Kamnik v navezi z Gorsko reševalno službo Kamnik oz. sponzorji in donatorji, na drugi strani pa nam že drugo leto pomaga in olajšuje stanje z enkratno pomočjo Sklad Okrešelj. (Irena Modrej Mežnar)

Ustanovitev Sklada je po mojem mnenju še danes primer odlične in predvsem hitre pomoči prizadetim. Še vedno se mi zdi vzorčen primer za ravnanje ob nesrečah – kar se za prizadete stori takoj, obrodi sadove, vse ostalo pa ljudje, ki imajo težave, dočakajo ali pa tudi ne. (Mag. Peter Markič)

S Skladom Okrešelj so gorski reševalci pokazali, da so srčni, pogumni in razsodni ljudje z veliko empatijo do ljudi v stiski. Mnogokrat so to dokazali na reševalnih akcijah, tokrat pa v odnosu do družin umrlih v Turski gori, ki so ostale brez moža in očeta oziroma brez svojih sinov in bratov. Želja pomagati je njihova maksima, ki jih žene na pomoč kadarkoli in kamorkoli, ne glede na vreme in razmere. ●

¹ Kot vrh, ki nas povezuje. Ustanova Sklad Okrešelj (1998–2023). Izbrala in uredila Irena Mušič Habjan. Kranj, Gorska reševalna zveza Slovenije. 2024, 143 str.

Kocbekov dom na Korošici

1808 m

FRAN KOCBEK
1863-1930
UČITELJ, PISATELJ,
PLANINEC

TEKST: URŠKA BODER
RISBA: MATJAZ BERTONCELJ
2024

Peter Mikša

Živimo gore
Foto Božidar
Flajšman

Festival zgodb, ki jih pišejo gore

Nobenega dvoma ni, da imamo Slovenke in Slovenci gore v svojem dednem zapisu. Gore imamo preprosto radi. O njih na veliko pišemo, pripovedujemo, snemamo, jih fotografiramo, slikamo ... Le kdo ne pozna zgodb o naših velikih alpinističnih legendah, na primer Klementu Jugu, Joži Čopu, Pavli Jesih in Miri Marko Debelak pa Nejcju Zaplotniku, Tomažu Humarju ... Imamo triglavskega kralja Jakoba Aljaža in še mnogo drugih legendarnih gornikov. Te zgodbe in način njihovega pripovedovanja so postali del naše skupne identitete, njihove junakinje in junaki pa so s svojimi dosežki in mislimi dosegli svojevrstno nesmrtnost.

Žal se tak način pripovedovanja zgodb vedno bolj izgublja. Priložnosti, da bi se kot nekoč po opravljeni turi ali planinarjenju zbrali v gorski koči ali v sobi planinskega društva ali alpinističnega kluba in se o gorah, smereh, pohodih pogovarjali, je vedno manj. Zato želimo enkrat letno organizirati festival, na katerem bi si pripovedovali zgodbe o gorah. Zgodbe lahko namreč preživijo samo pod pogojem, da živijo – da si jih pripovedujemo.

Nekateri ljudje so za seboj pustili tako bogato dedščino, da že sama govori o njih. Eden izmed tistih, ki bi bil zagotovo organizator tega festivala, je Urban Golob, ki ga žal že nekaj let ni več med nami. Urban Golob je bil fotograf, publicist, filmski ustvarjalec, glasbenik in še mnogo drugega, predvsem pa, kar

se naših zgodb tiče – alpinist. Tako rekoč od prvega trenutka. Svoj prvi alpinistični vzpon je opravil z očetom pri samo devetih letih. Prav toliko je bil star, ko je zbolel za rakom v ustih. Naslednja štiri leta je v glavnem preživel v bolnišnicah, pri štirinajstih pa se je že povzpел na Mont Blanc. Z alpinizmom se je resneje začel ukvarjati leta 1985 in opravil približno 900 plezalnih vzponov, od tega več kot 70 prvenstvenih smeri, ki jih je nanizal predvsem v domačih gorah in tudi v Avstriji, Švici, Kanadi, Andih in Himalaji. Kot alpinist se je ukvarjal s plezalno fotografijo in fotografiranjem športov na prostem. Med letoma 1995 in 2015 je bil brez dvoma najpomembnejši fotografski kronist plezalnega in alpinističnega dogajanja pri nas. Njegova fotografska zapuščina ponuja uvid v ta čas,

družbo, pa tudi izstopajoče posameznike tistega časa pri nas – ne samo v alpinizmu. Nekaj občutkov, ujetih v večnost njegovih fotografij, je bilo mogoče začutiti ob retrospektivni razstavi z naslovom *Nekoč so bili bojevniki*. Predvsem pa je bilo mogoče začutiti njegov nezlomljivi duh, ki kljubuje času in z leti vedno bolj dokazuje, da je fotografiral (in tudi pisal) zgodovino našega alpinizma na najboljši mogoči način.

Festival smo zato začeli z odprtjem razstave njegovih plezalnih fotografij, ob kateri je o Urbanu in o času nastajanja razstavljenega fotografskega gradiva spregovoril Tadej Golob.

Sledila je predstavitev knjige *Svetišča narave: sedem tednov vseživosti* Irene Cerar. Irena si je zadala posebno nalogo: sedem tednov je preživela v slovenski naravi, da bi poglobila njeno doživljanje ter o svoji izkušnji pisala. Pot jo je vodila med biotsko raznolikimi koščki naše divjine, tudi v gore. Nastala je knjiga, v kateri Irena ne raziskuje samo pokrajin zunaj sebe, ampak zelo odkrito ubesedi svoj najintimnejši odnos do narave. O večplastnem naravopisnem delu, ki je že ob izidu deležno odličnih recenzij in zelo čustvenih odzivov bralcev, se je z avtorico pogovarjala Mojca Volkar Trobevšek.

Temu je sledila okrogla miza o jubileju verjetno najbolj znane slovenske alpinistične smeri. Kmalu bo namreč minilo 80 let od za mnoge zadnjega dejanja slovenske alpinistične romantike. Izpraševali smo se, ali na ta dosežek danes gledamo drugače kot prej. Bi se smer morala imenovati Skalaški steber, smer Čop-Jesih ali je prav, da se imenuje Čopov steber? Kakšno simbolno vrednost ima Čopov steber v kontekstu boja za enakopravnost med plezalkami in plezalci, pa ne samo v navezi? In ne nazadnje – ali je Pavla Jesih, ki se je v zadnjih desetih letih kot Feniks dvignila iz pepela pozabe, dejansko prepoznana kot soavtorica te kultne klasike, in ne samo "nekdo, ki je pač držal Jožev štrik"? Toda nismo se ustavili le pri tem. Preplezan Čopov steber je na svoj način tudi odprl Pandorino skrinjico in dokazal prihodnjim rodovom, da je še tako drzne sanje mogoče uresničiti. Ko sta ga Pavla in Joža preplezala, so sanje o vzponu v triglavskem osrednjem stebru postale resničnost in rodile so se nove sanje: Čopov steber, preplezan pozimi. In ko se je zgodilo tudi to, so plezalci začeli sanjati o novih podvigih, o Obrazu Sfinge. Med nami sta bila dva, ki sta uresničila sanje, ki jih je rodil preplezan Čopov steber: Anton Sazonov - Tonač, ki je kot prvi preplezal Čopov steber pozimi, in Gregor Kresal, ki je kot prvi prosto preplezal Obraz Sfinge. Ob njiju sem kot moderator pogovora gostil še Marto Krejan Čokl in Jureta Krejana Čokla.

Prvi dan smo zaključili s predavanjem alpinista in gorskega vodnika Luka Stražarja. Luka se z igro vzponov, sestopov, iskanja izzivov in prehodov ukvarja že približno dve desetletji. V tem obdobju ga je z gorami prežeto življenje vodilo od *faliranega* študenta do polno zaposlenega alpinista. Od sanjarjenja o zasneženih vrhovih do plezalnega vsakdanjika moža in

očeta. Vmes je postal eden dejavnejših in najvidnejših (ima dva zlata cepina) predstavnikov slovenskega alpinizma svoje generacije. Na zanimivem predavanju smo izvedeli, iz česa so sestavljeni podvigi v stenah od domačih gora do evropskih Alp in vse do Himalaje in kakšne uspehe in neuspehe prinaša raziskovanje nekoristnega sveta.

Drugi dan smo začeli z vodenim ogledom po naši prestolnici. *Po sledeh gora v Ljubljani* je avtorsko delo turistične in planinske vodnice Mateje Komac. Na njem smo spoznavali spomenike, zgradbe in prostore, ki so povezani z gorami oz. z zgodovino planinstva in alpinizma pri nas.

Sledila je še ena predstavitev nove knjige. Alenka Klinar je povedala, zakaj in kako je nastala njena prva knjiga *Po vrvi do svetlobe*, ki raziskuje razmerje med plezanjem, alpinizmom in osebno rastjo, pri čemer se opira na svoje osebne izkušnje, vključno z veliko življenjsko preizkušnjo, nesrečo v gorah. V pogovoru z Ano Tratnik, urednico knjige, se je dotaknila zabavnih zgodb, ki so se dogajale v njenem alpinističnem obdobju, razpada identitete, do katerega je prišlo zaradi nesreče, in grajenja nove osebnosti, ki se končno sklada s tem, kar je Alenka v resnici.

V okviru festivala smo imeli še eno okroglo mizo, pogovor *Alpinizem in materinstvo* s pomenljivim podnaslovom *Plenice ali prasice*. Včasih je veljalo, da je prihod otrok za žensko pomenil konec športne kariere. Potem so prišle posameznice, ki so tudi v alpinizmu tovrstno razmišljanje postavile na glavo. Še več kot to – slovenske matere so stale tudi na strehi sveta, odšle na številne odprave, preplezale veliko zahtevnih in prvenstvenih smeri in dokazale, da s prihodom otrok vse postane drugače, pogosto tudi težje, ne pa neizvedljivo. Tokrat so za mizo sedele mame alpinistke, ki zmorejo biti oboje naenkrat, čeprav ne zmeraj v istem vrstnem redu. Gostje festivala so bile moderatorica Marta Krejan Čokl, Petra Klinar Stražar, Neli Penič Slapšak, Tina Di Batista in Mira Zorič.

Za konec letošnjega festivala pa smo malenkost predčasno vstopili v zimo. Tja sta nas popeljala Anja Petek in Peter Borič. In sicer v zimo 2023/24, ko sta v navezi preplezala Čopov steber v Triglavu, s čimer je Anja zapečatila prvo žensko zimsko ponovitev te znamenite smeri, dva tedna pozneje pa sta kot prva v treh dneh pozimi osvojila še Skalaški tris – v enem zamahu sta preplezala tri Skalaške smeri: v Špiku, Škrlatici in Triglavu.

Festival je nastal v organizaciji Združenja Retrospektive, založbe Arna in Gens Historie oz. če to prevedemo v fizične osebe, so festival pripravili Peter Mikša, Ana Tratnik, Jure K. Čokl, Bogdana Mikša in Urban Pipan. Potekal je 23. in 24. oktobra 2024 na razstavišču Edvard v Ljubljani. Organizatorji upajo, da so veliki množici obiskovalcev oz. poslušalcev ponudili čim več iztočnic za nadaljnje pripovedovanje zgodb tudi po tem, ko so se festivalske luči ugasnile. Če jim je to uspelo, je ideja festivala v resnici zaživela. ●

Marko Matjašič

Kraj skalnih velikanov in kristalnih potokov

Kurja dolina

Tokrat sem začel v oblačnem in prijetno hladnem. S parkirišča pri izviru Kamniške Bistrice sem se spustil v suho strugo in se začel prebijati navzgor med skalami proti Krvavškemu mostu in nato po levem kraku proti divji in neobljudeni Kurji dolini, ki jo poznajo večinoma le alpinisti, lovci, nekoč pastirji in še daleč pred tem, si predstavljam, tudi mamuti.

Kurja dolina

Foto Marko Matjašič

Neurje pred mesecem je strugo zasulo s približno metrom peska, tako da je skakanje s kamna na kamen, kakor smo se včasih prebijali do tja, zdaj na mnogih delih dopolnilo vijuganje po nekakšnem toboganu v strugi hudournika. Počutiš se kot voda, ki si išče najlažjo pot v dolino, le da greš v obratni smeri. Vse je bilo videti zelo drugače, kot sem vaju, in zanimivo, čeprav v tej strugi še nikoli nisem videl vode, je očitno, da so morale biti na delu mogočne sile, ki so bile zmožne tako drastično spremeniti njen videz. Po uri telovadbe in izumljanju takih in drugačnih gibov, da je šlo mimo skalnih velikanov, sem se prebil na plato Kurje doline, kjer je prišel na vrsto prvi postanek na kot hiša velikem balvanu, ki ga člani Gorske reševalne službe in alpinistični pripravniki včasih uporabljajo za vaje manevrov. Jem malico, popolna tišina, le v daljavi zvoki slapu. Ker je ponoči deže-

valo, so se po mnogih pobočjih še plazili lesketajoči potočki. Res lepo. Pokazalo se je sonce in vročina v snežno beli strugi je začela naraščati.

Šel sem naprej, navzgor po strugi. Na razcepu, kjer sem mislil iti levo proti drugemu slapu, sem zavil raje desno, da bi videl, kako je tam. Krak struge je postal zelo težaven in neobetajoč, tako da sem to misel opustil in se raje vrnil. Slap in tolmunčki v taki vročini so bili pač preveč mikavni.

Še nekaj poplezavanja in iskanja prehodov in po nekaj več kot dveh urah prebijanja čez težak teren, ki pa sem ga zaradi desetletja takšnih raziskovanj dobro vajen, se je končno pokazal slap pod – če sem se od daleč prav orientiral – Jermanovim turnom. Vse, kar je iz daljave videti kot monolitna stena, se pokaže kot zelo močno razčlenjen svet. Stolpi, špičke, zaplate gozda, svetloba, ki razkriva tisoč in eno novo ploskev. Kako mora biti tu, ko se z Jermanovega turna, Kompotele ter, predvidevam, Vrha Korena, privalijsko dol mogočne vode, si lahko le predstavljam. Ogromna luknja v plasteh kamnine nazorno pove, da so sile, ki delujejo tu, mogočnejše in starodavnejše od vsega, kar poznam.

A slapu je tokrat zelo malo, nekaj curkov plazečih se po skali, tako da sem ga le poslikal in se raje spustil malo dol, do tolmunčkov, kjer je bila za ta dan moja plaža. Voda tu je res nekaj najčistejšega na svetu. Tako prozorna, da jo komaj vidiš. Seveda v veliko manjšem merilu, a vedno me spomni na prelepe prizore, ki sem jih videl v dokumentarcih o Sierra Nevadi. Tam imajo za razliko od Kamniško-Savinjskih Alp veliko površinske vode in taki potočki, ki so tu skupni obema, res oživijo pokrajino.

Po nekaj osvežitve v kristalni, a ledeni vodi, in gretja na soncu sem se odpravil nazaj. Višinski metri so kar puhteli, dosegel sem, kot jim pravim, hiša balvane, našel tudi vstop v gozd in potko. Sledila je le še lahka, utrujenim nogam dobrodejna hoja po hladnem gozdu do spominskega parka in nazaj do izvira Bistrice. Kurja dolina je res divji in od ljudi redko obiskan svet in od doživetih prizorov bi najraje kar vse vtisnil vase. ○

130 let PLANINSKI tradicije in ljubezni do gora

Planinski vestnik bo prihodnje leto praznoval veličastnih 130 let svojega neprekinjenega delovanja. Njegov glavni cilj je bil širjenje ljubezni do slovenskih gora, spodbujanje planinstva in ozaveščanje o pomenu varstva narave. Že od vsega začetka je vestnik tudi kraj, kjer so se zbirale zgodbe, poročila o vzponih, raziskovanja nepoznanih poti ter nasveti za varno pohodništvo.

Planinski vestnik ni zgolj revija – je kronika slovenske planinske zgodovine. Na njegovih straneh so se zvrstila številna znana imena slovenskega planinstva, alpinizma in naravoslovja. Skozi desetletja je dokumentiral razvoj planinstva, gradnjo planinskih koč in poti ter opisoval izzive, s katerimi so se soočali planinci.

V zadnjih desetletjih je revija svoje vsebine razširila. Poleg klasičnih člankov o turah, zgodovini in alpinizmu prinaša tudi intervjuje z vrhunskimi alpinisti, zgodbe iz tujine, ekološke teme in literarne prispevke, obogatene z izbranimi fotografijami.

Planinski vestnik danes – korak v digitalno prihodnost

Danes je *Planinski vestnik* več kot le revija. Postaja sodoben medij, ki povezuje tradicijo z inovacijami. Ob 130. obletnici smo pripravili modernejšo različico – **e-revijo**, ki omogoča branje preko telefona, tablice ali računalnika. Nova digitalna platforma prinaša bralcem priročen in trajnosten način dostopa do vsebin, hkrati pa omogoča bogatejšo uporabniško izkušnjo.

Digitalna različica vključuje številne funkcionalnosti, ki prilagodijo izkušnjo posamezniku. Bralci si lahko po lastnih željah spremenijo velikost in tip pisave, kar omogoča lažje branje ljudem s slabšim vidom in dislektično motnjo. Ena izmed ključnih novosti je tudi možnost, da platforma besedilo prebere namesto vas – tako lahko vsebine poslušate med vožnjo, na sprehodu ali celo med pohodom. Poleg tega e-revija omogoča enostavno listanje in ogled fotografij. Prav tako imate zbrane vse številke *Planinskega vestnika* na enem mestu. Aplikacija za branje bo na voljo v trgovinah Google in Apple.

Da bi bralci lahko novo platformo preizkusili, bo **e-Planinski vestnik na voljo brezplačno do konca januarja 2025**. V tem času se lahko naročniki odločijo, ali želijo obdržati tiskano različico, preiti na e-naročnino ali pa izkoristiti ugodno kombinacijo obeh. Ta preizkusna možnost omogoča uporabnikom, da odkrijejo prednosti digitalnega dostopa in sami presodijo, katera oblika branja jim najbolj ustreza. V januarski številki *Planinskega vestnika* sledi več informacij o spletnem obrazcu za e-naročnino.

Cenik naročnin za leto 2025

Za leto 2025 smo pripravili naslednje cenovne možnosti za naročnike *Planinskega vestnika*:

- **Letna naročnina tiskane revije:** 48 €, za člane PZS 36 €.
- **Letna naročnina na e-revijo:** 40 €, za člane PZS 30 €.
- **Kombinacija letne naročnine tiskane in spletne različice:** 64 €, za člane PZS 48 €.

S temi možnostmi želimo zagotoviti, da si lahko vsak ljubitelj gora izbere obliko, ki mu najbolj ustreza, in hkrati ohraniti dostopnost revije za vse člane naše skupnosti.

Planinski vestnik je neprecenljiv zaklad slovenske kulturne in naravne dediščine. S svojo digitalno prenovo in pogledom v prihodnost pa dokazuje, da ljubezen do gora ne pozna meja. Ob 130. obletnici ima vse razloge, da ponosno dvigne pogled proti novim vrhovom – tako na papirju kot na zaslonu.

e-revija.planinskivestnik.com

LITERATURA

Alenka Klinar: Po vrvi do svetlobe. Založba Arna, Nazarje, 2024. 379 str., 28,95 EUR.

Imej v mislih, ko bereš to knjigo, kako težko se je izpostaviti, kako težko je prenesti celega sebe na papir, svoje najgloblje misli in strahove. A vendar, bodi nežen, ko hodiš po meni.

Pred teboj je knjiga o povprečnih vzponih, majhnih neopaznih padcih in enem zelo pomembnem padcu. Pred teboj je knjiga o ljubezni – do gora, prijateljev, narave. Knjiga o iskanju ljubezni.

Avtobiografija Alenke Klinar je zanimiva in poučna. Vsebinsko se deli na dva različna dela, na plezanje in preizpraševanje same sebe. Plezanje je postalo njena strast, nato obsesija. Kdor ne ve, kaj pomeni plezanje kot način življenja, mu bo med branjem to postalo popolnoma jasno. Za avtorico ni počitka. Pleza med vikendi, prazniki, po službi, tudi v noč – samo da pleza. V skali, ledu, snegu, v dežju. Najraje v gorah, športno plezanje v plezališčih je le trening, ki ji ne nudi takega užitka kot dolge smeri v hribih. Njeno srednje ime bi bilo lahko perpetuum mobile. Večinoma pleza s fanti. Ker jim hoče biti čimbolj enaka, nosi težke nahrbtnike, ne sprejema prijateljske pomoči kavalirjev, ki bi nesli del opreme namesto nje. Izkoristi vsako priložnost, da lahko pleza dan za dnem. Polega tega tudi teče in kolesari. Misel, da je utrujena, potlači nekam vase. In tam nekje v notranjosti se

kopiči zamera vedno bolj utrujenega telesa, za katero je neobčutljiva in jo zanikuje. Ta dirka, napor in stresno življenje trajajo kar nekaj let, dokler telesu vsega tega enkrat ni dovolj.

V Dolomitih se ji je odlomil oprimek (tri oporne točke?) in odletela je. Na srečo jo je zadržala tanka skalna paličica, del skalnega ušesa, ki je bil edina možnost, v katero je lahko vpela varovanje, sicer bi bil padec bistveno daljši.

Tema. Čista tema. Izginil je občutek za čas in niti najmanjše ideje nimam, koliko časa je minilo, da sem prišla k sebi.

Če skalno uho ne bi zdržalo obremenitve, se verjetno ne bi končalo samo z zlomom obeh gležnjev, ampak precej hujše. Vendar Klinarjevi še ni dovolj, zavrača aktivno pomoč soplezalca.

Naslednjih nekaj deset metrov hodim tako, da si pomagam s skalami, saj lahko veliko teže prenesem na svoje roke, nekaj časa pa se spuščam kar po zadnjici. [...] Ko bi vsaj imela pohodno palico. Vedno vzamem eno, tokrat sem jo pustila v avtu. 'Light and fast'. Kako trapa-sto.

Nekako prišepa do avta. V njem se namesti kolikor se da "udobno", da čuti čim manj bolečin. (Trmasta je kot Šrauf, ki si je pozimi v Triglavski steni zlomil nogo in nato kar dolgo šepal do avta.)

Nesreča pomeni prelomnico v njenem življenju. Začne se zavedati sebe, svojega počutja in početja; vzrokov, zaradi katerih je bila taka, kot je bila. Zavedati se začne tudi strahov in travm iz otroštva v družini alkoholika, stresa in kompleksov, ki jih ni nikoli prebolela, tudi s pomočjo terapevta ne, ker mu takrat še ni verjela.

In zdaj je na vrsti drugi, poučni del. Poučni zato, ker bo morda kdo odkril kaj takega, kar bo koristilo tudi njemu. S pomočjo terapevte in analiziranja same sebe, občutkov pri plezanju in čezmernem delu v službi, kjer je hotela biti dobra, najboljša, postopno pride do določenih dognanj in jih sprejme. Spoznala je, da že vse življenje živi pod stresom, ki ga je hotela premagati s svojimi

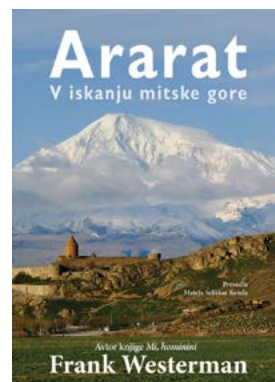
športnimi podvigi. Morda se je podzvestno tega zavedala, a ni hotela priznati.

Pisanje kot vrsta samozdravljenja. Povzema sebe in svoja početja; razmišlja o pisanju, tišini, plezanju, sebi in svoji terapiji, telesu, alkoholu, identiteti, samopoškodovanju, ljubezni in moških, trpljenju ... Nisem naštel vseh tem, o katerih piše. Zaključí z Epilogom, neke vrste sklepno mislijo, ki previdno izraža optimistično upanje, kajti *življenje je šele zdaj dobilo pravi smisel, nesreča je bila blagoslov*. Knjiga nima kazala, ker so poglavja brez naslovov. Namesto njih so fotografije, poleg pa je nekaj misli, ki bi jih lahko imenovali tudi stih; domiselno in neobičajno. Alenka Klinar je tudi fotografinja. Večina fotografij je črno-belih, razen večstranskega barvnega sklopa.

Po dolgem boju same s seboj žalost simbolično odide skozi mojo nožnico. Kot da bi se zgodilo simbolično rojstvo.

Mire Steinbuch

Frank Westerman: Ararat. V iskanju mitske gore. Prevedla Mateja Seliškar Kenda. UMco, 2024. 334 str., 26,90 EUR.

Leta 1999 je novinar, pisatelj in potnik Frank Westerman iz Erevana videl 5165 metrov visoki Ararat in od takrat si ga je želel preplezati. Napisal je, da ga je gora kar vlekla k sebi. Visok in od daleč dobro viden ledeniški stožec je zgrajen iz pepela in lave, plast za plastjo kot baklava, stoji pa v Turčiji zelo blizu Irana in Armenije, ki si goro prav tako lasti. O bogati zgodovini gore se avtor podrobno razpiše. Ararat stoji na prelomnici med krščanstvom in islamom. Pod prapori križa in luni-

nega polmesca na drugi strani so se najrazličnejše vojske na tem prostoru spopadale že tisočletja. Posledično se je Ararat menjaje znašel znotraj meja ruskega, turškega ali perzijskega cesarstva, zanimivo vedno na skrajnem robu kot kakšen orjaški stražar. Pestro je tudi podzemlje, saj tukaj tudi v globinah trčita dva svetova, kjer sta druga drugo opraskali Evrazijska in Arabska celinska plošča. Znano je, da na gori primanjkuje vode od leta 1840, ko je zemeljski plaz, ki ga je sprožil potres, povzročil veliko razdejanje.

Osvajanje gore se je po doslej znanih podatkih začelo šele v 19. stoletju. Dolgo časa je namreč veljalo, da je gora sveta in neosvojljiva. Za prvopristopnika velja Johann Jacob Friedrich Wilhelm Parrot (1791–1841, po katerem je v pogorju Monte Rose imenovan Parrotpitze, 4432 m), ki naj bi se s svojo odpravo povzpел na vrh 27. septembra 1829, a so se dolgo časa o tem vzponu porajali dvomi.

V času po vzponu Parrota se je nanjo povzpelo 28 odprav, nato so si v hitrem tempu sledile lokalne, regionalne in globalne vojne. Večji del dvajsetega stoletja je bil Ararat zato nedostopno, prepovedano ozemlje. Šele po letu 1989 je turška vojska eno od poti odprla za plezalce, a je bil dostop na goro med leti 1990 do 1999 spet zaprt.

Westerman ni alpinist, vzpon ga zanima izključno zato, ker je Ararat cilj njegovega raziskovanja. Pravi, da je napisal knjigo o verovanju in znanju, veri in znanosti z Araratom kot osrednjo točko: *Vprašal sem se, kaj vendar počnem na Araratu. Zakaj sem si tako zelo želel doseči vrh? Kaj sem hotel dokazati? Oprt na en komolec, s svetilko na čelu, se mi je posvetilo, da sem se na pot podal z napačno idejo. Nisem bil nevernik, ki bi se pri štiridesetih povzpел na sveto goro, da bi ugotovil, ali je v veri njegovega otroštva še kaj živega, dragocenega. Bistveno je bilo nekaj povsem drugega: z osvojitvijo Ararata sem poskušal ugotoviti, ali lahko to dediščino pustim za sabo. In ali to hočem. Bil sem nagnjen k veri v znanje in znanost – v stvari, ki nedvomno*

obstajajo. Za tančico tabernaklja ni bilo ničesar in vzdolž snežne odeje Ararata nisem pričakoval angelov z ognjenimi meči. S svojim pohodom na vrh naj bi samega sebe prepričal, da bom, ko bo to ključno, verjel v razum in se ne bom spotaknil ob kos cipresovega lesa.

Jedro Westermanovega pisanja torej ni gorniški vzgib, pač pa zgodovina, pri čemer pa ravno zaradi obilice verske tematike veliko govori tudi o sebi in svoji (omajani) verski vzgoji. Osrednja tema je tudi legendarna povodenj z Noetovo barko, ki naj bi svoje ostanke imela ravno na pobočjih Ararata in je v zadnjih stoletih povzročila množično iskanje ostankov. Kot pravi v knjigi, da "če bi našli Noetovo barko, bi bil to največji dogodek po vstajenju Jezusa Kristusa."

Avtor v tej pravi esejistični pripovedi navaja tudi vrsto literarnih del v povezavi s samim Araratom, pa tudi knjig, ki so nanj naredile največji vtis, med drugim *Ep o Gilgamešu* (bogata priloga virov na koncu knjige). Kdor si bo zaželel opisa vzpona, se bo moral *priborbat* prav do konca, saj je knjiga dokaj obsežna. V njej avtor omenja tudi Slovence, za katere pa se izkaže, da so Čehi.

Vladimir Habjan

Geoff Powter in Jim Donini: Preživetje ni zagotovljeno. Življenje alpinista Jima Doninija. Mountaineers Books, Seattle, 2024. 268 str., 22,95 ameriških dolarjev.

Knjiga, ki ima v izvirniku naslov *Survival Is Not Assured*, še ni prevedena v slovenščino. In zakaj jo potem sploh omenjam? Zato, ker je zame ena najboljših knjig o alpinistični tematiki, ki sem jih kdajkoli prebral.

Geoff Powter je izkušen kanadski pisatelj, plezalec in avanturist. Trinajst let je bil urednik revije *Canadian Alpine Journal*. Za svoje delo je prejel številne nagrade in priznanja. Jim Donini (1943) je alpinist, po duši raziskovalec in pustolovec, rojen v Filadelfiji v ZDA. Nekaj let je bil predsednik Ameriškega alpinističnega kluba (ACC). V širšem alpinističnem svetu je postal znan po neuspešnem vzponu v alpskem slogu na še neosvojeni Latok I, 7145 m, v Karakorumu. Štiričlanska odprava je približno 150 metrov pod vrhom gore zaključila vzpon, ker je njen član resno zbolel. Najprej so pet dni v snežni luknji čakali na izboljšanje vremena, a so se morali odločiti za sestop, ki je z bolnikom po izpostavljenem in nevarnem grebenu v viharjem neurju trajal tri dni. Donini je vzpon ocenil kot veličasten poraz, kajti prijatelja so ohranili pri življenju. Jim Donini je z leti postal simbol za nevarno, izpostavljeno plezanje v skoraj izključno prvenstvenih smereh v Yosemiteih, Patagoniji, Himalaji, Karakorumu, na Aljaski in drugod. Pravim skoraj, kajti če ni šlo drugače, je uporabil rek *V sili še hudič muhe žre*. Če po preplezani prvenstveni smeri iz kateregakoli vzroka ni dosegel tudi vrha gore, je bil nezadovoljen. Popolna smer se konča na vrhu!

Zgodbe so me posrkale vase. So napete, dramatične, prikazujejo neverjetno vzdržljivost, vztrajnost, tudi tragične trenutke in srečna naključja, v katerih je Donini v zadnjem trenutku odnesel celo kožo. Če je kdo rojen pod srečno zvezdo, potem je on. Njegova tretja žena Angela je živ dokaz za to. Poslabšanje vremena zanj ne obstaja. Slabo vreme pomeni deževje, sneženje, viharje, plazove. Ne odneha s plezanjem, dokler se neke v njem ne oglasi alarm in ga prebudi iz zanosu. Takrat ve, da je skrajni čas za umik. Težje ko so razmere in okoliščine, bolj uživa – ali pa se mi je samo zazdelo. Med branjem nisem nikoli pomislil, da je brezbrizen, da izziva usodo ali kliče nesrečo. Pomislil pa sem na tunelski vid.

Njegovo raziskovanje ni omejeno samo na gore in dolge plezalne

smeri. Bil je v štiričlanski odpravi, ki se je namenila plezati v odročnem in še nedotaknjenem kotičku Patagonije, za katerega niti zemljevidov ni bilo, samo vojaški letalski črno-beli posnetki. Tudi signala ni bilo. Dostopili in vrnili so se po morju, delno z ribiško ladjo, večinoma s kajaki.

Pripoved je presenetljivo iskrena in neposredna. Pa naj govori o plezanju, zabavah, umrlih prijateljih ali družinskih zadevah, v katerih mu ni šlo tako dobro kot v stenah. Zaradi pogoste odsotnosti sta se prvi dve ženi ločili od njega. Otoka sta ga pogrešala, hči je zašla na stranpoti in rodila pet otrok, očetov ni poznala. Zadnje mesece svojega življenja se je spravila z Jimom in umrla zaradi melanoma. Sin, študent na kolidžu, se je (morda celo nehote) predoziral s kokainom z ulice in umrl pri 20 letih.

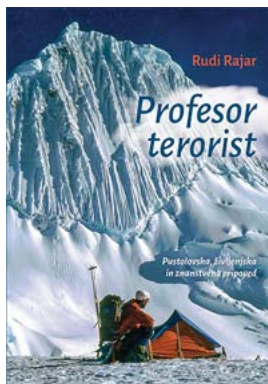
Donini ničesar ne skriva. O svojem življenju pripoveduje pogumno, včasih boleče odkrito in brez patetike. Zato je njegova biografija visoko nad suhoparnimi naštevanji in opisi plezanj, ki jih poljski alpinist Voytek Kurtyka imenuje *računovodska poročila*. V prvem dodatku je izbor pomembnejših vzponov. Zakaj Donini še ni dobil Zlatega cepina za življenjsko delo, sem se vprašal med prebiranjem teh impresivnih vzponov. Ne vem.

Morda bo branje komu omogočilo razumeti strast, ki se imenuje plezanje. Gre za knjigo, ki naredi močan vtis. Sledijo opombe k nekaterim poglavjem, ki odstirajo pogled v zakulisje nekaterih dogodkov. Lani so mu diagnosticirali simptome Parkinsona. Jim Donini je pri 81 letih še vedno sposoben plezati v lažjih smereh.

Mire Steinbuch

Rudi Rajar: Profesor terorist. Pustolovska, življenjska in znanstvena pripoved. Silapa, Mujalin Suan-gsin s. p., Domžale, 2022. 382 str., 28 EUR.

Že dolgo se nisem tako zabaval, kot sem se pri branju te knjige. Preprosto zato, ker gre za izredno zanimivo zgodbo, ki jo z veliko humorja pripoveduje glavni akter, to je avtor.

Rajar je zaslužni profesor ljubljanske univerze in specialist za mehaniko vode. Po drugi strani pa je pravi pustolovec, prepotoval je veliko sveta, tako zaradi poklica kot tudi spoznavanja dežel, seveda je tudi alpinist in gornik. V naših in evropskih gorah je preplezal veliko težkih smeri, med drugim je bil tudi član druge jugoslovanske odprave v perujske Ande. Kot poznavalca in strokovnjaka ga ugrabijo teroristi, ki bi radi z njegovo pomočjo naredili čim več škode, tako s porušitvijo pregrade in posledično uničenjem vode, kot z napadi na morju, kjer bi nastal uničujoči cunami, in tudi z napadi na jedrske elektrarne. Kako se vse skupaj zaplete in razplete, boste videli sami. Dogajanje je postavljeno v več držav, ki jih je avtor, z izjemo Kube, sam obiskal, kar se seveda čuti pri pisanju. Profesor je več v mnogih dejavnostih, poleg poznavanja gora in plezanja, v letenju z jadralnim padalom, potapljanjem in surfanju, kar mu pri poskusih pobegov zelo pomaga. Med odvijanjem zgodbe sledimo avtorju od mladosti preko hoje v gore in poslovnega ter družinskega življenja, kar bralca zaradi močne volje in neupogljivosti vedno znova preseneča.

Čtivo je več kot bogato, ne le zaradi velikega števila strani, pač pa tudi zaradi velikega in širokega formata knjige. Ampak zagotavljam vam, da boste brez težav prišli zelo hitro do konca, ker je tako zanimivo. Avtorju vse čestitke za izjemno delo, saj ga kot znanstvenik niti ni bil vajen. Kot sam pravi, *preberemo na tone kriminalk, ki so skoraj vedno v celoti izmišljene*. Pa še namig: knjiga kar kliče po filmski uprizoritvi! Kar je prav tako zanimivo, je dejstvo, da

je moral avtor nekatere zadeve v knjigi toliko spremeniti, da ne bi res prav prišle nekemu, ki bi želel izvajati kaj podobnega ...

Vladimir Habjan

Elia Lazzari: Fotografare il paesaggio. Manuale completo di fotografia outdoor. Edizioni Versante Sud, Milano, 2024. 228 str., 35 EUR.

Milanska založba Versante Sud je izdala še eno zanimivo knjigo – *Popolni priročnik za fotografiranje na prostem*. Prav škoda, da je priročnik napisan le v italijanskem jeziku, ne pa tudi v angleškem, ki današnji mladini ne predstavlja nikakršnega problema. Uvodnemu delu sledi poglavje o tehničnih vsebinah, kjer so osnove fotografske tehnike: kateri aparat kupiti, nastavitve globinske ostrine, zaklopa itd. na fotoaparatu, uporaba bliskavice in podobno. Drugo poglavje je zelo kratko, navedeni so le načini fotografiranja s fotoaparatom od avtomatike do ročnega snemanja. Tretje poglavje obravnava format RAW v primerjavi s formatom JPG ter daje namige za post produkcijo. Četrti del je daljši in izredno praktičen, kjer nas nepoznavanje italijanščine niti ne moti preveč, saj se iz mnogih fotografij vidi, za kaj gre, kakšna je kompozicija, motiv, kakšne so napake, ki jih delamo.

Peto poglavje je za profesionalce, kjer dobimo napotke, kako lahko fotografijo z ustreznimi nastavitvami na fotoaparatu še izboljšamo. Šesto poglavje obravnava možnosti pri obdelavi fotografij, pri čemer imamo celo povezave prek QR-kod do posameznih primerov. Sedmo poglavje so predlogi, na primer, kdaj fotografirati sončni vzhod ali zahod, podnevi ali ponoči, kako iskati

motive, kako slikati ljudi, oblake, v gozdu, v kakšnem vremenu, v akciji itn., in tudi kako zaščititi opremo pred gorskimi vplivi (mraz, veter, vlaga ...). Zadnje poglavje je pestro z nasveti: kako slikati z dronom, kako fotografirati sfero (nebo), kako načrtujemo posnetke itn.

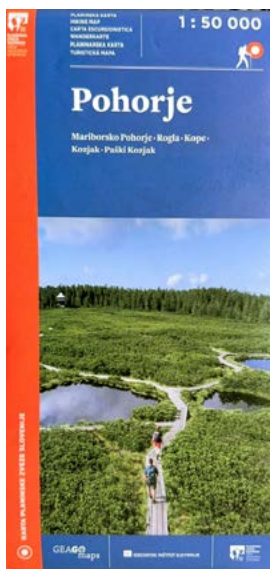
Besedila ni veliko, ravno toliko, kot je potrebno, saj več povedo res odlične slike (večinoma iz Dolomitov) in komentarji ob njih. *Gore so me naučile, da je potovanje enako pomembno kot cilj in da je izkušnja dragoceno darilo, ki ga je treba ceniti z vsemi delci svojega bitja. Iskanje lepote in spokojnosti v najtišjih trenutkih, na primer ob sončnem zahodu ali zori, je obogatilo moje življenje in naredilo gore kraj neizmerne navdiha. Iti v hribe je preprosto lepo, potovanje pa nam daje občutek, da živimo tukaj in zdaj. Tudi ko se potovanje konča, imamo na voljo dragoceno bogastvo spominov. Najboljši način, da naredite spomine nesmrtni, je fotografiranje,* pravi avtor.

Priročnik je odličen, saj na podanih primerih spoznamo, kako lahko naredimo še boljše fotografije, torej gre za bolj zavestno fotografiranje. Opozori nas na barve, svetlobo, oblike, ki nam jih ponuja gorski svet. Nadalje pravi avtor, da v hribih postaneš bolj pozoren na detajle, na gibanje ..., saj greš v gore, ker čutiš potrebo po opazovanju, lovu za neznanimi in novimi pogledi. Čeprav je tovrstne literature tudi v slovenskem jeziku precej, a ne izrecno za gorski svet, bi takšna priročna knjiga prišla prav tudi pri nas.

Vladimir Habjan

Pohorje. Planinska karta, 1:50.000. Ljubljana, PZS, 2024. 9,10 EUR.

Pohorje je tako podolgovato, da ga je kar težko "stlačiti" na eno karto, zato smo v preteklosti videli celo razdelitev na vzhodni in zahodni del. Sam imam doma prvo izdajo planinske karte Pohorje, ki je pri Planinski zvezi Slovenije (PZS) izšla leta 1996 in je v merilu 1:50.000. Vmes se je zgodilo še nekaj ponatisov, zadnja izdaja iz letošnjega leta pa je po moje vrhunec. Namreč pogled na karto – predvsem prvi

barvni vtis – je, kot da bi imel pred seboj enega od italijanskih Tabacovih zemljevidov, ki so nekakšen standard za nas, navdušence nad gorami. Če ostanemo pri barvah, je zanimivo položiti karte PZS iz zadnjih let drugo poleg druge. Kaj opazimo? Iz relativno bledeh odtenkov smo prišli do bistveno več kontrastov in predvsem do poudarjeno zelene. Pohorje izstopa, saj zelena nenazadnje označuje gozdnato pokrajino.

Poglejmo najprej okvir karte. Ostaja približno v istih mejah kot prva izdaja; na severu je Kozjak, na jugu je meja nekje med Šoštanjem, Paškim Kozjakom in Slovensko Bistrico (od zahoda proti vzhodu), na zahodu je Dravograd, na vzhodu pa Maribor. Zemljevidi so seveda predvsem zaradi poti – in slednjih je na karti *Pohorje* označenih cela vrsta. Za pohodnike so poleg običajnih planinskih poti gotovo zanimive obhodnice (transverzale ali krožne poti) in Slovenska planinska pot je tista, ki se vleče po vsej dolžini Pohorja. Tudi Slovenska turnokolesarska pot preprede vse Pohorje in vijuga od Maribora do Vuzenice. Če pogledamo legendo, vidimo, da je na karti kar šestnajst obhodnic: od evropske pešpoti E6, Koroške planinske poti do Martinove poti, označeni pa sta tudi dve avstrijski, saj je Kozjak mejno območje. Na zadnji strani karte je šest obhodnic nekoliko podrobneje opisanih in predstavljenih tudi s kodo QR-koda za hiter dostop do spletnega opisa.

Osrednji del zadnje strani karte zavzemajo napotki za varno hojo in ravnanje v primeru nesreče, poleg je tudi pregled opreme, ki jo planinec pohodnik potrebuje. In ker so poti dolge, za okrepčilo in počitek pridejo prav planinske kočice. Podatki o vseh kočah na karti so zbrani na zadnji strani in zajemajo trinajst postojank PZS.

Karta je zelo informativna in vsebuje že uveljavljene oznake za avtobusne in železniške postaje, prenočišča, gostilne, lovske kočice ter, kar je še posebej dragoceno, tudi parkirišča. V tem pogledu je karta zares bogata, saj združuje planinske in turistične podatke v odlično celoto. Za ljubitelje narave so seveda označene naravne znamenitosti; na Pohorju ne moremo mimo pragozda Šumik in istoiemenskih slapov, Črnega jezera ter Lovrenških jezer. Videti je tudi, da vode na Pohorju ne manjka, saj na zemljevidu opazimo številne izvire in potoke, nekateri strmo drviijo v dolino in ustvarijo še kakšen slap (npr. Šum na Bistrici). Zgodovinsko je bilo na Pohorju razvito glažutarsstvo, na kar nas spominja oznaka za Muzej kamnoseštva in glažutarsstva. Skratka, karta ponuja nekaj tako ljubiteljem narave kot zgodovine. Označena so tudi plezališča in vzletišča za jadralne padalce, tako da je zadoščeno tudi bolj adrenalinskim obiskovalcem narave. Karti Pohorje ni kaj zameriti, le ko sem brskal za oznakami, me je malce zmotil "O", nakar sem ugotovil, da je to del napisa POHORJE, ki pa je dokaj slabo viden – morda obstaja še kakšna boljša varianta za umešitev.

Če povzamemo – karta Pohorje nadaljuje in nadgrajuje uspešno kartografsko pokrivanje Slovenije pri PZS, in če vemo, da je vse to lepo spravljeno tudi v digitalni obliki v aplikaciji maPZS, potem lahko rečemo, da ima planinec pohodnik v zemljevidih, kakršen je *Pohorje*, odlično podlago za raziskovanje, preživljanje lepih uric na poteh in zagotovilo za varen povratek domov. Le obe strani karte si mora dobro ogledati!

Marjan Bradeško

Letošnje srečanje
treh dežel je bilo že
šestdeseto po vrsti.

Arhiv CAI Forni
di Sopra

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor (UO) PZS se je na 13. seji v mandatnem obdobju 2022–2026 sestal 21. novembra 2024 v prostorih PZS v Ljubljani. Med drugim so potrdili prejemnike najvišjih priznanj za leto 2024, zneske priporočene članarine za leto 2025 ter spremembe članskega popusta za mlade v planinskih kočah. Višina priporočene planinske članarine za leto 2025 ostaja enaka kot lani, in sicer v višini A 68,00 evrov, A/d 61,80 evrov, B 32,00 evrov, B/d 25,80 evrov, B1 24,00 evrov, S+Š 21,00 evrov, S+Š/d 17,00 evrov, P+O 9,00 evrov, P+O/d 7,20 evrov, IN 9,00 evrov, IN/d 7,20 evrov in B člani društev v tujini 18,05 evrov. Višina članarine za individualne člane z veljavno evropsko izkaznico invalidov (oznaka /i) znaša enako kot višina družinske članarine. Novost v letu 2025 bo uvedba e-izkaznice, ki jo bodo člani prejeli na e-pošto, do nadaljnjega pa ostajajo v veljavi tudi klasične izkaznice z znamko za

članarino. UO je dal soglasje k spremembi članskega popusta za mlade v planinskih kočah, ki ga je sprejel zbor gospodarjev: za mlade do 18. leta 40-odstotni popust v sobah s 3-6 ležišči in 50-odstotni popust v sobah s skupnimi ležišči (7 in več ležišč). Potrdil je tudi izhodišča PZS glede plačljivega reševanja v Sloveniji, saj so Uprava za zaščito in reševanje, Ministrstvo za obrambo in Ministrstvo za notranje zadeve napovedali spremembe na področju plačljivosti reševanja v gorah. PZS se zavezuje, da reševanje ostane brezplačno, in sicer kot del osnovnega zdravstvenega zavarovanja, da pa se ustrezno ukrepa ob hudi malomarnosti in zlorabah gorskega reševanja, obenem pa poudarja pomen odgovornega obiskovanja gora in preventive. UO je v članstvo PZS sprejel tri nova društva: Športno-plezalni klub Jesenice (mentorsko društvo PD Gorje), Klub ljubiteljev plezanja (mentorsko društvo PD Kranj) in Plezalni klub 7b+ (mentorsko društvo PD Vipava). Prav tako je soglašal, da PD Brežice odpre in je skrbnik odsekov planinske poti Preskarjev mlin–Spomenik slovenskemu Tolarju ter da PD Rašica odpre in je skrbnik odsekov planinske poti čez Reber na Rašico (Mladinska pot).

Podelitev najvišjih priznanj Planinske zveze Slovenije bo 7. decembra 2024 v Novem mestu.

Miha Habjan je v *podkastu V steni* gostil Gregorja Šeligo – Šelija, s katerim sta spregovorila o iskanju idealnih linij, o zgodbah, modrostih in plezanju kot načinu življenja, ter tenkočutno, pravljico Ireno Cerar, izjemno poznavalko slovenske kulturne in naravne dediščine, raziskovalko, ki resnično verjame v moč narave in besede, pravo ambasadorko narave. Letošnje srečanje planincev treh dežel Julius Kugy Alpine Forum je potekalo 12. in 13. oktobra v kraju Forni di Sopra v Furlaniji – Julijski krajini; to je bilo že šestdeseto srečanje po vrsti, saj njegovi začetki segajo v leto 1965, ko so ga na pobudo treh planinskih funkcionarjev Karla Kucharja (ÖAV Villach), Maria Lonznarja (CAI Gorica) in dr. Mihe Potočnika (PZS) kot neformalno posvetovalno telo ustanovile ÖAV Koroške, CAI Furlanije – Julijske krajine in PZS. Ob jubilejnem srečanju sta priznanje Forumu Julius Kugy za zasluge pri ohranjanju in razvoju srečanja v preteklosti prejela tudi nekdanji predsednik PZS Franc Ekar in nekdanji predsednik MDO PD Gorenjske France Benedik. Letos so se dogovorili za nadaljevanje aktivno-

sti pri vzpostavitvi povezovalne planinske poti *Julius Kugy Alpine trail*, kjer bo zaradi kadrovskih zapletov na avstrijski strani in povečanja dnevnih etap potreben napor vseh treh planinskih zvez, da se bo pot vsebinsko in promocijsko uveljavila. ÖAV Koroške je poročala o uspešnem odkritju spomenika miru na Wolayer see, ki simbolno poziva (tudi v slovenskem jeziku) k miroljubnemu sožitju med narodi. S slovenske strani so predstavili možnost sodelovanja med gornškimi vasmami na tem območju (Jezersko, Luče, Dovje - Mojstrana, Paularo, Sele, Lesachtal, Mauthen); mladi iz ÖAV Koroške, CAI - Forni di Sopra in PD Dovje - Mojstrana so izrazili željo in pripravljenost sodelovanja s Forumom Julius Kugy pri vsakoletnem srečanju mladih treh dežel (Alpe Adria Alpin); iz CAI Furlanija - Julijska krajina so poročali o označevanju poti *Julius Kugy Alpine trail* in opozorili na nekatere napake pri poteku trase ter izrazili željo po obnovi vodnika za pot prijateljstva (60 vrhov). Naslednje srečanje bo v organizaciji PZS v Sloveniji, predvidoma 4. in 5. oktobra 2025 v Bohinju.

Odbor Gore in varnost, ki je skupni organ PZS in Gorske reševalne zveze Slovenije, je v sodelovanju z Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje organiziral 18. strokovni posvet Gore in varnost, ki je potekal v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje Republike Slovenije na Igu 30. novembra.

Odbor inPlaninec se je 5. oktobra s prostovoljci in udeleženci (največ jih je bilo iz akcije GOGO – Gibalno ovirani gore osvajajo) odpravili do Planinskega doma v Gorah.

Med 29. novembrom in 1. decembrom je v Gorah potekalo tridnevno izobraževanje inPlaninec, ki je bilo namenjeno vsem, ki jih zanima delo z invalidi oz. osebam s posebnimi potrebami (OPP) in ki bi radi nadgradili svoje znanje ter izkušnje.

Konferenca na sončni strani Alp je ob 10. obletnici *NiceHasha* v Maribor privabila udeležence z vsega sveta; v razširjenem programu so skupaj z odborom inPlaninec delili korak na inkluzijskem pohodu proti najvišjemu vrhu vzhodnega dela Pohorja. Pohod ni bil zgolj priložnost za uživanje v naravi in razgledih v dolino, temveč pomemben dogodek, ki je krepil medsebojno podporo, vključevalnost (inkluzijo) ter povezanost med vsemi prisotnimi.

Mladinska komisija (MK). Dom na Šmohorju je tretji vikend v oktobru gostil dvodnevni tečaj orientacije za mentorje planinskih skupin, na katerem so udeleženci pridobili praktična in teoretična znanja. Kljub strnjenemu urniku so ob zanimivih

izzivih uspešno osvojili nova znanja in izkušnje.

Med 17. in 20. oktobrom so se v Würzburgu v Nemčiji štirje člani MK udeležili srečanja mladinskih komisij JDAV (Nemčija), Romunije, Italije in Češke. Namen srečanja je bil vzpostaviti mednarodno sodelovanje ter izmenjati izkušnje z drugimi mladinskimi planinskimi organizacijami pod okriljem evropskih planinskih zvez.

Regijsko tekmovanje Mladina in gore je potekalo 16. novembra na treh osnovnih šolah po Sloveniji. 55 ekip iz treh regij se je pomerilo v planinskem znanju, 18 najboljših pa se je poleg lanskih državnih prvakov uvrstilo na 35. državno tekmovanje, ki bo 18. januarja 2025 v Pirničah.

Slovenske ekipe so na balkanskem prvenstvu v planinski orientaciji, ki ga je od 8. do 10. novembra gostil srbski Rajac, dosegle dve prvi, dve drugi in dve tretji mesti ter ekipni pokal za skupno drugo mesto. V štirih starostnih kategorijah so se pomerili

Udeleženci mladinskega srečanja v Nemčiji
Arhiv MK PZS

Pohod po Pohorju ob 10-letnici NiceHasha
Arhiv Odbora inPlaninec

Slovenski udeleženci balkanskega prvenstva v planinski orientaciji v Srbiji
Foto Matjaž Kavčič

planinci iz Črne gore, Severne Makedonije, Srbije in Slovenije. Naslova balkanskih prvakov med pionirji in seniorji so se veselili v Planinskem društvu (PD) Polzela, od koder so tudi podprvaki v kategoriji juniorjev, veteranski podprvaki pa prihajajo iz PD Velenje. V skupni razvrstitvi je zmagala Srbija pred Slovenijo in Severno Makedonijo – ekipni pokal za skupno drugo mesto je razveseljiv dosežek za vse slovenske tekmovalce in MK.

Na letošnjem zboru mladinskih odsekov so 9. novembra v prostorih PZS potrdili vse sklepe in bili enotni tudi pri izvolitvi organov MK. Načelnica MK bo še naprej Ana Skledar, v izvršni odbor MK pa so bili izvoljeni Neža Kočevar, Tomaž Skok, Tanja Žgajnar, Janez Mlinarič, Gregor Man-

sutti, Nuša Šef, Jasna Purnat, Tilen Černelič, Tim Peternel in Gregor Igličar. Podelili so tudi dve priznanji Mladina in gore, najvišje priznanje MK za največje dosežke na področju mladinskega dela v planinstvu. Prejemnika sta bila Vrtec Otona Župančiča Slovenska Bistrica (enoti Poljčane in Studenice) ter Osnovna šola Braslovče.

Gospodarska komisija. Nove oskrbnike ali najemnike sta iskala Valvasorjev dom pod Stolom (PD Radovljica) in Koča na Golici (PD Jesenice).

Komisija za varstvo gorske narave. Po dveh letih usklajevanj je v dolini Vrat uveden nov prometni režim, ki je namenjen varovanju narave in zmanjševanju števila avtomobilov v preobremenjeni alpski dolini. Vstop motornih vozil v območje omejene

uporabe ceste je odslej vzpostavljen z avtomatskimi zapornicami. Dnevno parkiranje bo med glavno poletno sezono znašalo 20 evrov. Od 16. marca do 14. junija in od 16. septembra do 15. novembra bo cena dnevnega parkiranja 15 evrov. Od 15. novembra dalje bo parkiranje brezplačno, v dolino Vrata pa bo cesta odprta, dokler bo cesta prevozna in ne zasnežena. Novost je tudi 24-urno obračunsko obdobje za osebna vozila.

Na Bledu je 12. novembra potekal slavnostni simpozij ob 100-letnici podpisa zakupne pogodbe za ustanovitev Alpskega varstvenega parka, predhodnika Triglavskega narodnega parka. Simpozij, ki je v organizaciji Javnega zavoda Triglavski narodni park (JZ TNP) potekal v Infocentru Triglavsko roža Bled, je bil osrednji dogodek s strokovnimi vsebinami v letošnjem jubilejnem letu za TNP in za celotno slovensko naravovarstvo.

Komisija za planinske poti je obveščala o zaprtih poteh, in sicer je zaradi gozdarskih del zaprta planinska pot, ki vodi iz Jakob do Doma na Peci. Zaprt je tudi odsek Slovenske turnokolesarske poti med karavlo in Domom na Peci; nadalje sta zaprta dva odseka planinskih poti, ki vodita proti Domu na Smrekovcu, zaprta je planinska pot, ki vodi od parkirišča pri Medvedji konti proti Blejski koči; zaprta pa je tudi planinska pot med Srednjo vasjo in Stenami Markove glave.

Tradicionalni dan istrskih planincev, letos že 21. po vrsti, je potekal v organizaciji Istrske planinske zveze (IPS) in bil posvečen odprtju še zadnje

obnovljene čezmejne poti med Hrvaško in Slovenijo; gre za pot med vasjo Sv. Duh pri Buzetu in Velikim Badinom. Slovesnega dogodka se je udeležilo kar 254 srčnih planink in planincev, ki so prehodili dvanajst kilometrov slikovite poti, premagali 690 metrov vzpona in spoznali nov delček lepe Istre. Hrvaški del poti so obnovili markacisti in planinci IPS, medtem ko slovenski del redno vzdržujejo markacisti Obalnega planinskega društva Koper.

Komisija za alpinizem (KA) je 10. in 11. novembra v zasavskih plezališčih organizirala tradicionalni plezalni tabor orodnega plezanja. Tabor sta vodila Miha Habjan (Akademski AO) in Vili Guček (AO Špaltna Hrastnik) ob pomoči Filipa Princija (AO Nova Gorica), udeležilo pa se ga je 22 udeležencev iz trinajstih slovenskih alpinističnih odsekov ali klubov.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je pozvala športne plezalce in plezalke, zainteresirane za pridobitev statusa kategoriziranega športnika, da pošljejo sezname opravljenih vzponov, ki ustrezajo pogojem za kategorizacijo športnih plezalcev.

KŠP je v sodelovanju s PK Frikšn razpisala tekmo državnega prvenstva v balvanskem plezanju za srednje in mlajše kategorije, ki je bilo 16. in 17. novembra v Balvanskem centru Frikšn v Novem mestu.

KŠP je objavila razpis za organizacijo tekem državnega prvenstva v športnem plezanju v letu 2025.

Svetovna protidopinška agencija WADA je objavila novo Listo prepovedanih snovi in postopkov za leto 2025, ki začne veljati 1. januarja 2025 in je prevedena v slovenski jezik https://www.pzs.si/javno/KA_2024/Lista2025-final.pdf. V primerjavi z Listo za leto 2024 so bile uvedene pomembne spremembe, ki jih športniki in njihovo spremljevalno osebje morajo poznati.

Na gala večeru Olimpijskega komiteja Slovenije ob deseti obletnici ustanovitve fundacije za pomoč športnikom iz socialno šibkih okolij je letošnji ambasador, košarkar Goran Dragić, žgigo dobrodelnosti za leto dni predal športni plezalki Janji Garnbret, dvakratni olimpijski prvakinja.

Komisija za turno kolesarstvo je razpisala mesta za obnovitveno usposabljanje TKV1 in TKV2, ki so ga organizirali konec novembra v ločenem teoretičnem in praktičnem delu.

Komisija za gorske športe. Znana so tekmovanja državnega prvenstva v turnem smučanju, ki bodo izvedena v zimski sezoni 2024/2025. Državno prvenstvo (DP) v šprintih je bilo 7. decembra na Rogli, 25. januarja 2025 bo DP posamično na Jezerskem, 9. februarja DP v parih na Golteh, 15. februarja Lumarjev vertikal, DP v vzponu v Mariboru in 1. marca še zadnja tekma DP, ki bo tekma posamično na Zelenici.

Člani slovenske turnosmučarske reprezentance Klara Velepec (TSK LiMa), Rea Kolbl (Društvo za razvoj turnega smučanja), Maj Pritrznik (TSK LiMa), Klemen Španring (TSK LiMa), Luka Kovačič (Društvo za razvoj turnega smučanja) in Jaka Marinko (PD Rašica) so se med 18. in 27. oktobrom udeležili priprav na prelazu Stelvio, 2757 m, na severu Italije, drugem najvišjem prelazu v Alpah, ki so jih začeli z udeležbo na najstrmejši gorskokoteški tekmi na svetu – vertikal kilometru *Fully* v Švici. Strokovni štab sta sestavljala Simon Iskra z Inštituta za šport in Robert Pritrznik, selektor slovenske turnosmučarske reprezentance.

Planinska založba je povabila na 40. Slovenski knjižni sejem, ki je "razprl svoja knjižna krila" med 26. novembrom in 1. decembrom na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Na stojnici PZS so vas pričakali s posebnimi sejmskimi ugodnostmi, novostmi in uveljavljeno knjižno bero.

Tričlanska ocenjevalna komisija nagradnega fotonatečaja #LjubimGore, ki ga je z uredništvom *Planinskega vestnika* in v sodelovanju s Fjällräven in CEWE organizirala PZS, je med 97 prejetimi fotografijami izbrala najboljše, ki bodo od 20. decembra na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Prvonagrajeno fotografijo je posnela Ausma Čirulnicec, naslov slike je Alpinistov skok med večraztežajnem vzponu na Vågakallen, Lofoti. Drugo mesto je dosegel Matevž Lavrič s sliko Tusc, 2275 m, pred sončnim

vzhodom, tretje mesto pa Mirko Potočnik s sliko Ovce na Vajnežu.

Mednarodni dan gora praznujemo 11. decembra, in tudi letos je bilo tako. Skupaj s festivalom Brati gore, ki ga je zasnovala Alpska konvencija pred desetimi leti, so ta mednarodni dan gora s številnimi dogodki in prireditvami planinci praznovali tudi v Sloveniji.

PZS je posredovala razpis za sodelovanje na 9. planinskem filmskem večeru E. M. Savellija, ki bo 21. februarja 2025 v Črni na Koroškem.

Slovensko planinsko društvo Trst je ob 120-letnici delovanja pripravilo dokumentarni film z naslovom *Razprimo peruti*, ki je bil na ogled 20. novembra v Narodnem domu v Trstu.

Zdenka Mihelič

120 let prve markirane poti v Cerknici

V začetku novembra je PD Cerknica je s pohodom obeležila pomemben jubilej – 120 let prve markirane poti v občini Cerknica. V *Planinskem vestniku* (leto 1904, št. 7) je bilo objavljeno, da je Slovensko planinsko društvo markiralo pot iz Rakeka v Rakov Škocjan in dalje v Cerknico. Usmerjevalna tabla ali po starem napisna plošča za to pot je bila nameščena na Domiceljevi hiši na Rakeku pri restavraciji. Od tu je pot, označena z rdečo barvo, vodila skozi vas ter čez travnike do prehoda čez železnico. Na cesto, ki je pripeljala od gradu Haasberg, je markirana pot pripeljala prav na Veliki naravni most v Rakovem Škocjanu. Skozi Rakovsko dolino je privedla na Mali naravni most, pred njim pa je bila planotica, od katere je pot vodila naprej po gozdu proti Cerknici. Na robu gozda je bilo treba desno, levo pa je zavila nazaj na Rakek. V Cerknico se je šlo skozi Zelše in Podskrajnik, usmerjevalna tabla je bila na Milavčevi hiši. Poleg tega opisa je bilo še navodilo, kaj vse lahko izletnik obiše, če se odloči pripeljati se na Rakek s popoldanskim poštnim vlakom ali pa če želi ves dan porabiti za ogleda.

Pohod smo začeli v Cerknici in šli naprej mimo loškega gradu na Rakek. Tu smo v knjigi *Dežela ob Cerkniškem jezeru* (Milan Škrabec: *Dežela ob Cerkniškem jezeru*, Kul-

*S pohodom smo se spomnili 120-letnice prve markirane poti v cerkniški občini.
Arhiv PD Cerknica*

turna skupnost občine Cerknica, 1990), na strani 41 na razglednici iz leta 1907 pogledali omenjeno usmerjevalno tablo na Rakeku, na strani 13 pa razglednico Cerknice iz leta 1909 in Milavčeve hiše, ki je ni več. Železnice tudi nismo mogli prečiti tako kot nekoč, ampak skozi podhod. Planotice pri Malem naravnem mostu prav tako ni več, nas je pa razveselila cvetoča rumenocvetna jesenska narcisa, ko smo stopali proti Zelšam. Ko smo v Cerknici zaključili pohod, so nas obsijali še obljubljeni sončni žarki in še polepšali dan.

Štefanija Šebalj Mikše

Združeno planinstvo in zborovsko petje

Življenje nas usmerja na različne poti in poleg tistih, ki so za življenje nujne, so tudi tiste, ki nam ga lepšajo. Na poti študija za bodoče poklice so se v študentskih domovih pred več kot dvajsetimi leti srečali študenti od vsepovsod, tudi izven Slovenije. Sin je med študijem na Fakulteti za šport v Ljubljani navezal stike s študenti s Češke in Poljske, ki so študirali (tudi) slovenščino in jih je lepota Slovenije tako osvojila, da so združili svoje vezi na mnogih planinskih poteh. Med njimi je bil tudi poznejši

Znamenita Gonžarjeva peč, tudi naravna vrednota, s prvim učnim poligonom PZS v Sloveniji

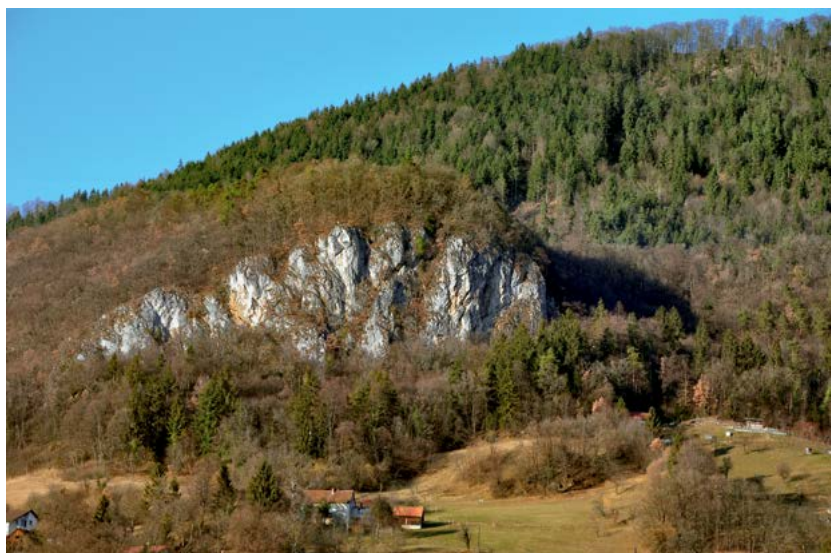
Arhiv Marije Lesjak

doktor geologije in bodoči mož ene od študentk slavistike. Govor je o Aleni Šamonilovi in njenem možu Alešu, ki sta na Spodnjih Ravneh pod severnim ostenjem Grintovca nad dolino Ravenske Koče "odkrila" Češko kočo, ki ju je tako prevzela, da sta v nekem obdobju želela postati njena oskrbnika.

Trajno prijateljstvo pa je zadnje dni novembra obrodilo sadove, ko je Alena Šamonilova kot predana predsednica Češko-slovenskega društva že deseto leto zapored organizirala koncert treh moravskih pevskih zborov s Češke. Tovrstna srečanja potekajo izmenjaje s slovenskimi zbori enkrat v Sloveniji in drugič na Češkem, in sicer pod pokroviteljstvom veleposlaništva RS v Pragi in njihovega v Ljubljani. Za pomoč se je obrnila na predsednika PD Vinska Gora Tomaža Kumra, prijatelja iz študentskih let. Kumer je v sodelovanju

z župnijo Šentjanž na Vinski Gori, ki spada pod Župnijo Velenje, pomagal organizirati čudovit koncert v Krstnikovem domu ob cerkvi sv. Janeza Krstnika (zgrajeni leta 1261, dograjeni leta 1536) na domači Vinski Gori, kjer imamo prav tako čudovite naravne znamenitosti, kot sta lehnjakova skala pod cerkvijo sv. Janez Krstnika in Gonžarjeva peč, prek katere poteka zavarovana plezalna pot, obe pa sta del lepe planinske poti Po poteh Vinske Gore. Na tokratnem desetem letnem srečanju pevskih zborov so sodelovali trije pevski zbori pod taktirko izkušenih dirigentov:

*Združeni češki zbori s češko-slovenskima organizatorjema Aleno in Tomažem na sredini, skrajno desno župnik Tone Krašovec, lanskeletni zlatomašnik
Arhiv Marije Lesjak*

Ženski pevski zbor Pesem Jedovnice, Letoviški zbor Carpe diem in Vachov zbor moravskih učiteljic, ki letos praznuje 113. obletnico delovanja.

Naše planinsko-pevsko druženje je potekalo v izredno prijetnem in prijateljskem vzdušju, saj smo se ob slovesu težko poslovili, vsekakor pa si obljubili, da se še srečamo. Naj živijo prijateljstvo in lepi spomini!

Marija Lesjak

Kocbekov dan v občini Benedikt

Pomurska planinska pot, odprta v letu 1967, ima 32 kontrolnih točk z žigi. Poteka po številnih pomurskih občinah ter štirih slovenskogrških – v skupni dolžini 324 km. Za njeno vzdrževanje sta zadolženi Planinsko društvo Lenart in Planinsko društvo HAKL iz Svete Trojice v Slovenskih goricah.

Pomurska planinska pot ima na delu, ki jo ureja PD HAKL, tudi dragoceno znamenitost. V naselju Ločki vrh v sedanjí občini Benedikt, kjer pot poteka proti Negovi, se je namreč pred 161 leti rodil pionir planinstva v Kamniško-Savinjskih Alpah, avtor prvega slovenskega planinskega vodnika, botanik, učitelj in vsestranski organizator razvoja Zgornje Savinjske pokrajine, Fran Kocbek (1863–1930), ki so ga nekateri poimenovali tudi Aljaž Savinjskih Alp.

Leta 1978 je bila na njegovi rojstni hiši odkrita spominska plošča. Takratni dogodek je skupaj s PZS organiziral nekdanji predsednik PD Lenart Janko Ferlinc. Do danes je Kocbekovo rojstno hišo že zamenjala novogradnja, s čimer je spominska plošča izgubila svoje mesto. Vodstvo PD HAKL se je zato odločilo, da neurejeno obeležje uredi in hkrati javnosti predstavi Kocbekovo zapuščino, dopolnjeno z novimi spoznanji iz njegovega življenja, predvsem s področja njegove vztrajnosti pri zmanjšanju nemškega vpliva v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Med dogodki na Kocbekovem dnevu v Benediktu, ki so se odvijali v soboto, 26. oktobra 2024, je potekal tudi prvi spominski Pohod po Kocbekovih poteh, ki jih je mladi Fran ubiral v svojih osnovnošolskih letih med

Ločkim vrhom, Negovo in Benediktom. Dogodke tega dne smo namenili vsakoletnemu srečanju pomurskih planincev – zbralo se je okoli 70 udeležencev iz različnih pomurskih PD ter gostov iz Gornjega Grada.

Na domačiji je potekala kratka slovesnost z odkritjem obeležja in nagovori podpredsednika PZS Jožeta Bobovnika, predsednika MDO PD Pomurja Štefana Kozaka, župana Občine Benedikt Milana Repiča in direktorja občinske uprave Gornji Grad Zdenka Purnata.

Pohodniki so se po vrnitvi v Benedikt v kulturnem domu udeležili posveta Življenje in delo Frana Kocbeka. Dušan Škodič, član uredniškega odbora *Planinskega vestnika*, publicist in raziskovalec slovenske planinske zgodovine, je udeležencem posveta med drugim predstavil še nepoznane podrobnosti iz Kocbekovega življenja in njegovo poslanstvo v začetkih Slovenskega planinskega društva v Savinjski podružnici, ki jo je Kocbek ustanovil in vodil 34 let. Jože Bobovnik, podpredsednik PZS in predsednik PD Fram, je poudaril pomen Kocbekovih del za današnji čas, ko se je slovensko planinstvo znašlo pred izzivom sodobnega načina življenja in množičnega obiskovanja gora. Franc Meke, načelnik markacistov pri PD Lenart in udeleženec pri odkritju spominske plošče leta 1978, pa je prebral misli o Kocbekovem pomenu za slovenskogrško

območje, ki ga je pripravil Janez Ferlinc. Osredotočil se je na Kocbeka kot botanika in zagovornika šolskih vrtov na Štajerskem. Leta 2019 so pri osnovni šoli Benedikt v okviru Eko muzeja uredili tradicionalni kmečki vrt, ki temelji na permakulturnih načelih za ohranjanje avtohtonih rastlinskih vrst slovenskogrške krajine.

Dan se je končal v večnamenskem generacijskem središču ob osnovni šoli, kjer smo pripravili priložnostno razstavo z upodobitvijo dogodkov ob odkritju spominske plošče leta 1978 in naslovnici Kocbekovih edicij. Upravni odbor PD HAKL je na zadnji seji odbora odločil, da bo Pohod po Kocbekovih poteh postal tradicionalen v programu društvenih pohodov.

Drago Lipič

Shod Pomurskih planincev

Foto Marko Lipič

Kocbekovo obeležje

Foto Marko Lipič

Foto Matevž Lavrič

Zdi se, da smo prelistali komaj eno revijo, že je za nami vseh enajst števil, ki jih je prineslo iztekajoče se leto. Čas najhitreje teče, kadar se imamo lepo, zato lahko potrdimo, da je bilo leto 2024 čudovito in polno zgodb, ki smo jih z vašo pomočjo shranili na več kot osemsto straneh *Planinskega vestnika*. Metuzalem med slovenskimi revijami, naš in vaš *Planinski vestnik*, pa kljub častitljivi starosti koraka s časom, zato vam ob letošnjih božičnih in novoletnih praznikih prinaša posebno darilo. Že v prihajajočem letu ga boste namreč lahko prebirali tudi v elektronski obliki.

Ena od naših želja se je torej že uresničila, naslednja pa je namenjena vam: naj vam čas v prihajajočem letu mine čim hitreje! Saj veste, to pomeni, da se imate res lepo ...

Čudovite božične praznike in srečno 2025!

Uredništvo

Niz pogovornih večerov SPDT

V Trstu rastejo iz morja. Na tem prepihu kultur in jezikov že stoletja dihamo gorski zrak. Kaj pa so drugega Kraški rob, dolina Glinščice, apnenčaste skale nad Jadranom ali kraške jame in podtalnice kot naš prvi korak v alpski svet. Slovensko planinsko društvo Trst s svojo dolgoletno tradicijo organizacije predavanj in dogodkov že vrsto let bogati slovensko kulturno življenje v mestu v zalivu. Ob praznovanju letošnje 120. obletnice društva prireja v srcu mesta niz petih pogovornih večerov *Morje gorà / Ve(d)tte adriatiche* z izjemnimi slovenskimi in mednarodnimi osvajalci gorskega sveta,

alpinisti, gorniki in pohodniki, tekači in pustolovci, ki o svojih edinstvenih doživetjih in izkušnjah tudi pripovedujejo in pišejo.

Napoveduje se torej pet večerov: v četrtek, 19. decembra, pripovedovalka in pisateljica Irena Cerar. V petek, 24. januarja 2025, alpinist Krzysztof Wielicki. V četrtek, 6. februarja, po velikem himalajskem uspehu slovenske alpinistke Anja Petek, Patricija Verdev, Ana Baumgartner in Urška Kešar. V četrtek, 27. marca, založnik in pisatelj Samo Rugelj. V četrtek, 3. aprila, pa Peter Gerdol, direktor ženskega dela svetovnega pokala v alpskem smučanju. Uredniški odbor

projekta sestavljajo Barbara Ferluga, Jasmin Rudež, Veronika Sossa, Veronika Škerlavaj in Jernej Šček. Predavanja bodo potekala v središču mesta v zalivu, in sicer v Narodnem domu na ul. Filzi ter v kavarni San Marco. Dogodki bodo potekali v slovenskem jeziku ali dvojezično.

S čezmejnimi mreženjem planinskih akterjev in interesentov SPDT od spodaj navzgor gradi *enotni slovenski planinski prostor*, saj je tovrsten niz dogodkov zanimiv za vseslovenski prostor: dober izgovor za kulturni izlet k tržaškimi Slovencem. Visokogorje se osvaja z gorsko kulturo.

Jernej Šček

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Mojstranske veeverice, 130 let Planinskega vestnika

INTERJUJ

Liv Sansoz, Sašo Maček, Nataša Privošnik

Z NAMI NA POT

Alpe Adria Trail, Koroška planinska pot

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

**PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

ZIMSKA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

IGLU SPORT

OUTDOOR SHOP

LJUBLJANA • BTC Hala 10

Hrvaška ulica 10, 1000 Ljubljana
T: 01/ 547 7401
Delovni čas: pon–sob: 9–20

LJUBLJANA • CENTER

Petkovškovo nabrežje 31, 1000 Ljubljana
T: 01/ 439 2285
Delovni čas: pon–pet: 9:45–14, 14:30–18, sob: 9–13

LJUBLJANA • VIČ

Tržaška cesta 88, 1111 Ljubljana • Vič
T: 01/ 422 8100
Delovni čas: pon–pet: 9–20, sob: 9–13

LJUBLJANA • RUDNIK

Jurčkova cesta 223, 1000 Ljubljana
T: 08/ 205 3868
Delovni čas: pon–pet: 9–21, sob: 8–21

MARIBOR

Jadranska cesta 27, 2000 Maribor
T: 02/ 320 4700
Delovni čas: pon–pet: 9–20, sob: 9–12

LESCE

Železniška ulica 5, 4248 Lesce
T: 04/ 530 2810
Delovni čas: pon–pet: 9–19, sob: 9–12

Prodajna mesta

NOVO

NOVO MESTO

Trgovski center Rialto, Foersterjeva ulica 10,
8000 Novo mesto
T: 051 605 359
Delovni čas: pon–pet: 9–19, sob: 9–13

KRANJ

Ulica Mirka Vadnova 19, 4000 Kranj
T: 04/ 234 2478, T: 04/ 234 2479
Delovni čas: pon–pet: 9–20, sob: 9–12

CELJE

Opekarniška cesta 2, 3000 Celje, T: 031/ 317 701
Delovni čas: pon–pet: 9–19, sob: 9–13

IDRIJA

Ulica Svete Barbare 3, 5280 Idrija
T: 05/ 373 4044
Delovni čas: pon–pet: 8–12, 14–18, sob: 8–12

TOLMIN

Trg maršala Tita 15, 5220 Tolmin, T: 05/ 381 0338
Delovni čas: pon–pet: 8–12, 14–18, sob: 8–12

KOPER

Ljubljanska c. 3, 6000 Koper
T: 059/ 039 400
Delovni čas: pon–pet: 9–13, 15–19, sob: 9–13

SOLKAN

Trg Jožeta Srebrnič 4, 5250 Solkan
T: 05/ 300 6144
Delovni čas: pon–pet: 9–13, 15–19, sob: 9–12

BOVEC

Ledina 3, 5230 Bovec, T: 05/ 388 6555
Delovni čas: pon–pet: 9–12, 15–18, sob: 9–12

VELENJE

Rudarska cesta 2b, 3320 Velenje, T: 041/ 660 963
Delovni čas: pon–pet: 9–13, 14–19, sob: 9–13

RAVNE NA KOROŠKEM

Na Šancah 2, 2390 Ravne na Koroškem
T: 041/ 364 448
Delovni čas: pon–pet: 9–19, sob: 9–12

WWW.IGLUSPORT.SI